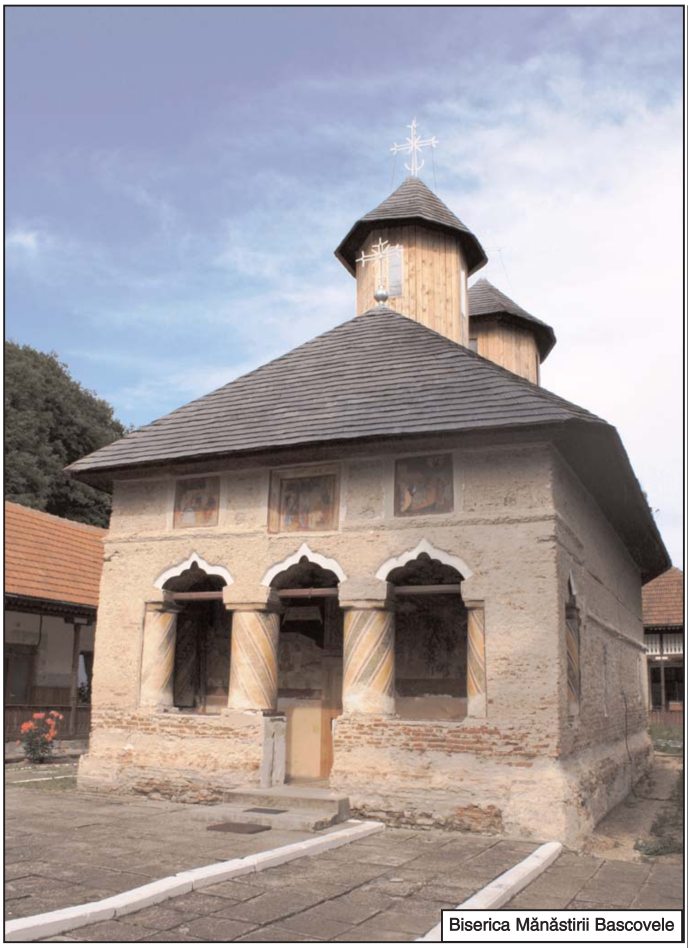
Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul VI ■ Nr. 2 (51) ■ Februarie 2015



Biserica Mânăstirii Bascovele

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul Primăriei Municipiului Curtea de Argeș și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș”

Despre abolirea tuturor partidelor politice

Gheorghe PĂUN

Am reluat titlul unui eseu semnat de unul dintre cei mai interesanți filosofi ai secolului XX, Simone Weil (1909-1943), prietenă apropiată a lui Albert Camus, care o considera „singurul mare spirit al vremurilor noastre”. A fost scris în 1943, publicat în 1950 și republicat de mai multe ori după aceea, tradus în engleză (de Simon Leys) și publicat în 2014 de New York Review Books.

Conspectez cu mărturisit entuziasm. În urma unui raționament de o rigoare filosofică impecabilă, concluzia este cea din titlu, de mai multe ori formulată în text: partidele politice trebuie abolite! Ba chiar la un moment dat se spune: „Dacă cineva ar fi trebuit să încredințeze diavolului organizarea vieții publice, nu ar fi putut inventa un mecanism mai deștept.”

Se pleacă de la constatări evidente („singura rațiune legitimă pentru care ceva trebuie păstrat este *valoarea* sa”), transformate în întrebări la obiect (pe lângă atâtea rele, fac partidele suficiente lucruri bune pentru ca păstrarea lor să fie dezirabilă?). Iar criterii de valoare „nu pot fi decât adevărul și justiția; și, dincolo de acestea, interesul public”. Trecând pe la Rousseau și *Contractul social* al acestuia, se observă apoi că „rațiunea este aceeași la toți oamenii, în timp ce pasiunile lor diferă mai mereu”. Relele vin din pasiuni. Din fericire, de cele mai multe ori, pasiunile individuale se neutralizează reciproc la nivel social, al *voinței colective* – dar asta nu se întâmplă atunci când apare *pasiunea colectivă*, de orice formă ar fi ea. Pasiunea colectivă conduce la crimă și acest lucru se întâmplă chiar dacă sunt în acțiune mai multe pasiuni colective, care intră în competiție, fără a se putea neutraliza precum pasiunile individuale. Voința colectivă trebuie să se exprime în probleme privind viața publică, nu pentru a alege între indivizi, sau, și mai rău, între organizații iresponsabile. De aici, concluzia Simonei Weil: nu am avut niciodată ceva care să semene, fie și palid, cu democrația. „Orice subiect care nu ține de interesul particular este abandonat pasiunilor colective, care sunt sistematic și oficial inflamate.”

Trei sunt caracteristicile esențiale și evidente ale partidelor politice:



„1. Un partid politic este o mașinărie menită să genereze pasiuni colective.
2. Un partid politic este o organizație menită să exercite presiune colectivă asupra minții fiecărui membru al ei.
3. Primul obiectiv și, de asemenea, țelul ultim al oricărui partid politic este propria lui creștere, fără nicio limită. Din cauza



acestor trei caracteristici, orice partid este totalitar – potențial, dar și prin aspirațiile sale.”

Continuă autoarea: partidele confundă sistematic scopurile și mijloacele; partidele, oricât de bine ar fi structurate, sunt toate la fel de vagi în ceea ce privește doctrina, pentru că doctrinele nu pot fi un produs colectiv; în contrast, partidele sunt existențe concrete și vizibile. „Prin urmare, fără ca acest lucru să poată fi evitat, partidul devine de fapt propriul său scop.” De aici, nevoia de tot mai multă putere, tendința intrinsecă spre totalitarism.

Extrem de gravă și de vinovată este influența partidelor asupra minții membrilor lor. Un membru al unui partid (la fel ca un membru al unei religii) nu mai poate vorbi în numele său, ci din punctul de vedere al partidului. Adevărul, care este unic, devine adevăr de partid, relativizat. Libertatea interioară dispare, adevărul este sacrificat în favoarea opiniei, se minte în numele partidului, iar cei care n-o fac sunt pedepsiți cel puțin cu scoaterea din funcțiile publice. „Dacă realitatea nu ne apare chiar atât de întunecată este pentru că partidele politice nu au înghițit încă totul.”

„În concluzie, partidele politice (...) sunt principial rele, iar în practică nocive.”

Sunt de abolit partidele, nu politica. Politicienii se vor asocia și disocia pe afinități, la vot se vor supune subiecte de interes public, nu persoane, iar cercuri politico-intelectuale se vor forma în jurul ziarelor de idei politice, dar vor rămâne fluide, nu se vor transforma în partide. (Nu insist, mi se par mult mai realiste și mai adecvate „societății informaționale” sugestiile din „Manifestul SFP”, din numărul pe septembrie 2012 al revistei.)

Finalul generalizează: obiceiul de a fi membru al unei organizații s-a extins la reflexul ca, „în loc să gândim, alegem una dintre două poziții; pro sau contra. O asemenea alegere ia locul activității minții. Aceasta este o lepră intelectuală; ea are originea în lumea politică și s-a întins peste tot, contaminând toate formele de gândire.

Această lepră este ucigătoare; este îndoielnic că ea poate fi vindecată fără a începe cu abolirea tuturor partidelor politice.”

Închei prin a invita la lectura eseului – textul este sclipitor, nu numai provocator.

Toate-s vechi şi nouă toate...



Alianţa Nordului. Cu privire la zgomotele despre restabilirea alianţei celor trei împăraţi, un corespondent din Berlin susţine că prin sferele competente din capitala Germaniei nu e nimic cunoscut despre o asemenea eventualitate. Cu toate acestea, nu se poate nega că relaţiunile dintre cele trei mari puteri nordice sunt astăzi şi vor rămâne foarte bune pe cât timp politica Rusiei nu va lucra contra tendinţelor Germaniei şi Austriei de-a consolida Orientul. Este adevărat că actualmente şi celelalte puteri urmăresc aceleaşi scopuri şi nici chiar din partea Engliterii nu e de temut astăzi o politică contrarie. Corespondentul mai adaugă că în Berlin se vorbeşte numai de bine despre Franţa şi politica exterioară a Franţei este sprijinită în tot modul, mai ales cu privire la Grecia. Germanii par a fi convinşi de onestitatea şi iubirea de pace a Republicei. Dar cu toate acestea cei din Berlin cred a nu trebui să scape din vedere că alegerile iminente din anul acesta pot aduce o schimbare în Camera deputaţilor francezi. Gambetta este considerat ca setos de acţiune în Orient şi deci nu poate fi un factor sigur al păcii.

(*Timpul,* 14 ianuarie 1881)

Românul nu încetează a repeta analiza articolului din *Deutsche Revue* [studiul „Despre situaţia politică a României", de Titu Maiorescu, n.red.] şi nu noi îl vom împiedeca de la aceasta dacă-i face plăcere. Dacă ipoteza acelui studiu luminos se va realiza vrodată, dacă – precum susţineau două articole din ziarul parizian *Le Temps* – vom fi sau nu siliţi a ne pronunţa într-un moment dat pentru sfera de putere a uneia din marii noştri vecini, iată o cestiune care se poate prezenta conştiinţei oricărui om politic şi, supusă o dată aparatului gândirii, se-nţelege că trebuie să culmineze sau într-o afirmare sau într-o negare sau, în fine, în renunţarea sceptică de a da de pe acuma soluţiune unei cestiuni la care motivele *pro* şi *contra* şi-ar ţine cumpăna.

Dacă ne-am închipui naţiunea întreagă concentrată oarecum într-un singur om, într-o singură conştiinţă individuală, am vedea că în momentele actuale acea conştiinţă ar fi nedeterminată şi tulbure.

Să admitem bunăoară că azi ar trăi Mircea I, având asupra lui toată răspunderea situaţiei şi toată onoarea succesului, dacă succes ar fi, şi că ar fi a doua zi după fatala bătălie de la Nicopole, Domnul ar căuta calea grea şi spinoasă pentru a-şi mănţine neatârnarea ţării sale.

Îngheşuit între trei mari puteri contrarii ele-nde ele, Ungaria, Polonia şi Turcia, expus fără apărare veleităţilor de predominare a câtortrele, veleităţi nu numai nedrepte, dar excluzându-se una pe alta, am vedea pe Domn ţinând cu geloasă temere la o neatârnare atât de bântuită din toate părţile, l-am vedea urmând un sistem de şovăire propriu situaţiei precarie şi încercând să pară partizan a câtortrei vecini în acelaşi timp, pentru a câştiga bunăvoinţa şi încrederea a tustrei. Acest sistem al contrapunerii reciproce şi al neutralizării celor trei rivali putea să prezerve până la un grad oarecare ţara de absorbirea de către unul din vecini, putea s-o ţină deasupra apei oarecum, ca să nu se cufunde, dar asupra Domnului arunca fără îndoială umbra unei politici de făţărnicie şi duplicitate şi-l expunea la smerire din partea aceluia dintre rivali care se simţea amăgit.

Sarcina de-a reprezenta singur un popor întreg nu mai cade azi asupra nimănuia, nici măcar asupra Domnului, de vreme ce răspunderea politicii exterioare li se cuvine asemenea consiliarilor după vremuri pe care-i dă ruajul parlamentar. În parantez fie zis, împrejurarea aceasta e un mare bine pentru timpul de faţă, căci generaţia actuală nu prea pare a cuprinde în nicio parte a ei acel metal rar din care natura se-ndură a turna uneori figuri ca aceea a lui Mircea I.

Intelectul naţional nu este aşadar reprezentat, ca-n cazul de mai sus, printr-un singur om, starea de nehotărâre şi de şovăire în care ne aflăm e reprezentată tocmai prin opinii opuse una alteia şi care se neutralizează fără a da loc unei înclinaţii determinate.

Aci se-nţelege că e vorba de înclinaţii dictate de raţionament, nu de cele răsărite din simpatii, căci, precum am zis-o de atâtea ori, nu credem ca, de dragul ochilor noştri celor frumoşi, cineva în Europa să pună în mişcare o baionetă sau să dea un ban.

Ceea ce voim să zicem e dar că o opinie publică care nu e purtată de-un singur curent nu se poate nici manifesta într-un singur chip şi că, până ce momentul hotărâtor, cu necesităţile lui fatale, cu puterea lui de constrângere nu se va însărcina a abate într-un singur curent spiritul public, nu putem susţine că cutare ori cutare e opinia hotărâtă a ţării şi că ne erigem cu toţii în reprezentanţii ei. În politică se întâmplă adeseori ceea ce se părea mai cu neputinţă; în lupta de interese, ca şi în norocul războaielor, intervin atâtea elemente neprevăzute, datorite întâmplării, erorilor de calcul, nestatorniciei împrejurărilor, încât niciun plan hotărât de mai nainte nu credem că e adaptabil oricărui moment al viitorului. (...)

Existenţa reală a ţării, succesele dobândite în politica exterioară, progresele realizate înlăuntru pas cu pas de la căderea fanarioţilor încoace sunt o dovadă vie, simţită şi pipăită de toţi, în contra acuzărilor nedemne ce se aruncă oamenilor trecutului.

Dacă ridicăm mănuşa pentru un trecut încheiat acum douăzeci şi cinci de ani, n-o facem pentru că ar fi existând vro solidaritate între partidul conservator de azi şi între boierii de mai nainte. Nu suntem continuatorii boierilor şi, chiar dacă am voi, n-am putea s-o fim, iar de-am putea n-am voi. Dacă a existat *de facto* o aristocraţie română întemeiată pe un drept public cert, ea a încetat de-a exista deodată cu anul 1700, deodată cu căderea domniei naţionale. Nici recunoaştem, nici putem recunoaşte epocii fanarioţilor dreptul suveran de-a conferi titluri şi demnităţi, precum nu le-am fi recunoscut-o turcilor, ai căror mandatari în ţară erau fanarioţii. De-aci se explică repedea cădere a prerogativelor politice în secolul nostru, pentru că asemenea prerogative trebuie să răsară dintr-un drept public determinat, iar acest drept public a murit la 1700 şi exercitarea lui din partea străinilor se considera ca o uzurpaţiune viciată până în sâmburul ei de ilegitimitate.

Nu se mai opună deci termenii de popor şi boieri, căci cel din urmă termen nu însemnează azi nimic de vreme ce nu mai există nici boierie, nici boieri. Precum nu se poate vorbi de monoteişti fără Dumnezeu, de şcoli fără dascăli şi fără elevi tot aşa nu poate fi vorba de boieri fără instituţia militară-aristocratică a boieriei. Cu raţiunea ei de-a fi a trebuit să dispară şi instituţia şi cu totul alţii sunt termenii opuşi astăzi.

Liberalismul de la noi însemnează astăzi domnia prin mase amăgite şi reamăgite căci *mundus vuit decipi ergo decipiatur* e parola de guvernământ a roşilor. Lumea vrea să fie amăgită, s-o amăgim dar, îşi zic confraţii, şi au pentru aceasta o magazie de fraze care de care mai ieftine.

Conservatori sunt şi rămân aceia care, faţă cu tendinţa de-a pune puterea publică exclusiv în mâinile maselor, admit ca existând pentru sine o idee a statului, a ordinii sociale, a statorniciei dreptului şi adevărului; conservatori sunt cei care admit că guvernământ nu se poate fără garanţii de ştiinţă şi integritate şi că votul şi numai votul concetăţenilor nu-l face pe om nici mai cuminte, nici mai onest, nici mai muncitor decum a fost. Iată deosebirea esenţială între egalitarismul botezat, fără cuvânt, liberalism şi între un sistem conservator care, fără a exclude pe cineva de la viaţa publică, nu admite totuşi înaintarea decât pentru merit şi integritate.

(*Timpul*, 6 februarie 1881)



Redactor-şef: Gheorghe Păun

Redacţie: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacţional: Svetlana Cojocaru – director al Institutului de Matematică şi Informatică al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, Chişinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR şi USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, Bucureşti, **Spiridon Cristocea** – conferenţiar la Universitatea Piteşti, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeş, **Sorin Mazilescu** – director al Centrului Judeţean Argeş pentru Promovarea Culturii, Piteşti, **Marian Nencescu** – cercetător asociat la Institutul de Filosofie al Academiei Române, **Filofteia Pally** – director al Muzeului Viticulturii şi Pomiculturii din România, Goleşti, Argeş, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu", Piteşti, **Adrian Sămărescu** – director editorial al Editurii Tiparg, Piteşti, **Ion C. Ştefan** – profesor, membru al USR, Bucureşti.

CURTEA DE LA ARGEŞ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeş Expres" (B-dul Basarabilor 35A, tel./fax: 0248-722368) şi a Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeş

Corectură: Radu Gîrjoabă

Machetă: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

E-mail:
curteadelaarges@gmail.com

Website:
www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacţiei – Trustul de Presă „Argeş Expres" (25 lei/6 luni şi 50 lei/12 luni); banii trebuie trimişi în contul Asociaţiei Culturale Curtea de Argeş, deschis la Volksbank Curtea de Argeş,
IBAN: RO82 VBBU 2587 AG15 1679 2701

Tiparul: SC TIPARG SA, Piteşti.

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociaţiei Culturale Curtea de Argeş, CIF 29520540, cont Volksbank, IBAN RO82 VBBU 2587 AG15 1679 2701.

Homo sapiens



Pământul oamenilor

Horia BĂDESCU

Că suntem otrăviți sau că ne otrăvim noi înșine cu fiece zi, căci fără „inocenta” noastră inerție nimic n-ar fi posibil, nu mai încape îndoială. Că otrăvim lumea, pământul oamenilor, cum îl numea Antoine de Saint-Exupéry, așijderea. Căminul nostru al tuturor este pe cale să se surpe și să se mântuie de noi sub dărâmăturile a ceea ce a fost cândva una dintre minunile universului. „Înțelepciunea” omului alb, după care s-a zugrăvit chipul civilizației actuale, e pe cale să-i sfărâme delicatele conexiuni care țin laolaltă splendida lui arhitectură. Un dialog al surzilor, înnăbușit de corul hulpavilor profitori, a căror minte stă nu în slava creștetului, ci în văgăunile pântecului, o orbenie indusă ne duce spre bruegheliana prăpastie a doamnei cu coasa. Relația intimă, fraternitatea pe care viața o certifică cuvântătoarelor și necuvântătoarelor, ființelor cu sânge fierbinte și infinității lumii vegetale, e uitată, alungată într-o arhaitate disprețuită în paradigma ei ontologică.

Cândva, în lumea aceasta disprețuită de modernitate, viața avea o valoare și un sens. Cândva, în lumea aceea veche, dar mereu nouă, care a fost și lumea satului românesc, i se cerea iertare copacului jertfit pentru nevoile, adevărate, ale fratelui său, omul. Cândva!

Cândva, civilizația columbiană, superba civilizație a omului alb a spulberat, prin rapt și genocid, lumea amerindienilor, lumea necivilizatului, sălbaticului piele roșie.

Și iată că astăzi, când suntem pe cale să ne înecăm în propriile otrăvuri și dejecții, ONU trimite țărilor lumii, cu prilejul Zilei mondiale a mediului, scrisoarea pe care căpetenia indiană Seatle a trimis-o în anul 1854 președintelui Abraham Lincoln, care făcuse poporului indian oferta de a cumpăra o mare parte a teritoriului acestuia, promițându-i, în schimb, spațiul concentrațional al unei rezervații. Citiți această profundă, tulburătoare scrisoare, născută din adevărata înțelepciune, și gândiți-vă la ea atunci când vreți să vă înstrăinați pământul!

Când marele șef alb din Washington își trimite glasul că dorește să cumpere pământul nostru – ne cere prea mult.

Cum se poate vinde sau cumpăra cerul și căldura pământului?

Așa ceva ne este cu totul străin.

Noi nu suntem proprietarii prospețimii aerului și limpezimii apei.



Fiecare părticică a acestui pământ e sfântă pentru poporul meu.

Fiecare ac strălucitor de pin, fiecare bob de nisip din vadul râului, fiecare mică negură din întunecimea pădurii sunt sfinte în gândurile și viața poporului meu, suntem parte a pământului și el e parte din noi.

Ierburile mirositoare ne sunt surori.

Cerbul, armăsarul, vulturul cel mare ne sunt frați.

Culmile stâncoase, pășunile suculente, trupul învelit în căldură al poney-ului și omul, toate aparțin aceleiași familii.

Această apă strălucitoare ce curge prin torente și râuri, nu este numai apă, ci și sângele strămoșilor noștri.

Dacă vă vindem pământul, trebuie să știți că e sfânt.

Că fiecare reflectare din lacul limpede vorbește despre întâmplări și amintiri din viața poporului meu.

Murmurul apei e glasul tatălui-tatălui meu.

Râurile ne sunt frați, ne sting setea. Râurile poartă canoele noastre. Ne hrănesc copiii.

Dacă vă vindem pământul, trebuie să vă amintiți și să învățați copiii voștri că râurile sunt frații noștri și ai voștri.

De aceea va trebui să oferiți râului bunătatea pe care nu ați oferit-o fratelui.

Știm că omul alb nu ne înțelege.

Pentru el un pământ e la fel ca oricare altul. Fața de pământul-mamă și fratele-cer se poartă ca față de lucruri care se pot cumpăra, prăda, vinde ca vitele sau podoaba strălucitoare. Lăcomia lui va distruge pământul și va lăsa în urmă pustiu.

Nu știu. Modul nostru de viață se deosebește de al vostru.

Numai privind la orașele voastre, pe omul roșu îl dor ochii.

În orașele omului alb nu există un colțișor de liniște. Nu există loc în care să se audă deschiderea frunzelor primăvara sau tremuratul aripii musculiței.

Cea mai mare comoară a omului roșu este aerul.

Omul alb parcă nici nu observă aerul pe care îl respiră. Ca unul care e de multă vreme muribund, e imun la duhoare.

Dacă vă vindem pământul trebuie să vă amintiți că aerul ne este prețios.

Că aerul își împarte spiritul cu întreaga viață pe care o întreține. Vântul care i-a dat bunicului meu primul suflu va primi și ultima lui răsuflare. Dacă vă vindem pământul trebuie să-l păziți ca pe ceva sfânt. Ca pe un loc în care și omul alb va putea să inspire aerul îndulcit cu mireasma florilor.

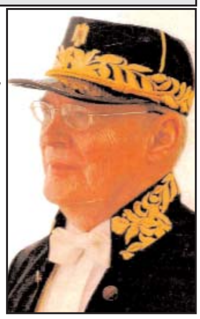
Vom examina oferta voastră de a ne cumpăra pământul. Dacă vom decide să fim de acord, vă vom pretinde să îndepliniți următoarea condiție: Omul alb va trebui să se poarte față de animalele acestui pământ ca față de frații săi.

Ce este omul, fără animale? Dacă animalele ar dispărea, omul ar muri de marea însingurare a spiritului. Tot ceea ce li se întâmplă animalelor, curând i se va întâmpla și omului. În lume totul se leagă.

Va trebui să vă învățați copiii că sub tălpile lor este cenușa strămoșilor noștri. Pentru ca să respectați pământul, le veți spune că pământul lor este bogat prin viața străbunilor noștri. Va trebui să vă învățați copiii, așa cum îi învățăm noi pe ai noștri, că pământul ne e mamă. Ce pățește pământul, pățesc și copiii lui. Dacă omul scuipă pe pământ, se scuipă pe sine însuși.

Pământul nu aparține omului. Omul aparține pământului.

Concepte deschise în istoria filosofiei



Acad. Alexandru SURDU

Constantin Noica, independent de aprecierile sau denigrările la adresa lui și a operei sale, pentru o parte dintre ele suferind și o cumplită detenție, a fost un mare filosof, a cărui operă nu s-a bucurat încă de atenția cuvenită. Nu este numai cazul său, dar parcă unora, mult mai puțin cunoscuți, le-a fost acordată mai multă atenție. Mai ales în vremea noastră.

Prin Simpozioanele Naționale „Constantin Noica”, itinerante ca și călătoriile sale prin marile orase ale țării, în care încerca să aducă lumina filosofiei, referindu-se cu precădere la câte una dintre cărțile sale, am încercat să dovedim că toate abundă în idei noi și valoroase. Că nu degeaba se întreba el „cum e posibil ceva nou?”, ci o făcea tocmai pentru că stia răspunsul mai bine decât noi toți. Căci el ne oferise deja o mulțime de noutăți, cel puțin filosofice. Din această cauză, întrebarea lui s-ar traduce mai bine printr-o invitație, pe care, cu sfiala sa proverbială, nu s-a încumetat să ne-o facă. „Citiți-mi cărțile, fraților întru filosofie, dacă vreți să mai aflați câte ceva nou, chiar și în legătură cu Descartes, cu Leibniz sau cu Immanuel Kant, căci problemele pe care le-au tratat aceștia n-au dispărut odată cu ei, ci au rămas și vor rămâne în continuare sub forma *conceptelor deschise.*” Și, fără alte amănunte, putem considera că „problema deschisă” sau „conceptul deschis” este o noutate filosofică, pe care o putem revendica oricând ca prioritate românească în istoria filosofiei. O vom face însă în stilul nostru, adică, în loc s-o anunțăm la momentul apariției, în 1936, ne vom aduce aminte despre ea abia după ce vom fi citit undeva că a devenit la modă prin alte țări.

Având în vedere tendințele actuale postmoderniste ale filosofiei occidentale, n-ar fi de mirare să auzim chiar în zilele noastre despre vreo găselniță asemănătoare. Aceasta, datorită faptului că una dintre variantele „reanimării” filosofice rezidă în recomandarea întoarcerii, dacă nu la „conceptele deschise” ale acesteia, atunci la vechile probleme considerate perene. Ceea ce s-a mai și încercat prin neotomism, neoplatonism, neokantianism etc. Viziunea lui Constantin Noica este însă alta și merită să-i aducem câteva aprecieri din perspectiva celor aproape nouă decenii de când ne-a fost relatată.

Problemele permanent deschise ale filosofiei sunt cele care au determinat apariția acesteia și i-au garantat perenitatea. De ce nu s-a oprit filosofia la recitalurile aezilor, ca pe vremea lui Parmenides, care o cânta în versuri? Asa cum s-a întâmplat cu marile creații epice, după ce s-au extins chiar mai mult decât au reușit să le supraviețuiască spectatorii. Astăzi citim cu greu fragmentele de poeme filosofice și se pare că acestea au fost considerate, chiar de pe atunci, un fel de „concepte închise”, cum sunt și poeziile, la care nu se mai adaugă nimic.

Ce-i drept, ca modalitate de expunere a filosofiei, într-o anume măsură, a rămas deschis conceptul de „filosofie ca spectacol”, pe care am încercat și noi să-l cultivăm la sărbătorile de Dragobete. El are însă o istorie milenară și ar putea să înceapă cu Xenophanes și Heraclit care îi continuau pe marii poeți, sau cu pitagoreicii și ritualurile lor, pe care le imită până astăzi confreriile oculte. Despre Orpheus, enumerat printre cei șapte înțelepți, știm că făcea spectacole poetico-muzicale pe teme filosofice, fiind și taumaturg, dar și conducător de culte și mistere, ca și Zalmoxis, considerat chiar zeu, care la 4 ani făcea spectacole pe tema nemuririi, a morții și a reînvierii războinicilor lupi. Dar ce spectacole făceau elinii la oracolul din Delphi, moștenirea traco-getă a enigmaticului Epsilon, despre care a încercat Plutarh să scrie adevărate poeme filosofice!

Originea dialogurilor filosofice este în mod evident spectaculară, ca și banchetele descrise de Platon și Xenophon, adică simpozioanele despre care se vorbește până în zilele noastre. Diogenes Laertios ne relatează, din vremea lui Platon, faptul că dialogurile se recitau cu personaje diferite, dar uneori erau citite chiar de către autori, cum s-a întâmplat cu dialogul acela de pomină despre suflet, la care numai Aristotel a rămas până la sfârșit. Stilul dialogal este practicat până în zilele noastre.

Spectacolul filosofic de Dragobete, spre deosebire de simpozioanele obișnuite, combină, în manieră antică, petrecerea cu muzică și recitaluri, care alternează cu discursuri pe teme filosofice legate în mod special de iubire, de Dumnezeu, de oameni și de înțelepciune. Faptul că aceste spectacole au trezit la unii dintre participanți numai invidie și ură, dovedește, ca și în Antichitate, că ura este mai puternică decât iubirea. Războiul este regele tuturor (*Pólemos panton basileus*), cum zicea Heraclit.

La fel i s-a întâmplat și lui Constantin Noica, din cauza conceptului său deschis de „școală a înțelepciunii”, la care să învețe și elevii de la profesori și profesorii de la elevi, pentru care a stat 9 ani cu domiciliu forțat și 6 ani la închisoare, după care a început să fie înjurat chiar de către unii dintre foștii săi apropiați, până în zilele noastre.

→

Homo sapiens

Conceptul acestei școli a fost însă redeschis de medicul Geo Săvulescu, pe teme de filosofia științei, prin simpozioane care se țin la conacul său din comuna Olteni de lângă București, dar și la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, prin Simpozioanele „Constantin Noica” de limba greacă și teoria categoriilor, pentru care am și început să auzim înjurăturile de rigoare.

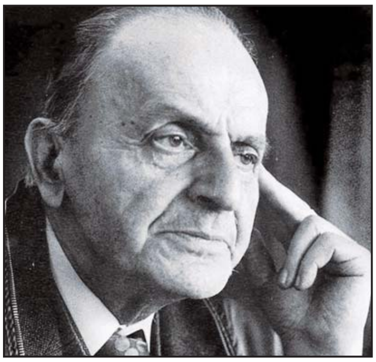
Conceptele perene ale filosofiei sunt deopotrivă deschise și închise în aceeași măsură. Aceasta însă *după* instituirea lor, după descoperirea sau inventarea lor. Descoperirea s-a făcut, cel puțin în filosofia antică grecească, pornindu-se de la limbajul uzual în care acestea apăreau ca simple cuvinte, cum sunt: adevărul, frumosul, binele, dreptatea și libertatea, cele cinci componente ale pentadei de aur a Realității. Pentru a fi însă abordate filosofic, ele necesită elaborarea prealabilă a unei teorii a Existenței Nemijlocite, la care se referă, și a unei teorii a Ființei, prin care să poată fi caracterizate cum sunt, ce sunt și de ce sunt așa cum sunt. Caracterul *deschis* al acestora rezidă în faptul că cele trei teorii de care depind sunt în permanentă transformare: evoluție, involuție sau stagnare, în funcție de schimbările istorice, de progresul sau decadența societăților, dar și de capacitățile filosofilor care le pun în discuție. Acestea ar putea fi numite „concepte deschise permanente” ale filosofiei, la care s-a lucrat și se va lucra întotdeauna.

Dar ele sunt totodată și *relativ* închise în cadrul diferitelor construcții filosofice determinate, ale unei personalități, ale unei școli, ale unei orientări etc. S-ar putea spune că ele sunt speciile închise ale unor genuri de concepte deschise, cum ar fi: adevărul ca adecvație, adevărul corectitudine sau adevărul pragmatic, față de adevărul în genere; sau frumosul ca imitație, frumosul ca proporție sau cel ca revelație, față de frumosul ca atare.

Tot de tipul celor perene sunt și conceptele *absolut* închise, la a căror elaborare nu se mai lucrează de mult, cum ar fi modurile și figurile silogistice. Unele au fost descoperite de către Aristotel în formele entimematice ale vorbirii; pe altele le-a inventat: el le-a deschis și el le-a închis pentru totdeauna. Dar conceptul de „silogizare”, de exemplu, l-a găsit la Platon, l-a deschis însă pentru foarte puțină vreme, cât ține viața unui filosof, și l-a închis la loc, la locul (*topos*) pe care i l-a fixat el în istoria logicii.

Aristotel a lăsat însă deschise o mulțime de concepte, pe care le-a moștenit de la alții sau pe care le-a găsit sau le-a inventat el. Mai mult, adesea le-a semnalat și sensurile multiple, prin formula consacrată *polachos legetai* (se spune în mai multe feluri). Unele dintre acestea sunt și genurile de categorii, care, ținând și ele de mai multe regnuri cu teorii diferite, cum observase și Constantin Noica, traducătorul în limba română al *Categoriilor* lui Aristotel, au rămas concepte deschise până în zilele noastre. Adică se tot lucrează la ele, înmulțindu-le sau scăzându-le numărul, schimbându-le semnificația, ordinea etc.

Dar nu la aceste concepte deschise se referă Noica în mod special, adică la pâinea cea de toate zilele a filosofiei, și nici la fărâmiturile de cozonac pe care le primește uneori de la mesele festive ale științelor. Căci, așa-numitele concepte deschise ale științei, cum ar fi mișcarea, spațiul sau timpul pentru fizică, diferă uneori de la o zi la alta. Ele sunt mai degrabă concepte imprecise decât deschise, căci depind, cum îi plăcea lui Hegel să zică, nu de gândirea savantului, ci de tăria lentilelor prin care se uită la ele, sau de mărimea „urechilor” cu care le ascultă. În perioadele de crize ale științelor, când savanții își schimbă conceptele ca pe batistele igienice, e foarte ușor să te lași ademenit de câte o ipoteză, numită „teorie”, ca să ajungi apoi de râsul copiilor. Au făcut-o uneori și filosofii antici, cu scuza că pe vremea aceea științele erau și ele în plină copilărie, cu toate că lumea era parcă mai reținută decât în zilele noastre, când spune fiecare ce vrea, fără să-și mai ceară a doua zi iertare.



Noica se purta temător cu științele și, urmându-l pe Nae Ionescu, tot încerca și el să se „lipească” de matematici, dar, spre binele său, n-a reușit până la urmă. A rămas totuși cu admirația pentru filosofii matematicieni de talia lui Descartes și Leibniz, dar nu pentru faptul că aceștia ar fi lucrat cu noțiunile matematice, care intraseră și ele în colimatorul crizei de fundamente, ci tocmai pentru faptul că elaboraseră, inspirați de matematicieni, dar parcă în ciuda acestora, concepte filosofice care meritau să fie *deschise.*

Este aici o nuanță care nu trebuie să fie scăpată. Indiferent de genul conceptelor, chiar deschise, pe Noica îl interesează în special *deschiderea* lor, mai mult acțiunea decât rezultatul acesteia. Mai mult procesele, zice Noica, decât produsele gândirii. Dar aceasta înseamnă, firește, că pot fi deschise și conceptele parțial închise, cum se și face de regulă, pentru a nu rămâne filosofii fără „obiectul muncii”.

Ce-i drept, Noica vorbește aici și despre un fel de „spirit” al filosofiei, à la Hegel, care, făcându-și curățenie periodică, scutură de praf și covoarele cu concepte, călcate în picioare de tot felul de nechemați care lasă urme murdare.

Dar nici această deschidere de la sine a conceptelor, care seamănă mai mult cu aerisirea lor, nu-l interesează pe Noica, ci deschiderea *de către noi* a problemelor filosofice, punerea întrebărilor, cum o va spune mai târziu, căci noțiunile sau conceptele nu sunt altceva decât răspunsurile la astfel de întrebări.

Noica și-a trăit tinerețea filosofică și o parte din maturitate cu frica permanentă de matematici. O explicație ar exista pentru aceasta, căci matematicile sunt muzele intelectului, facultate a gândirii, pe care Noica, urmându-l pe Kant, n-a confundat-o niciodată cu rațiunea și a considerat-o inferioară acesteia. Dar marile reușite științifice, ca și idealul kantian, se bazau pe exactitatea matematică. Războiul declarat „anti Goethe”, ca și admirația temătoare față de Nae Ionescu, pe care numai Mircea Vulcănescu se încumeta să-l înfrunte, ținea tot de frica de matematici și, în mod evident, de carențele gândirii intelective a lui Noica. Ceva asemănător relatându-se și despre tânărul Hegel sau despre Darwin, personalități speculative ca și Noica. Toți au renunțat cu timpul la idealul exactității. Dar, în faza conceptelor deschise, Noica era tributar matematismului kantian.

Dintre cele trei studii din *Concepte deschise* ultimul este, de fapt, primul și reprezintă lucrarea de licență a lui Noica, iar sursa de inspirație este Immanuel Kant, admiratorul matematicilor, cu celebrul său *Ding an sich selbst,* peste care a căzut întreaga filosofie ulterioară, devenind conceptul deschis prin excelență. Dar, se întreba tânărul Noica, nu mai sunt și alte concepte problematice? Care să tindă și ele spre o soluționare, eventual spre o rezolvare cu pretenția de exactitate pe care o cerea Kant? De bună seamă, dar unde să le căutăm? Și tot el ne sugerează: în turbinca fără fund a filosofiei, în istoria acesteia. Și chiar găsește două, de toată frumusețea: la tânărul Descartes și la tânărul Leibniz. Și se bucură, și pentru ele, și pentru tinerețea celor care le-au elaborat. Să fie însă întâmplător faptul că cei doi erau și mari matematicieni? Sau faptul că ambele concepte erau legate, într-un fel sau altul, de *mathesis,* care, oricum am lua-o, înseamnă, cum ne-o spune și Noica în prima lui carte, tot matematică?

→

Simpozionul Național „Constantin Noica”

Petre DAN-STRĂULEȘTI

Împlinirea, în 2009, a 100 de ani de la nașterea lui Constantin Noica, personalitate emblematică a culturii românești contemporane, i-a oferit academicianului Alexandru Surdu fericita împrejurare de a iniția organizarea anuală a unui Simpozion Național itinerant consacrat vieții și operei gânditorului teleormănean. Academia Română, prin Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, și-a făcut un titlu de cinste prin asumarea responsabilității organizării și desfășurării în cele mai bune condițiuni a acestui simpozion. Totodată, Academia a avut priceperea de a-și alătura la fiecare ediție instituții administrative ale statului și entități culturale de la nivel local, care, la rândul lor, înțelegând semnificația și caracterul respectivelor reuniuni științifice, au răspuns cu entuziasm și profesionalism chemării.

Începutul de drum a fost marcat de ediția găzduită de Brașov, în octombrie 2009. Partenerii Institutului de Filosofie și Psihologie au fost atunci Despărțământul ASTRA-Brașov, Societatea Româno-Germană de Filosofie, Editura Kron-Art și Fundația „Dacia”, ultimele două, din localitate. Orice început, în orice domeniu de activitate, este greu. Nu toate lucrurile ies așa cum au fost gândite. Conștienți de unele neîmpliniri, factorii de răspundere s-au străduit ca următoarea reuniune să depășească din toate punctele de vedere prima ediție. Și au reușit. Cea de-a doua ediție, Arad, 9-10 septembrie 2010, aduce două noutăți notabile. Prima, lansarea invitației corpului profesoral universitar de a participa la lucrările simpozionului și, cea de-a doua, stabilirea de către organizatori a unei teme centrale, în jurul căreia să graviteze atât comunicările, cât și discuțiile generale. Ambele noutăți și-au atins ținta, contribuind la creșterea semnificativă a calității științifice a întâlnirii, fapt pentru care au fost păstrate și pentru edițiile următoare. Reuniunea de la Arad a avut ca subiect „Bucuriile simple”, iar ca organizatori, alături de Institutul de Filosofie și Psihologie, Universitatea de Vest din Timișoara (Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării) și Universitatea „Aurel Vlaicu” din localitate (Facultatea de Științe Umaniste și Sociale). Și Consiliul Județean Arad, prin Centrul Cultural Județean Arad, completează lista organizatorilor. La Iași, la 5-6 mai 2011, are loc cea de-a III-a ediție a Simpozionului, cu tema „Pagini despre sufletul românesc”. Universitatea „Petre Andrei” (Facultatea de Științe Politice) contribuie la buna organizare a reuniunii. „La început era Cuvântul” este sintagma celei de-a IV-a ediții a Simpozionului, care s-a desfășurat la Constanța (17-18 mai 2012). Universitatea „Ovidius” (Facultatea de Teologie Ortodoxă) din orașul de la malul mării, împreună cu Institutul de Filosofie sunt gazdele manifestării. Ediția a V-a, cu tema „Cum e cu putință ceva nou”, este găzduită de Timișoara (24-25 mai 2013). Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării a Universității de Vest din localitate și Institutul de Cercetări Social-Politice sunt, alături de Institutul de Filosofie și Psihologie, organizatorii acestei ediții.

Anul acesta, la 23-24 mai, Simpozionul (ediția a VI-a) poposește la Craiova. „Concepte deschise”, sintagma ediției, a adunat un număr record de participanți, din aproape toate centrele universitare din țară. Î.P.S. Irineu Popa, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, a binecuvântat, în cadrul deschiderii oficiale, participanții prezenți. Mitropolia Olteniei, Arhiepiscopia Craiovei, Consiliul Județean Dolj (Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”) și Universitatea din Craiova (Facultatea de Teologie Ortodoxă și Facultatea de Litere) contribuie, alături de Institutul de Filosofie și Psihologie al Academiei Române, la reușita organizării.

Din inițiativa organizatorilor, comunicările prezentate la fiecare ediție a simpozionului sunt reunite într-un volum care apare în condiții grafice deosebite în prestigioasa Editură a Academiei Române.

Constantin Noica, atunci când a inițiat Seminarul „Nae Ionescu”, scrie acad. Alexandru Surdu în *Comentarii la rostirea filosofică* (2009), a rostit fraza: *Să fie în amintirea lui Nae.* Parafrazându-l, putem spune și noi astăzi *Să fie în amintirea lui Noica,* vorbind despre simpozionul care-i poartă numele.



Homo sapiens



Anticristul și anticristologia (II)

Cristian BĂDILIȚĂ

Alături de ***Cartea lui Daniel,*** din care se și inspiră, *Apocalipsa lui Ioan* reprezintă textul cel mai des invocat sau comentat de Părinții Bisericii în legătură cu evenimentele de la sfârșitul lumii. Mai multe capitole merită analizate: 11) cei „doi martori eschatologici"; 12) „femeia, dragonul și copilul"; 13) „apariția celor două fiare"; 17) „judecarea Marii târfe". În această sinteză mă voi opri doar asupra celui mai des invocat de tradiția patristică, capitolul 13.

Primele zece versete descriu manifestarea unei prime fiare, „a mării", în vreme ce următoarele nouă creionează portretul monstruos al unei a doua fiare, „ieșită din pământ". Înainte de a trece la analiza fragmentului aș dori să remarc, în trecere, un element extrem de interesant. Capitolul precedent din *Apocalipsă* adusese în scenă figura dragonului, monstru divin, al cărui sălaș originar se afla în ceruri. Capitolul al 13-lea invocă două fiare, una țâșnind din apele mării, cealaltă ivindu-se ca o plantă hidoasă din pământ. Autorul viziunii poartă în subconștient imaginea arhetipală a *întregului cosmos* posedat de rău. Atât cerul, cât și apa – abisul, în imaginarul anticilor – și pământul adăpostesc, fiecare dintre ele, o ființă malefică. Răul se află, așadar, împrăștiat *pretutindeni,* el infestează *toate* nivelurile cosmice. În plus, dragonul, fiara din mare și fiara din pământ alcătuiesc o Treime a răului, mai bine spus, o antitreime, care maimuțărește Treimea divină.

Descrierea celor două fiare are drept model descrierea celor patru fiare teribile din *Cartea lui Daniel,* capitolul 7. Acestea reprezintă, conform interpretării de la sfârșitul viziunii, cele patru imperii sub stăpânirea cărora s-a aflat veacuri de-a rândul poporul lui Israel: babilonian, med, pers și grec macedonean. În interpretările creștine, perioada stăpânirilor medă și persă vor fi confundate, iar al patrulea imperiu blestemat va deveni cel roman (de pildă, în interpretarea lui Hipolit). În *Apocalipsa* 13 portretul primei fiare a rezultat din contopirea trăsăturilor tuturor celor patru figuri teriomorfe descrise în *Daniel.* Avem de a face cu un uriaș monstru marin dotat cu zece coarne și șapte capete, pe fiecare corn purtând câte o diademă, iar pe fiecare cap, o blasfemie. Chipul lui seamănă cu al unui leopard, picioarele sunt de urs, iar botul ca de leu. Fiara acționează posedată de balaur (*drakon*). Unul dintre capete e rănit mortal, dar își revine, înviind printr-un miracol și stârnind uimire printre toți locuitorii pământului. Drept urmare, oamenii încep să i se închine balaurului, „întrucât de la acesta își trage fiara puterea extraordinară de a înfăptui minuni".

Domnia fiarei „ieșite din apă" durează patruzeci și două de luni (durată împrumutată, și ea, din *Cartea lui Daniel* și adoptată de majoritatea Părinților Bisericii). În tot acest răstimp ea rostește „lucruri enorme" (*megala*) și împroașcă cerul cu blasfemii. Tot prin putere diavolească și cu îngăduința lui Dumnezeu îi va învinge pe sfinți și va pune stăpânire pe triburile lui Israel, precum și pe neamurile păgâne. Puținii credincioși care vor mai fi rămas vor înfrunta martiriul, singura posibilitate de mântuire.

Până aici autorul *Apocalipsei* și-a găsit „materia primă" în portretul fiarei a patra din *Daniel.* „Fiara anticristică" însă, personaj creștin, are câteva trăsături inedite și foarte importante. Prin urmare, Ioan s-a văzut obligat să inventeze o a doua fiară, complementară, cu funcție de auxiliar, de „scutier" (va spune Irineu) al celei dintâi. Aceasta se ivește din pământ, fiind o amestecătură bizară/„oximoronică" între Miel și balaur. Poartă pe creștet două cornițe ca ale Mielului, dar vorbește precum balaurul. Cum spuneam, ea joacă rolul de „ministru cu propaganda" al fiarei dintâi, căci menirea ei principală este de a-i sili pe toți locuitorii pământului să i se închine stăpânului său. Pentru a-și atinge scopul își folosește virtuțile magice: coboară focul din cer, insuflă duh pietrelor. Caracteristica ei principală, care nu apare în viziunea fiarelor din *Daniel* 7, este însă șmecheria, darul amăgirii și al rătăcirii semenilor. Regăsim aici una dintre caracteristicile „falșilor profeți" din 2 *Tesaloniceni.* Fiara apărută din țărână face reclamă fiarei născute din apă luând ca pretext principal tămăduirea miraculoasă a acesteia. În plus, ea stăpânește meșteșugul de a însufleți statuia primei fiare, obligându-i pe oameni să i se închine. Cine refuză este omorât. De asemenea, poruncește ca o pecete (*charagma*) să se înscrie pe mâna dreaptă sau pe fruntea fiecărei persoane. Fără pecetea respectivă (*antisphragis*, desigur) nimeni nu poate vinde sau cumpăra. Autorul nu dezvăluie direct numele fiarei, livrându-ne în schimb o parolă, un cod al adevăratului nume: 666.

Să ne oprim asupra câtorva aspecte. Întrebare capitală: ce deosebiri există între imaginea fiarelor din *Daniel* 7 și imaginea primei fiare din *Apocalipsa* 13? În primul rând, așa cum remarcă Peerbolte, blasfemiile înscrise pe cele șapte capete. Acestea se referă – majoritatea exegeților sunt de acord – la epitetele atribuite îndeobște împăraților (*augustus* sau *divus*). Cultul imperial nu se putea bucura de simpatie în ochii creștinilor, care foloseau asemenea epitete exclusiv în legătură cu Dumnezeul lor unic și transcendent. Al doilea element inedit îl constituie episodul morții și învierii unuia dintre cele șapte capete („Și unul dintre capete era ca înjunghiat de moarte, dar rana lui cea de moarte fu vindecată" v. 3). Despre ce rană se vorbește aici? Cu siguranță ni se sugerează o moarte năprasnică, prin ucidere, a unui cap încoronat. Trei împărați romani au suferit o asemenea moarte: Iulius Caesar, Nero și Domițian. Primul nu poate intra la socoteală, fiind mult prea îndepărtat în timp. Al treilea rămâne în joc doar dacă se recunoaște o dată foarte târzie a redactării *Apocalipsei* (Peerbolte lasă chestiunea în suspensie; totuși e mai mult ca sigur că *Apocalipsa* a fost redactată sub Domițian). Cea mai plauzibilă soluție ar fi identificarea „capului înjunghiat și apoi vindecat" cu Nero. În epoca respectivă, mult timp după moartea sa, mitul lui *Nero redivivus* se bucura de o mare celebritate, cu deosebire în Asia Mică. Circula zvonul cum că Nero nu ar fi murit, ci s-ar afla ascuns la curtea regelui part, pregătindu-și întoarcerea triumfală la Roma. Revenirea lui pe tron echivala deci cu o înviere. Observăm și aici paralelismul între saga anticristică și cea cristică: Anticristul va mima învierea Mielului. Al treilea aspect: cultul consacrat Răului. Balaurul este adorat întrucât operează minuni cu ajutorul primei fiare, iar acest sentiment de adorație se răsfrânge și asupra fiarei dintâi, „mâna dreaptă a celei de a doua". Treimea răului instituie așadar, în mod silit, un cult analog cultului Treimii cu adevărat sfinte.

Unul dintre pasajele cele mai misterioase și mai discutate de-a lungul veacurilor se referă la „cifrul" numelui fiarei: „Cine are pricepere, să socotească numărul fiarei; căci este numărul unui om. Și numărul lui este 666" (v. 18). S-au propus nenumărate soluții pentru deslușirea sensului. Numărul 666 ar trebui înțeles prin analogie cu 888, numărul perfecțiunii cerești (Irineu), sau cu 777, numărul perfecțiunii pământești. De altminteri, cifra 7 joacă un rol esențial în economia simbolică a întregii *Apocalipse* (7 trâmbițe, 7 plăgi etc.). Dacă 888 și 777 simbolizează perfecțiunea, în ipostaza ei cerească și pământească, atunci 666 nu poate fi decât simbolul *imperfecțiunii,* dar nu al unei imperfecțiuni smerite, așadar pozitive (999), ci al uneia orgolioase, distructive. Soluția algebrică nu se justifică, în cazul de față, prin nimic. Unii autori au propus, într-adevăr, penetrarea misterului numărului diabolic prin recurgerea la aritmologia pitagoreică, utilizată, spre exemplu, de Philon din Alexandria. Numai că textul nostru spune limpede: „cine are pricepere, să *socotească* (*psephisato*) numărul fiarei!" Speculațiile aritmologice nu-și au deci rostul aici. Autorul Apocalipsei vrea să sugereze, indirect, printr-un truc destul de elementar, numele însuși al Tiranului de la sfârșitul Istoriei (denumirea de „Anticrist" nefiind niciodată utilizată). Soluția cea mai plauzibilă propune identificarea numelui a cărui valoare numerică este 666 cu Nero. Atât evreii, cât și grecii și latinii socoteau cu ajutorul literelor. Dacă adunăm valoarea numerică a literelor/consoanelor ebraice din „Neron" și „Caesar" obținem exact numărul 666. Intenționat am scris Neron, și nu Nero, întrucât lipsa ultimei consoane coboară valoarea numărului obținut la 616 (variantă discutată și respinsă categoric de Irineu).

Rezum citându-l pe biblistul britanic Beasley Murray: în *Apocalipsă* „Anticristul este înfățișat ca și Cristul (Unsul) Satanei. El poartă zece coroane (13, 1), asemenea lui Hristos poartă mai multe diademe (19, 12). Are un nume de hulă (13, 1) contrar numelui slăvit al lui Hristos. Îi îmbie pe oameni să i se închine lui Satan, în vreme ce Hristos îi cheamă să i se închine lui Dumnezeu. E rănit de moarte, dar continuă să trăiască, într-un fel de imitație monstruoasă a lui Hristos, care moare și învie din moarte. Deține puterea, tronul și autoritatea Răului, precum Hristos însuși se împărtășește din puterea, autoritatea și Tronul lui Dumnezeu." Foarte multe caracteristici ale celor două fiare apocaliptice vor fi preluate în descrierea Anticristului „clasic" de mai târziu.

Mai mult, zice Noica despre Descartes și Leibniz, „cât de adânc i-ar interesa să trăiască în zilele noastre", când proliferează tehnica, științele exacte și mai cu seamă matematicile. În plus, pe această linie tehnico-matematică, „idealul lor chiar depășeste lumea contemporană". Dar atunci pentru cine se străduiește filosoful nostru să deschidă conceptele acestora? Cine sunt specialiștii care ar putea să contribuie la desăvârșirea lor, la soluționarea și la închiderea acestor concepte? Noica o tot repetă, chiar cu jenă, că el n-a întreprins decât „lămurirea proprie" și cere îngăduință pentru „valoarea de specialitate a studiilor de față". Aceasta înseamnă însă *Fobos mathemáton*, adică frica de matematici, frica de Nae Ionescu, dar, într-o oarecare măsură, și apropierea de logică, devenită și aceasta, cu timpul, obsesivă.

Dar cel mai important lucru fusese deja făcut, Noica stabilise traseul, drumul de urmat, *he hodos* și *metahodos* (*methodos*), adică metoda după care se lucrase sau lucrase chiar spiritul filosofiei în lunga sa istorie: 1) căutarea conceptelor problematice; 2) găsirea lor; 3) deschiderea lor pentru cine știe și poate 4) să le desăvârșească și, eventual, 5) să le închidă pentru o vreme sau pentru totdeauna.

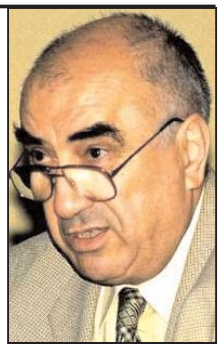
Aceasta este pe scurt povestea conceptelor deschise pe care Noica va încerca s-o depene și va reuși s-o facă în mod exemplar, după ce a reușit, firește, să scape și de frica matematicii și de Nae Ionescu și să se despartă și de Goethe și de mulți alții care i-au stat în preajmă, nereușind însă, cel puțin până acum, să scape și de noi. Motivul este că, urmărindu-i povestirea, vom avea încă multe șiruri de concepte deschise care merită toată atenția, unele dintre ele adevărate genuri cu specii subordonate.

Cele mai importante genuri de concepte deschise ale lui Constantin Noica pot fi amintite de pe acum: „Rostirea filosofică românească", căutată, găsită și parțial desăvârșită de Mircea Vulcănescu; „Devenirea întru ființă", condusă de la căutare până la închiderea ei într-un sistem filosofic de către Noica singur, cu o mulțime de concepte subordonate, frumusețea „devenințe", de exemplu; sau conceptele celor șase maladii ale spiritului contemporan, sau „logica lui Hermes", prin care Noica se întoarce la logică, la matematici și chiar la Nae Ionescu prin conceptul acela straniu de „halomer".

Cu timpul însă, adeverindu-l parcă pe Heidegger, Noica a început să fie bântuit de o altă frică, iar vorba sa că „se poate oricând și mai rău" se auzea tot mai des. Frica l-a cuprins în anii detenției și i-o cunoaștem din descrierea lui Steinhardt care l-a văzut întemnițat. A urmat apoi sentimentul acut al culpei: „l-am tras pe toți după mine în infernul temniței" este o parafrază a Mântuitorului care ne-a promis că ne va trage după el spre Rai. Deci fricii i s-a adăugat mila pentru necazurile pe care le-a produs celor apropiați. Dar frica și mila, vorba lui Aristotel, sunt premisele unor trăiri deosebite, de tipul *catharsis*-ului, ale purificării.

În fine, după retragerea la Păltiniș, cu plimbările solitare la vechiul schit și cu dorința tot mai des exprimată, ca un fel de prevestire a morții apropiate, de a-și găsi acolo, într-o parte, locul de odihnă, s-a conturat și conceptul său cel de pe urmă: „frica de Dumnezeu" (*phobos theou*), sub lespedea căruia va și rămâne în așteptarea trâmbiței din care Îngerul Domnului va suna cândva deschiderea tuturor conceptelor și pentru totdeauna.

Cât de deșteaptă este limba română?



Ion COJA

Am primit pe site-ul meu, www.ioncoja.ro, un comentariu surprinzător, aparținând domnului D. Ciovică (semnează cu pseudonimul *cidromania*), pe marginea textului intitulat *DONAULAND – țara lucrului bine făcut.* Comentariul sună cam așa:

„Prima noastră tragedie e că vorbim limba română fără să o mai înțelegem! O limbă mai deșteaptă de câteva ori față de noi, românii de azi!”

Dacă am înțeles bine, prin scurtul său mesaj, domnul Ciovică ar susține următoarele:

1. Că nu mai înțelegem, că nu mai stăpânim mecanismele limbii române, pe care o vorbim fără să ne pricepem să punem în valoare tot ce ne oferă limba română ca posibilități de exprimare. Dacă mi se permite o comparație, aș face-o cu mine însumi, care folosesc un laptop și un telefon mobil, care au de la mama lor o mulțime de funcții pe care eu nu știu să le pun la treabă. Când îi văd pe toți puștanii câte minuni fac la telefonul lor mobil, îmi vine să mă închid în casă și să mă dau dispărut... În cazul limbii române, toți vorbitorii ei se află în situația mea, nu știu să folosească întregul potențial expresiv al limbii române. Consolarea noastră ar putea fi aceea că în situația asta se află fiecare limbă...

2. Limba română este „mai deșteaptă de câteva ori față de noi, *românii de azi!*” Am subliniat că e vorba de românii de azi, nu și cei de odinioară. E logic să fie așa: limba română, ca orice creație sau invenție umană, are un autor. Acest autor sunt românii de odinioară, de pe vremea lui Eminescu, a lui Matei Basarab, a lui Traian și Decebal, îi includ așadar și pe daci, și pe latini, printre autori, printre cei care au modelat limba română. Cu alte cuvinte, „deșteptăciunea” limbii române ne spune cât erau de deștepți autorii, *românii de altădată!* Nu greșesc dacă nu-i uit nici pe vechii indo-europeni, primordialii!

Cu alte cuvinte, „deșteptăciunea” limbii române ne spune cât erau de deștepți autorii, *românii de altădată!* Strămoșii noștri!

Dezvolt cele de mai sus prin cele ce urmează.

Aș zice că am susținut și eu, în cartea *Îndreptarea Îndreptarului ortografic,* cum că românii s-au cam prostit în ultima vreme, majoritatea dintre ei, cel puțin. Una dintre dovezi este faptul că nu mai sunt în stare să respecte regula de bun simț după care limba română ne cere să folosim cuvintele *datorită, mulțumită, grație,* în opoziție cu cuvintele *din cauza, din pricina.* Căci – și dau acum un exemplu pe care l-am dat și înainte de 1990, studenților: una e să spui *mulțumită Partidului Comunist am ajuns acolo unde suntem azi,* și cu totul alta e să spui *din cauza Partidului Comunist am ajuns acolo unde suntem azi.*

Cel mai des auzi folosindu-se cuvântul *datorită* în locul locuțiunilor *din cauza, din pricina*... În enunțuri precum *accidentul s-a produs datorită vitezei excesive*... Cred că am auzit și că unii oameni se îmbolnăvesc sau chiar dau ortul popii datorită unei cauze, cum ar fi neatenția medicilor: *a murit datorită tratamentului greșit!...*

Cu alte cuvinte, prin cele două serii de cuvinte și locuțiuni, limba română ne obligă să nu vorbim despre o cauză, care a produs anumite efecte, fără să facem deosebirea între cauze cu efecte bune, pentru care rămânem îndatorați (vezi *datorită*) și avem motive să mulțumim cuiva (vezi *mulțumită*), și cauze cu efecte neplăcute, regretabile. În acest din urmă caz precedăm enunțarea cauzei de locuțiunile *din cauza, din pricina.* Acestea sunt cauze care ne... cauzează!

Adică, limba română, ca toate limbile pământului de altfel, ne obligă să gândim, să medităm, căci avem mereu de făcut o alegere. În cazul de față, să apreciem dinainte despre ce cauză este vorba. Ne cere să precizăm poziția noastră față de efectele cauzei. Sunt cu plus sau cu minus? Ne convin sau nu? Repet cuvântul, căci este important, *alegere, opțiune!* Și alegerea o poți face corect sau greșit!

E un fel de a spune că „limba ne obligă să gândim”. Unii vorbitori, normal de inteligenți, sunt conștienți de sensul cuvintelor și de legătura dintre ele și leagă în mintea lor cuvântul *datorită* de cuvintele înrudite *dator, datorie, îndatorat* etc., și nu-l pot folosi cu privire la o cauză producătoare de efecte pentru care nu rămâi nimănui dator, ci dimpotrivă!... În mintea altor români, însă, nu se face legătura dintre *datorită* și cuvintele celelalte, așa că ei nu au de făcut nicio alegere! Au o viață mai ușoară decât ceilalți români!...

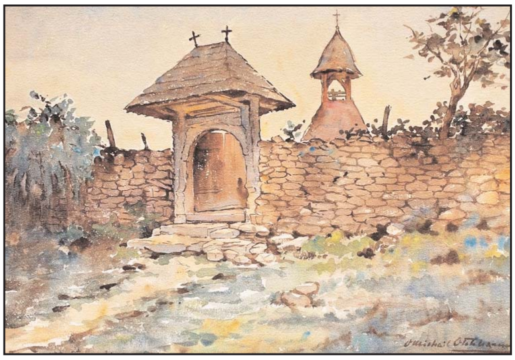
Această distincție, între efecte bune și efecte rele, se face și-n alte limbi, bunăoară în franceză... Una e să spui *grâce à toi* și alta e *à cause de toi.*

Cele de mai sus sunt un bun exemplu pentru ideea că limbile au un nivel de inteligență, de intelectualitate, de *înțelepciune* aș zice, care depășește nivelul multor vorbitori... Un nivel intangibil pentru mulți dintre noi!

Pentru subiectul pe care ni l-am propus este nevoie să găsim însă câteva exemple și situații care privesc numai limba română! Ceva ce funcționează în limba română, dar în franceză sau alte limbi mai cunoscute nouă, nu există, nici nu există...

Franceza este o limbă de la care românii au împrumutat o sumedenie de cuvinte. Cam toate limbile europene au luat din franceză cuvinte, de regulă multe. Acele cuvinte, de cele mai multe ori, franceza le luase și ea din limba latină, unele din greaca veche, limbi al căror prestigiu a avut rolul său atunci când cuvintele respective au fost împrumutate din franceză de alte zeci de limbi, devenind vocabular internațional.

Chiar și engleza, azi stăpâna planetei, a luat multe



cuvinte din franceză, limbă care s-a vorbit secole de-a rândul în lumea bună din Anglia, inclusiv la curtea regală. Se cunoaște faptul că în limba engleză multe cuvinte franțuzești și-au schimbat aproape radical înțelesul. De pronunție nu mai vorbesc!...

Nu știu dacă am dreptate sau nu, dar impresia mea este că în limba engleză neologismele care și-au modificat sensul au pățit cam toate același lucru: sensul lor a fost „ușurat” de încărcătura lor metafizică prea mare, atunci când o aveau. Am în vedere cunoscuta listă de „falși prieteni” pe care îi întâlnești când începi să înveți limba engleză. În principal, e vorba de cuvinte franțuzești sau latinești, al căror sens în engleză a devenit mult mai concret. Ceea ce, după unii specialiști, ar însemna o „degradare semantică”. Cf. *to determine, formal, apply, application* etc.

N-aș zice că limba engleză se poate lăuda cu soarta acestor cuvinte. *Determinarea*, bunăoară, este un fenomen complex, mai ales când funcționează în ambele sensuri, ca inter-determinare, iar termenul respectiv este unul filosofic dintre cei mai importanți! La fel, *a aplica,* după DEX, „A raporta un principiu general la un caz concret, particular”. Nu-i de colo pentru unii „să aplice”, cu sensul din română, păstrat din franceză!... Pe englezește este la îndemâna oricui să „aplice”!

Cu unele cuvinte împrumutate din franceză (latină) s-a întâmplat însă în limba română un lucru mult mai interesant, deosebit de toate limbile, zeci de limbi, care au în vocabularul lor sute, mii de neologisme franțuzești. Am în vedere cuvinte franțuzești ca *operation, emission, station, nation, attention* etc. Francezul nu are nicio dificultate în a folosi aceste cuvinte. Ajunse în limba română, aceleași cuvinte pun însă probleme serioase românilor, care sunt *obligați* de limba română să facă o alegere, între două cuvinte, care provin amândouă din același neologism: *emisie* și *emisiune, reacție* și *reacțiune, porție* și *porțiune, rație* și *rațiune, operație* și *operațiune, chestie* și *chestiune, stație* și *stațiune, atenție* și *atențiune.* Și așa mai departe, o listă destul de lungă: *posesie – posesiune, depresie – depresiune, formație – formațiune, profesie – profesiune, lecție – lecțiune, funcție – funcțiune, fracție – fracțiune* etc.

Iar unii români, cum spuneam, nu trec acest test și așa se face că-i auzi pe stricătorii de limbă de la televiziuni că nu sunt în stare să facă nici măcar deosebirea între *emisie* și *emisiune*, de pildă... Ei sunt tot timpul în emisie, au invitați care intră și ei în emisie... Să închizi televizorul...

Mai trebuie amintit că uneori în asemenea perechi termenii sunt sinonimi, dar tind să se deosebească stilistic: *impresie – impresiune, obiecție – obiecțiune, ocazie – ocaziune* și altele. Aș zice că sufixul *-iune* dă un aer de prețiozitate enunțului. Este posibil ca această fază să fie intermediară, precedă momentul când cele două cuvinte vor deveni semantic distincte.

Nu este exclus ca acest proces să fi debutat la unele cuvinte mai vechi: *sălbăticie* versus *sălbăticiune*... Oricum, sistemul de derivare a cuvintelor din română este un capitol care fascinează dacă este privit din unghiul nostru de vedere, ca expresie a creativității, a istețimii celor care l-au dezvoltat, comparativ cu ce moștenisem din latină și, mai ales, comparativ cu celelalte limbi romanice. De limba franceză nici nu poate fi vorba în această comparație...

Așadar, multe neologisme au generat în română o pereche de termeni care nu sunt sinonimi, ci în mod subtil se diferențiază. Românii au simțit nevoia să diferențieze aceste sensuri, să le distingă clar. În franceză, din care am împrumutat acele cuvinte, subtila distincție nu se poate face!...

Mă încumet să fac următorul comentariu: cum spuneam, toate limbile europene, dar multe și de pe alte continente, au împrumutat cuvinte din vocabularul internațional, multe de origine franceză (respectiv latină sau greacă). Aceste cuvinte au avut polisemia lor, adică denumeau, în funcție de context, mai multe sensuri deosebite! Limba română, foarte des, a ajuns să diferențieze aceste sensuri, să „dezambiguizeze” cuvintele respective, făcând dintr-un cuvânt două! Fiecare cu alt sens!

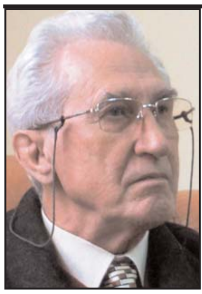
Nu refacem povestea întreagă, cum de le-a venit românilor această idee. Ne referim numai la rezultat! Iar rezultatul ne permite să conchidem că românii din secolul al 19-lea, când au intrat cele mai multe neologisme de acest soi, au fost niște persoane istețe, creative, care au descoperit un procedeu cu totul inedit de a îmbogăți posibilitățile de exprimare oferite de graiul părintesc. Procesul respectiv nu s-a mai produs în nicio altă limbă dintre multele limbi în care au pătruns asemenea neologisme.

În felul acesta, limba română a devenit o limbă ceva mai dificilă, care pune în fața vorbitorilor ei o problemă în plus, obligându-i să aleagă, iar alegerea poate fi câteodată greșită. Așa cum constatăm la o mulțime de... emisii TV, chiar cu subiect sau profil cultural unele! Sau când în metrou suntem avertizați incorect: *Atenție! Se închid ușile!* Corect: *Atențiune!* Așa cum sună și comanda din armată, atunci când apare un ofițer în preajma unor trupeți! Atenția este un proces psihic, atențiune(a) este un avertisment. Te duci la primărie, în audiență, cu o... atenție! Nu cu o atențiune! (Bag de seamă că nu prea poate fi articulat substantivul *atențiune!* Se pare că-l folosim mai mult la vocativ, ca interjecție, aproape!)

E de subliniat că aceste cuvinte, în limba lor de origine, din care noi le-am împrumutat, nu puneau nicio problemă vorbitorilor. De ce și-au complicat românii existența inventând aceste dublete? În niciun caz ca să gândească mai puțin când vorbesc! Românului, când rostește cuvântul *emisie*, i se pretinde să gândească mai mult decât francezul care pronunță cuvântul *emission.* Românul trebuie să fie sigur că așa e corect, că despre *emisie* e vorba, iar nu de o *emisiune*...

(Continuare la pag. 19)

Istoria de lângă noi



Episcopia Argeșului, păstorită de episcopul Dionisie Erhan

Teodor MAVRODIN

Reluăm în continuare paginile referitoare la episcopul Dionisie Erhan din volumul *Episcopia Argeșului, 1793-1949,* publicat de prof. Teodor Mavrodin, în 2005, la Editura EUROPRODUCT, Pitești, omițând referințele. Acestea trimit la documente din Arhiva Episcopiei Argeșului aflate la Arhivele Naționale, Pitești. Despre episcopul Dionisie Erhan s-a scris în revistă și în numărul anterior. (Redacția)

La plecarea episcopului Grigorie Leu de la Arges la Episcopia Husilor, în locul acestuia, „să gireze postul, a fost „rânduit P.S. episcopul Dionisie al Cetății Albe – Ismail", care a cerut convocarea consiliului eparhial plenar pentru data de 2 august 1940. Episcopul Dionisie Erhan se refugiase în țară în urma ocupării Basarabiei de către Uniunea Sovietică, la finele lunii iunie 1940. La 16 iulie 1940, mitropolitul Olteniei, „sub a cărui jurisdicție canonică se găsea Eparhia Argeșului", l-a delegat pe el să conducă această eparhie, rămasă vacantă.

După prezentarea lui Dionisie Erhan (16 iulie 1940 – 11 iulie 1941) la Curtea de Argeș, cancelaria episcopală trimite la minister fișa biografică a acestuia:

„Dionisie Erhan, episcop al Cetății Albe și Ismail și conducător al Eparhiei Argeșului, doctor Honoris Causa al Facultății de Teologie din Chișinău, s-a născut la 3 XI 1868, român, hirotonit la 22 VII 1918.

Situația familială: călugăr.

Funcții: econom (19 XII 1901 – 14 V 1908), locțiitor de stareț (14 V 1901 – 14 V 1909) și stareț (14 V 1909 – 15 XII 1939) la Mănăstirea Suruceni, jud. Lăpușna, exarh al sf. m-ri din Basarabia (18 V 1918 – 31 XII 1918), arhiereu vicar al Ismailului (22 VII 1918 – 1 II 1920), vicar al Arhiepiscopiei Chișinăului (1 II 1920 – 3 VIII 1932), episcop locotenent (3 VIII 1932 – 22 IV 1937) și episcop titular al Eparhiei Cetății Albe – Ismail (22 IV 1937 – 22 VI 1940).

Distincții: Coroana României în grad de comandor; idem în grad de mare ofițer; Răsplata muncii pentru biserică; Ordinul Ferdinand în grad de mare ofițer; Vulturul României."

Părintele Nicolae Șerbănescu, în studiul său „Episcopii Argeșului" (în *Mitropolia Olteniei*, nr. 7-8, 1965, pp. 602-630), spune că la botez a primit numele Dimitrie și că de mic a mers la mănăstire și s-a călugărit. Delegația sa la Episcopia Argeșului a durat până la 11 iulie 1941, când a părăsit eparhia fiind bolnav. La cererea sa, începând cu 16 august 1941, arhiereul a fost pensionat.

Pe 3 august 1940, episcopia numește preoții Mihail Chiriță, V. Constantinov și V. Ionescu în comisia de predare a Palatului Episcopal către delegatul Palatului Regal. „În ce privește predarea catedralei și paraclisului, aceasta se va face către părintele arhimandrit Grigorie Urițescu de către ecleziarhie. Comisia va aprecia ce obiecte să rămână pe loc și care se vor scoate din inventarul nostru."

Pe data de 19 august 1940, s-a dat „Ordin de serviciu nr. 119", semnat de către secretarul general al Casei Regale, Gheorghe Stavăr, în care se stipulează:

1. „Moaștele sfinților Nifon, Serghie, Vachu și muceniței Tatiana să fie luate din paraclis și duse în catedrală, iar în paraclis să se facă slujbe doar cu dispoziții speciale;

2. Arhimandritul Urițescu va sluji în catedrala mănăstirii doar la următoarele date: 29 iunie – Sf. Petru și Pavel, 15 august – Adormirea Maicii Domnului, 14 septembrie – Înălțarea Sfintei Cruci, 8 noiembrie – Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, 1 ianuarie – Sf. Vasile, 25 martie – Buna Vestire, Vinerea Mare, Învierea, a doua Înviere, Înălțarea, Rusalii; 24 ianuarie, 10 mai, 8 iunie, 16 octombrie – sărbători naționale, precum și toate parastasele la mormintele regale;

3. Locașurile catedralei, paraclisului, inventarele lor și muzeul rămân în grija arhimandritului Urițescu;

4. Castelanul va avea un exemplar din inventare și un exemplar din procesul-verbal de predare-primire a tot ce este acolo, răspunzând de buna lor întreținere din punct de vedere administrativ; cheltuielile necesare se vor face prin Casa Regală;

5. Locuința ocupată de protosinghelul atașat Sf. Mănăstiri va rămâne la dispoziția sa până la noi ordine;

6. Dacă delegații consiliului eparhial vor să ia din fosta locuință episcopală o parte din inventarul mobil, să ni se comunice care obiecte sunt cerute, pentru a da dispoziții să fie scoase din inventar;

7. Uzufructul sămănăturilor din livadă poate fi luat de episcopie;

8. Livada va fi dată în primire grădinarului Demeny, care, sub controlul castelanului, va culege rodul pomilor fructiferi;

9. Reparațiile catedralei se vor face sub îngrijirea Comisiunii Monumentelor Istorice;

10. Se va permite vizitarea catedralei și parcului reședinței regale; palatul și paraclisul sunt interzise publicului și doar cu autorizația specială a secretarului general se vor face slujbe;

11. Asociațiile care doresc să depună coroane de flori pe morminte, au voie."



Se cerea ca toate cele stipulate mai sus să fie respectate cu rigurozitate și să se raporteze executarea.

Pe 25 septembrie 1940, episcopul Dionisie Erhan îi înfățișează toată situația generalului Antonescu, menționând că a fost obligat să-și aleagă altă biserică din Curtea de Argeș pentru a fi catedrală, anume Sf. Gheorghe, dar sediu episcopal nu are. Arată că el s-a refugiat de pe data de 28 iunie și pe 17 iulie a fost numit conducător al Eparhiei Argeșului.

Ministerul hotărâse la început ca sediul Episcopiei să fie mutat la Pitești, dându-se prefecturii dispoziție să cumpere un local corespunzător.

În urma intervenției la Ion Antonescu, la 8 octombrie 1940, ministrul Educației Naționale, Cultelor și Artelor îi face cunoscut episcopului că „s-a aprobat să vi se dea imediat Palatul Episcopal pentru reședință, de asemenea și livada de circa trei hectare din partea sud-estică a parcului. Catedrala mănăstirii se va reda sf. slujbe. În chestiunea paraclisului și a altor chestiuni pendinte, va lua măsuri de acord cu Palatul Regal". Episcopul îi arată castelanului adresa, însă acesta i-a răspuns că el n-a primit „nicio înștiințare în acest sens din partea organelor tutelare" și deci nu poate satisface dispoziția ministerului. În această situație, ministerul zice că-i va închiria o casă în oraș pentru „un trai omenos în timp de iarnă". Episcopia s-a mutat într-o casă din oraș, numită „Vila Enescu", iar episcopul la școala de cântăreți, „ocupând dormitorul cel mare, care a fost transformat în sală de bagaje și mobilă ale palatului episcopal, în care s-a depus și arhiva Episcopiei, iar arhiereul a ocupat o altă încăpere ca locuință.

La 1 octombrie, școala a început cursurile și ducea lipsă de dormitoare, copiii fiind nevoiți să doarmă câte 2-3 într-un pat, îmbolnăvindu-se de scabie.

Vila Enescu de pe bulevardul Carol a fost cumpărată de Casa Bisericii, reparația ei costând 400.000 de lei, apoi încă 150.000 de lei pentru a deveni funcțională. Aici s-a instalat consiliul eparhial. La începutul iernii 1940-1941 lucrările erau terminate. Dar pentru a fi reședință episcopală nu era potrivită, nefiind concepută ca „locuință particulară, ci a fost destinată de la început pentru un hotel preoțesc" și deci nu este potrivită pentru „instalarea unei reședințe episcopale". La 13 noiembrie, episcopul se adresează președintelui Sinodului, aratând situația sa ca refugiat și a Episcopiei rămase fară catedrală și sediu.

În timpul provizoratului lui Dionisie Erhan s-a produs ofensiva legionară din 21-22 ianuarie 1941. „Mișcarea legionară apărea opiniei publice ca antipodul politicianismului venal, considerat, alături de rege, vinovat de dezastrul țării" (Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, 1997).

Și în Eparhia Argeșului au fost preoți care s-au înscris în mișcarea legionară, iar alții au fost doar simpatizanți. În *Buletinul* eparhiei, numărul din septembrie-octombrie 1940, s-a comunicat că pe 22 septembrie s-au făcut slujbe în toată țara pentru „pomenirea eroilor și martirilor legionari căzuți pe tot cuprinsul țării pentru biruința neamului și viitorul ei". De exemplu, în Pitești s-a făcut o astfel de slujbă la Biserica Sf. Ilie. După slujbă, episcopul, un consilier episcopal, protoiereul și secretarul Episcopiei s-au deplasat cu mașina în satul Smeura, unde în cimitir „zac osemintele a câtorva legionari, răpuși de glonțul criminal al călăilor atotputernici de ieri". Aceștia au fost întâmpinați de „un puternic sobor de preoți și de formațiile legionare în poziție de drepți".

La 9 iunie 1943, Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor cere Episcopiei informații despre preoții care au fost internați și apoi eliberați după ce au dat declarații că nu vor mai face politică legionară. Legiunile de jandarmi Argeș și Olt au informat protoieriile respective despre preoții cu activitate legionară, făcându-se și precizarea că unii au fost înscriși, dar n-au activat. Preoțimea, în totalitatea ei, a fost înscrisă în partidul Frontul Renașterii Naționale, „prin cerere colectivă din 1939, ianuarie, la primăria" fiecărei localități.

La finele anului 1941, ministerul, pentru a înlătura posibilitatea ca preoții să mai facă politică, a decis următoarele:

1. Se interzice clerului de orice confesiune, categorie și grad de a se înscrie în orice partid sau organizație politică, ori a participa la mișcările și manifestațiile politice de orice fel;

2. Se interzice clerului a participa ca membri în consilii de administrație, comitete de direcție, directori sau casieri la conducerea societăților civile și comerciale, societăților cooperatiste, băncilor populare și obștilor și să întreprindă, direct sau prin persoane interpuse, orice fel de afaceri producătoare de câștiguri (exploatări de fonduri de comerț, exploatări de păduri și vânzări de lemne, exploatări de mașini agricole, cazane de distilat alcool ș.a.).

Deoarece numărul celor care trăiau în concubinaj era mare, Sf. Sinod a luat hotărârea, împreună cu ministerul, să facă unele înlesniri pentru a-i determina pe cei în cauză să se căsătorească legal: nu li se mai percepea taxa de căsătorie; bărbaților concentrați care mergeau în permisie acasă li se aproba căsătoria în biserică în post; pe bază de cerere, episcopul aproba căsătoria celor de gradul 4-5 de rudenie (erau interzise căsătoriile celor aflați în grad de rudenie 1-5). Căsătoriile religioase se făceau și mai târziu, după cele civile, pe baza unei cereri la episcopie și cu prezentarea buletinului de căsătorie primit de la primărie.

Istoria de lângă noi

Un mare gravor-numismat: Haralambie Ionescu



Ștefan DINA

Haralambie Ionescu (n. 30 iunie 1913, Curtea de Argeș – d. 30 decembrie 1977, București) este unul dintre fondatorii artei monetare și medalistice române moderne, alături de Gh. Stănescu și Ștefan Grudinschi.

El a devenit un simbol pentru tinerele generații de artiști gravori, care, în primele decenii ale secolului al XX-lea, căutau să identifice noi valori ale spiritualității românești care să se reflecte în realizările monetare și medalistice.



Urmează Școala de Arte și Meserii, secția sculptură, la Curtea de Argeș, iar la vârsta de 17 de ani se mută la București, unde studiază și se perfecționează la Școala de Arte și Meserii pe care o termină în anul 1934. În acel an se pun bazele reînființării Monetăriei Naționale și în acest context participă la un concurs organizat de Banca Națională a României, care dorea să recruteze tineri talentați pentru a-i trimite la specializare în arta monetară, în străinătate.

În anul 1935 este trimis în Italia, la Școala de Arte Frumoase din Roma. Datorită războiului declanșat de Regatul Italiei împotriva Imperiului Etiopian, este nevoit să revină în țară, unde se angajează la Monetăria Statului.

Necesitățile impuse de standardele de realizare a noilor însemne monetare au determinat participarea sa în perioada 1936 – 1938 la noi cursuri de specializare, în Cehoslovacia, la Academia de Arte Frumoase din Praga.

Experiența acumulată în țară și perfecționată la școlile din Italia și Cehoslovacia i-a permis în anul 1939 să participe și să câștige un concurs pentru realizarea unei monede de 250 de lei, din argint, fiind de altfel prima lucrare monetară creată, executată și semnată H. Ionescu și care practic i-a adus consacrarea.



Din acel moment, devine principalul realizator de monedă românească, semnătura sa fiind prezentă pe zeci de monede din metale diferite (aur, argint, cupru, etc.). Pe lângă realizările monetare, execută și alte piese specifice: medalii, ordine, decorații etc.

Haralambie Ionescu a avut și o bogată activitate numismatică, fiind membru marcant al Societății Numismatice Române (SNR), pentru care a obținut și donat piese rare, contribuind astfel la îmbogățirea patrimoniului SNR.

Figură centrală în mișcarea artistică modernă și un pionier în domeniu, Haralambie Ionescu își dedică munca și talentul său timp de 35 de ani Monetăriei Statului, fapt pentru care este decorat cu Medalia și Ordinul Muncii clasa a III-a.

Pe lângă activitatea descrisă mai sus, a căutat să formeze tinere talente, care să ducă mai departe misiunea asumată de el. În acest context, după probele subtile ale artistului, în anul 1965 tânărul Constantin Dumitrescu a fost angajat la Monetărie și, mai apoi, a avut acces la secretele și tainele dobândite de maestru în cei 35 de ani de experiență.

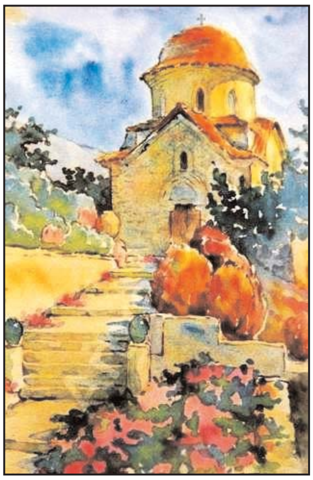
Cu ocazia aniversării a 100 de ani de la nașterea artistului, fostul său discipol, Constantin Dumitrescu a decis să îmbogățească patrimoniul național și universal prin realizarea unei medalii.

Medalia a fost prezentată în cadrul unei expoziții găzduite de Muzeul Municipal din Curtea de Argeș în data de 30 octombrie 2014. Cu acest prilej, domnul Constantin Dumitrescu, care este și vicepreședinte al Clubului Numismatic „Mihai Eminescu" din București, a rememorat lucruri și evenimente inedite din viața și activitatea gravorului Haralambie Ionescu.

Un moment emoționant l-a constituit pelerinajul la mormântul lui Haralambie Ionescu, artistul medalist Constantin Dumitrescu având astfel posibilitatea de a se reculege după 37 de ani la mormântul mentorului său.

Se știe că pentru preoții cărora le decedau soțiile, Sfântul Sinod luase hotărârea importantă, care nu era pe placul clerului, ca aceștia să nu se mai recăsătorească. La 16 aprilie 1936, Sf. Sinod trimite circulară la eparhii să se respecte această hotărâre. Preoții care nu voiau să o respecte pierdeau dreptul de a mai fi preoți. Aceasta era și cauza pentru care preoții văduvi își luau posadnice (ibovnice).

Pierderea unor teritorii în anul 1940 a dus la apariția unui mare număr de refugiați, care aveau nevoie de sprijinul statului și al oamenilor. Conducătorii eparhiilor și preoții aveau obligația să strângă ajutoare pentru aceste familii aflate în suferință. Episcopul Dionisie Erhan informează Prefectura Argeș, la 12 octombrie 1940, că toate sumele adunate s-au vărsat „în fondul de ajutorare a refugiaților basarabeni și bucovineni". Situația tuturor refugiaților era grea, cu atât mai mult cu cât și cealaltă populație trăia în condiții necorespunzătoare. La 15 noiembrie 1940, Legiunea de Jandarmi Argeș trimite o notă informativă la Inspectoratul de Jandarmi București, căruia i se subordona, referitor la „starea sanitară" a locuitorilor din raza Postului de Jandarmi de la Păduroiu, jud. Argeș, în care arată că locuitorii sunt „îngrijorați și demoralizați din cauză că trăiesc într-o stare mizerabilă de igienă". Se arată în nota informativă că aproape „toate domiciliile locuitorilor și mai ales ale celor cu stare materială mai slabă sunt pline de păduchi, la fel locuitorii și copiii acestora". Argumentează că organele sanitare nu-și fac datoria, sunt și în număr foarte mic și „nu activează cu nimic în acest sens, iar dacă activează o fac numai de formă și numai agenții sanitari, căci d-ra doctor nu se deplasează decât numai până la primărie, iar satele sunt departe unele de altele". „Intelectualii satelor, ca preoții și învățătorii, nu activează cu nimic în această direcție. Nu au ținut în decurs de un an nicio conferință măcar, prin care să se dea îndrumare și sfaturi sanitare locuitorilor." „Își urmăresc doar interesele lor personale și se invidiază unii pe alții." Desigur, situația prezentată nu era generală, dar nici singulară.



La finele anului 1940, patriarhul Nicodim a cerut tuturor eparhiilor să răspundă la un chestionar privind activitatea pe linie religioasă. La 17 februarie 1941, Dionisie Erhan răspunde la chestionar: învățământul în eparhie se desfășoară în condiții mulțumitoare, predându-se după programa Ministerului Educației Naționale și după manuale de curs primar în care se cuprind lecții de religie, iar controlul îl fac protoiereii și inspectorii școlari; prezența copiilor la biserică, însoțiți de învățători, se face cam 50-60% iarna și mai puțin vara; se practică spovedania la posturile mari, în grupuri la copiii mici, și împărtășania; coruri religioase școlare nu sunt; paraclise școlare în eparhie nu sunt; unde preotul nu poate preda religia, fiind mai multe școli, o predă învățătorul; uneori sunt folosiți și preoții refugiați; conferințe ale catiheților nu s-au ținut; s-au ținut cercuri proistosești în care s-au discutat și probleme catihetice.

Episcopia Argeș face și câteva propuneri:

1. Preoții merituoși să fie „cinstiți cu ranguri, recompensați chiar material, acordându-li-se gradații de merit", iar cei nepătrunși de datoria lor să fie sancționați de către minister;

2. Se simte nevoia unei alte programe analitice: să se alcătuiască un manual complet, bine ilustrat și ieftin; dacă nu se poate face manual special, atunci cartea de citire să cuprindă lecții de religie aprobate de o comisie și avizate de Sf. Sinod;

3. Ora de educație civică să fie înlocuită cu ora de educație morală, care să fie ținută de preot și să se țină și la cursul supraprimar;

4. Să se alcătuiască un album cu tablouri religioase sau tablouri intuitive, să se tipărească și cărți de colportaj speciale pentru tineret și copii și cărți de rugăciuni;

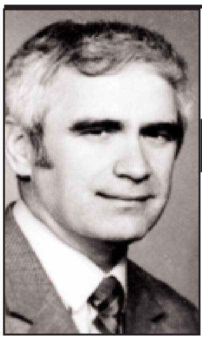
5. Elevii să frecventeze biserica împreună cu învățătorii;

6. Să se alcătuiască pentru preoți și învățători o colecție de cântări religioase, precum și răspunsurile sf. leturghii pe două voci, pe muzică occidentală, să se alcătuiască un manual de șezători religioase, așa cum există pentru învățători.

Sf. Sinod, îl informează pe Dionisie Erhan că a primit „o telegramă de protest" că nu s-a ales episcop la Argeș, semnată de câțiva laici și de preoții N. Ionescu și Ion Marinescu, toți membri ai adunării eparhiale. Considerându-se redactarea jignitoare la adresa Sinodului, îi cere lui Dionisie „să li se dea preoților în scris aspră dojană arhierească". Ambii preoți erau din Slatina și nu voiau să fie ales episcop preotul Ioan Gafton din București. Guvernul anunțase că nu trebuie ales episcop din Basarabia, fiindcă se spera în eliberarea provinciei de sub ocupația sovietică. La alegerile organizate la 4 iulie 1941, la prima votare, n-a întrunit niciunul numărul necesar de voturi. La a doua a fost ales „arhimandritul dr. Filaret Jocu, conjudețean", care a fost felicitat de mitropolitul Olteniei. Dar pe 5 iulie 1941 Sinodul a infirmat alegerea lui Filaret, fapt ce a produs nemulțumirea semnatarilor telegramei de mai sus, care era „un demers – rugă" către conducătorul statului pentru confirmarea lui Filaret Jocu.

Astfel că eparhia a fost condusă în continuare de un locotenent de episcop, în persoana lui Emilian Antal Târgovișteanul (11 iulie 1941 – 15 ianuarie 1944).

Istoria de lângă noi



Prin noi înșine. Ionel Brătianu (I)

Ioan TODEA

Reluăm (cu unele omisiuni și adaptări), într-un scurt serial, câteva secțiuni din cartea istoricului Ioan Todea, *Ion (Ionel) I.C. Brătianu, întregitor și făuritor al României moderne (1864-1927),* apărută în 2014, la Editura Universitară, București. (Redacția)

Încă de prin 1902, când Ionel Brătianu avea 38 de ani, viitoarea Regină Maria (1875-1938), pe atunci doar principesă, scria în volumul al II-lea al cărții sale *Povestea vieții mele*, apărută în 1934: „Deși împovărat de gloria tatălui său, era el însuși o personalitate și ceea ce pentru mine avea pe atunci mai multă însemnătate, Ion Brătianu al doilea era un tovarăș cât se poate de plăcut; trebuie chiar să adaug aici că avea slăbiciune pentru femei. Înalt, însă chiar în tinerețe de o statură cam greoaie, avea ochii negri, frumoși și catifelați, însă vocea cam prea subțire. Ironic fără răutate, chibzuit până la viclesug, nu lasă să scape nimic privirilor lui. Mișcările îi erau încete, indolente. Niciodată n-a prea dat atenție felului cum se îmbrăca. Pe acea vreme era cu grijă înăbușit de către Dimitrie Sturdza, *dar se vedea totuși în chip netăgăduit că avea să ajungă departe.*

Brătianu, simțind că în mine era viitorul, nu făcu niciodată greșeala de a mă privi ca pe o ființă fără însemnătate; mă făcu să înțeleg de la început că pentru el, cel puțin, eu existam și nu numai într-un singur înțeles al cuvântului.

Dacă aș spune că pe atunci îmi plăcea, aș spune mai mult decât adevărul; își dădea toată osteneala ca să fie plăcut, era tânăr, ambițios, departe văzător și de la început fusese cât se poate de prețuit de către Regele Carol. Ca ministru al comunicațiilor era datoria lui să ne însoțească de câte ori călătoream prin țară. Nu și-ar putea închipui cineva un tovarăș de călătorie mai plăcut. Tovărășia lui era înviorătoare, conversația hazlie, plină de duh, interesantă, dar cu toată purtarea lui ademenitoare, nu pierdea niciodată prilejul de a te face să simți că glumele și curtenia lui nu erau decât învelișul unei personalități hotărâte și neînduplecate ce se ascundea dedesubtul lor. Gata întotdeauna să glumească cu haz, nu voia să se uite că el era urmașul cârmașilor de azi.

Soțului meu îi plăceau Brătienii, însă nu fără o ușoară nuanță de teamă; nu știa încă bine cu ce fel de om avea de-a face. Era în Brătianu ceva ce deștepta o senzație de neliniște; mâna cu care te atingea era parcă îmbrăcată într-o mănușă de catifea, sub care nu prea ghiceai ce se ascundea.

Brătianu era ademenitor cu femeile; îi plăceau și știa cu o nuanță de orientalism să-și pună în joc farmecul cuceritor, având totuși grijă să nu fie niciodată amăgit. Ne-a fost ursit să ne sfătuim adesea împreună mai târziu, când ne-a venit vremea, lucru care a fost mult criticat și comentat în mii de feluri. Iubirea ce o simțeam amândoi pentru România ne-a făcut să ne folosim de putința noastră de a munci și de a ne dovedi prin fapte patriotismul. Aceasta a fost legătura temeinică a prieteniei noastre." Aceste frumoase cuvinte le încheiem cu o prorocire despre el, ce aparține unui bătrân înțelept, povățuitor al Regelui Carol: „Două ființe sunt menite să joace un rol în timpul domniei Regelui Ferdinand: Ion Brătianu și mica și bălaia noastră prințesă".

Dragoste de țară comună sau ambiție comună? Nimeni nu va contesta patriotismul lui Brătianu și al Mariei. Este el cu totul dezinteresat? Bineînțeles că nu. Idealul național și ambiția personală nu sunt incompatibile. În cazul nostru, Brătianu și Maria, el și ea, ea și el, conștienți de ceea ce sunt, de valoarea lor, de forța uniunii lor, vor împărtăși aceeași credință, că au fost aleși pentru a-și asuma împreună destinul României. Legându-și soarta de Maria, Brătianu își ia o garanție pentru viitor. Legându-și soarta de Brătianu, Maria pune dinastia în serviciul unității și independenței naționale pe cale de a fi înfăptuite.

Ion I.C. Brătianu era, așadar, „departe văzător". Să urmărim cum se manifesta această importantă calitate în gândirea sa economică, cristalizată în contextul preocupărilor sale privind revigorarea economiei naționale. Ea a fost expusă, mai întâi, în ședința Camerei din 1 decembrie 1900. Față de dorința monopolurilor străine de a acapara bogățiile noastre naționale, cu referire concretă la terenurile petrolifere, poziția lui era tranșantă: „Nimic mai dăunător pentru o economie decât acordarea dreptului de monopol unor companii străine asupra ramurilor de bază. [...] Monopolul se dovedește un fenomen monstruos, iar el devine cu atât mai periculos cu cât se acordă unui străin." (Anastasie Iordache, *Ion I.C. Brătianu*, Ed. Albatros, București, 1994) Tot atunci el critica guvernul conservator condus de Petre P. Carp, care, în loc să protejeze industria națională, favoriza pătrunderea capitalurilor străine prin concesionarea conductelor de petrol Societății americane Standard Oil. Forța care a dat tărie Partidului Liberal, arăta el puțin mai târziu, a constat în deviza *Prin noi înșine*. (...)

Acuzațiilor proferate de conservatori la adresa liberalilor, că ar fi mai degrabă socialiști, Ion I.C. Brătianu le răspunde: „Sunt adânc convins că nimic nu poate precipita mai mult revoluțiunea socială decât politica nefastă care ar face din stat un ajutor pentru ca cei mari să acapareze mijloacele de viață ale celor mici. Dar aceasta nu se cheamă socialism, ci politică realistă." (*Idem*)



„Capitalul pentru economia națională, arăta el, este ca și apa pentru un tărâm însetat. Orice tărâm are nevoie de apă, precum orice dezvoltare economică are nevoie de capital. Capitalul însă, ca și apa, poate să vie în diferite moduri.

Capitalul național, produsul muncii naționale, e ca apa de ploaie care se formează din umezelile locale, din emanațiunile plantațiunilor, a arborilor care s-au ocrotit. Acesta este desigur regimul cel mai sănătos: apa care se ridică de jos, se revarsă de sus, menține umezeala continuă și dă naștere la recoltele cele mai sigure.

Acolo însă unde din neglijența oamenilor sau din urgia naturii nu sunt păduri și nu sunt ploi, omul inteligent s-a gândit să aducă apa de aiurea, precum căutăm noi să aducem capitaluri străine, pentru a ține locul celor naționale care lipsesc. Nu se poate însă aduce apa sub orice condiții.

A aduce apa este bine, dar sunt condiții în care ea poate strica mai mult chiar decât seceta. Nu neagă nimeni binefacerile irigațiilor făcute după metoda științifică.

Dar e o mare calamitate a da drumul unui torent care ia cu sine toată bogăția solului și care spală și lasă în urma lui numai piatră, numai bolovani și nisipuri. Tot asemenea și cu capitalurile străine. Nu este indiferent pentru ce vin și nici cum vin." (Ion I.C. Brătianu, *Discursuri*. Publicate de George Fotino, 4 volume, primul apărut în 1933 la Cartea Românească)

„Capitalurile vin cu caracterul lor propriu și, după cum au un caracter sau altul, pot să fie foarte folositoare sau foarte vătămătoare. Capitalurile care vin să pună în valoare, să facă să fructifice produsele țării, incontestabil că merită toată solicitudinea noastră. Când capitalurile vin însă ca să sece avuția țării, fără a lăsa o valoare echivalentă în loc, trebuie să deschidem ochii în patru. [...] Vă dau un exemplu: Pe valea Lotrului erau o mulțime de păduri frumoase care aparțineau moșnenilor; a venit o societate de exploatare, a cumpărat aceste păduri pe nimic, dând proprietarilor niște prețuri ridicole. Le-au exploatat în mod barbar.

Azi, acei munți sunt goi, capitalurile străine s-au întors în țara lor cu beneficii considerabile, iar proprietarii, și prin urmare țara, au pierdut o bogăție și nu au profitat de o valoare echivalentă." (*Idem*)

Să nu uităm: capitalurile străine au naționalitate; și statul de unde vin se interesează de ele și acționează în folosul lor cu întreaga sa putere politică.

Ion I.C. Brătianu se opunea categoric și împrumuturilor externe. În acest sens, el afirma: „Concepția sănătoasă a științei economice moderne este să caute, chiar în statele mult mai bine aprovizionate ca al nostru, să ocrotească cât mai mult izvoarele generațiilor viitoare. [...] Cred că orice om care își dă seama de rostul finanțelor noastre trebuie să admită, ca o axiomă care domină întreaga situație financiară, că era împrumuturilor mari este trecută. [...] Cred că trebuie să nu le mai facem decât cu maximum de zgârcenie și numai pentru necesități indispensabile de «creațiuni» noi aducătoare de venituri [...]. Noi avem de plătit numai pentru anuități trei miliarde 700 de milioane, din care cea mai mare parte merge în străinătate. [...] Sunt sigur că nu puteți să nu cunoașteți cât de adânc resimte un stat la momente de greutate faptul că e prea mult împrumutat în străinătate." (*Idem*)

Concepția sa economică includea și necesitatea protejării economiei naționale precum și preocuparea pentru ca România să devină o țară agricolă, industrială și comercială. A renunța la o dezvoltare industrială, arată el, „ar fi a ne arăta oameni cu orizonturi scurte și care nu-și cunosc menirea în lume". Și mai hotărât formulează el aceeași idee în 8 ianuarie 1900 într-o scrisoare deschisă adresată lui C.C. Arion, deputat, în care spune: „Suntem pierduți dacă nu vom crea o industrie națională, dacă vom lăsa comerțul să treacă în mâna străinilor și dacă proprietatea nu va fi asigurată posesivilor indigeni".

În acest sens, gândirea lui era în consens cu aceea a ilustrului său părinte, dar și cu a altor mari români. „Numai industria și comerțul dau un adevărat caracter de civilizație unei țări", afirma Ion C. Brătianu într-un articol publicat în ziarul *Românul* din 1/13 februarie 1858. (...) Vorbind despre muncă, Ionel Brătianu spunea: „Lucrul de căpetenie la un popor este organizarea muncii naționale. Trebuie să se dezvolte spiritul național în ceea ce privește munca. Asa procedează alte popoare." „Un singur exemplu, dar caracteristic: am cunoscut pe fiul unui milionar american, un băiețaș cam de vreo doisprezece ani. În loc de a-i da bani de buzunar, cum ar fi putut-o face, tatăl lui i-a cumpărat o mașină de făcut unt. În fiecare dimineață băiatul făcea unt și îl vindea el însuși chiriașilor din casa lui, pentru a-și procura banii de buzunar cu care își îndeplinea micile lui plăceri. Din acest simplu exemplu veți înțelege în ce stă puterea americanilor."

De asemenea, punea mare preț pe ordine, fără de care nimic nu e posibil.

Referindu-se la stat și politica *Prin noi înșine*, într-un discurs rostit la inaugurarea Clubului Liberal din Câmpulung Muscel, în 27 noiembrie 1905, Ion I.C. Brătianu spunea: „Statul să fie stăpânul nostru al tuturor și interesele lui mai presus de ale noastre. [...] Pe drapelul nostru stă scrisă mândra deviză *Prin noi înșine*. [...] Și când vom ajunge să ne identificăm idealurile noastre cu ale patriei, atunci viitorul acestui neam va fi mai mare de cum ni l-am putea închipui în momentul acesta. Pentru a asigura mărirea României viitoare va trebui însă să privim și să realizăm orice chestiune mare: culturală, morală sau economică *Prin noi înșine*."

Să remarcăm că, încă din 27 noiembrie 1905, Ion I.C. Brătianu vorbeste de „mărirea României viitoare". A prevăzut realizarea acestui ideal al românilor cu 13 ani înainte de a se înfăptui. Era crezul lui, pe care l-a insuflat generației sale.

Observăm o perfectă identitate și, în același timp, continuitate de gândire între Ion C. Brătianu și fiul său, Ionel Brătianu. În economie au adoptat aceeași deviză, *Prin noi înșine*, au avut aceeași poziție față de necesitatea dezvoltării industriei și protejarea ei de către stat, precum și în ceea ce privește rolul muncii ca element de progres. Este unul dintre factorii care au potențat economia națională între anii 1876 și 1927, când România i-a avut în fruntea ei în principal pe Ion C. Brătianu și pe fiul său, Ionel Brătianu.



Istoria de lângă noi



La 650 de ani de la moartea lui Nicolae Alexandru Voievod

Claudiu NEAGOE

Pe 16 noiembrie 2014 s-au împlinit 650 de ani de la moartea marelui voievod şi domn Nicolae Alexandru (1351/1352-1364), cunoscut şi sub numele de „Câmpulungeanul", potrivit unei vechi tradiţii consemnate de cronicarul muntean Radu Popescu, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Majoritatea călătorilor străini din perioada Evului Mediu, odată ajunşi la Câmpulung, au fost surprinşi şi încântaţi de priveliştea rustică şi fermecătoare a acestei vechi aşezări urbane din Ţara Românească şi a împrejurimilor sale. Printre monumentele mai însemnate care le atrăgeau atenţia în mod deosebit se număra şi Biserica Domnească cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitoria şi necropola primilor Basarabi.

Din hrisovul lui Gavriil Movilă, datat 13 noiembrie 1618, aflăm că această biserică „iaste întemeiată şi zidită de răposatul Negru Radul voevod", dar mai ales că „răposatul Io Neculai Alixandru v‹oe›v‹o›d, feciorul bătrânului, răposatului Io Basarab v‹oe›v‹o›d, nepotul răposatului Negru Radul v‹oe›v‹o›d, [...] iaste pristăvit şi îngropat trupul lui întru aciastă sf‹â›ntă biserică". Aşadar, potrivit documentului respectiv, ctitorul acestui sfânt lăcaş a fost legendarul Radu Negru Voievod, bunicul lui Nicolae Alexandru, identificat de istorici cu Thocomer. Însă, cel mai probabil, Biserica Domnească de aici a fost ridicată în jurul anului 1344. Cercetările arheologice efectuate până astăzi la ansamblul domnesc „Negru Vodă" de la Câmpulung dovedesc acest lucru.

Majoritatea istoricilor din secolul trecut s-au arătat pe deplin convinşi de faptul că Basarab I şi Nicolae Alexandru au fost înmormântaţi în Biserica Domnească de la Câmpulung, primul în 1352, iar cel de-al doilea în 1364. Piatra de mormânt a celui din urmă se mai păstrează şi astăzi în biserica Mănăstirii „Negru Vodă" de la Câmpulung. În plus, dispunem astăzi de o serie de documente care dovedesc cât se poate de clar faptul că Nicolae Alexandru a murit şi a fost îngropat la Câmpulung. Am menţionat mai înainte hrisovul din 13 noiembrie 1618 de la Gavriil Movilă, la care mai putem adăuga o carte de adeverire (15 septembrie 1654) şi un hrisov domnesc de la Constantin Serban (30 octombrie 1654), prin care se reconfirma Mănăstirii Domneşti din Câmpulung stăpânirea asupra satelor Bădeşti şi Groşani, dăruite în trecut Bisericii Domneşti de către Nicolae Alexandru Voievod. Însă, cel mai important document îl reprezintă cartea de întărire pentru satul Bădeşti-Muscel, dată de Ştefan Cantacuzino, domnul Ţării Româneşti (1714-1715), Mănăstirii din Câmpulung, la 20 aprilie 1714. În documentul respectiv se menţionează faptul că acest sat de rumâni a fost închinat Bisericii Domneşti de la Câmpulung (devenită mănăstire la 1638, în vremea lui Matei Basarab), „încă mai dinainte vreme de răposatul Necula Alexandru Voievod, feciorul răposatului Basarab Voievod, nepotul Negrului Radului Voievod, *ce le sunt trupurile lor îngropate la această sfântă mănăstire* (subl. Cl. N.)".

Piatra de mormânt a voievodului Nicolae Alexandru îşi are istoria sa, o istorie tot atât de interesantă ca aceea a Bisericii Domneşti care o adăposteşte astăzi. Ea a fost văzută şi descifrată pentru prima oară, chiar dacă defectuos, de către Neofit Cretanul, mitropolitul Ţării Româneşti, la 13-14 august 1746: „Sub această piatră odihnesc oasele bunului creştin Io. Nicolae Alexandru Voievod, care s-au pristăvit la leatu...". În august 1882, Dimitrie C. Butculescu avea să descopere piatra de mormânt a lui Nicolae Alexandru la Mănăstirea Vieroş. Tot aici a găsit-o şi Grigore Tocilescu, în 1887.

Însă, în 1889, acelaşi Grigore Tocilescu avea să consemneze despre întoarcerea acestei pietre



de mormânt la biserica Mănăstirii din Câmpulung, ea fiind aşezată pe un postament, în partea dreaptă a intrării. Aici avea să o găsească Nicolae Iorga, înainte de 1905, şi mai apoi Virgil Drăghiceanu, în 1924.

După 90 de ani de la cercetările lui Drăghiceanu, piatra de mormânt a lui Nicolae Alexandru Voievod se află cam în acelaşi loc, ea fiind însă „lipită de piciorul de zid sud-vestic de susţinere al turlei".

O a doua mărturie importantă despre Nicolae Alexandru, de această dată „iconografică", este portretul voievodului din scena „Rugăciune" (*Deisis*) din pronaosul Bisericii Domneşti de la Argeş, considerat de istoricul de artă Pavel Chihaia „cel mai vechi chip al unui voievod român", înveşmântat după moda occidentală şi purtând pe cap o cunună princiară cu flori de crin.

Numele voievodal de Alexandru (provenit din grecesul Alexandros, care înseamnă „protectorul bărbaţilor") apare atestat în documente maghiare din anii 1345, 1355, 1359 şi 1365, precum şi în corespondenţa acestuia cu Patriarhia de la Constantinopol, dintre anii 1358-1359. Numele de botez, Nicolae sau mai corect spus Nicola (din grecescul Nikolaos, care înseamnă „victoriosul"), apare consemnat abia la 1364 pe piatra de mormânt a voievodului. Foarte probabil, acest „botez" al marelui voievod şi domn, în ritul ortodox, s-a săvârşit cu puţin timp înainte de moartea sa.

În secolul trecut, problema confesiunii adoptate iniţial de Basarab I şi Nicolae Alexandru a declanşat o adevărată „dispută" între istoricii Daniel Barbu şi Pavel Chihaia. Primul a opinat că cei doi voievozi ar fi fost catolici, teorie reluată relativ recent şi de Neagu Djuvara. Pavel Chihaia însă s-a arătat pe deplin convins de faptul că Basarab I ar fi favorizat mai degrabă ortodoxia, ca dovadă că el este menţionat într-un document regal maghiar, datat 26 noiembrie 1332, drept „schismatic" (*Bazarab, filium Thocomerii, scismaticum*). În ceea ce ne priveşte, suntem pe deplin încredinţaţi de faptul că atât Basarab I, cât şi Nicolae Alexandru, au oscilat între catolicism şi ortodoxie din raţiuni politice, iar opţiunea finală pentru ortodoxie a celui din urmă, în ciuda legăturii sale de vasalitate faţă de coroana ungară şi mai cu seamă a legăturii sale matrimoniale cu o catolică (Doamna Clara), a avut la bază tot considerente de natură politică, respectiv crearea primului „stat autocrat român" (Stelian Brezeanu).

Deşi voievodul Basarab ieşise învingător în confruntarea cu oştile regale în celebra bătălie din 9-12 noiembrie 1330, puterea sa a continuat să rămână o „căpitănie" cu un caracter militar, dar nu şi cu un caracter politic recunoscut. Urmaşul lui Basarab, Nicolae Alexandru (1352-1364), avea să fie, în opinia istoricului Stelian Brezeanu, fondatorul „primului stat autocrat român medieval".

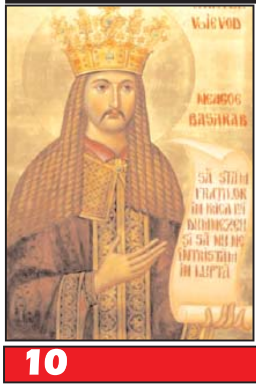
Începând cu anul 1358, Nicolae Alexandru a cerut Patriarhiei Ortodoxe de la Constantinopol recunoaşterea lui Iachint, fostul mitropolit al Vicinei, ca mitropolit al Ţării Transalpine. Aşadar, iniţiativa înfiinţării Mitropoliei Ungrovlahiei a aparţinut, potrivit unui „act sinodal" (*synodiké praxis*) din mai 1359, voievodului Nicolae Alexandru.

Dând curs solicitării voievodului Alexandru, patriarhul şi Sinodul Patriarhal de la Constantinopol au hotărât, cu încuviinţarea împăratului bizantin, mutarea mitropolitului Iachint de Vicina „în scaunul a toată Ungrovlahia". Astfel, Iachint devenea „arhiereu legiuit, stabilit prin harul lui Dumnezeu în fruntea preasfintei mitropolii a Ungrovlahiei după rânduiala şi tipicul bisericesc, confirmând anagnoşti pe tot cuprinsul eparhiei şi al enoriei sale, promovând subdiaconi şi diaconi şi hirotonisind preoţi [...]".

După unii istorici, Scaunul mitropolitan s-ar fi aflat, până în anul 1369, la Câmpulung, în Biserica Domnească cu hramul „Adormirea maicii Domnului" (Mircea Păcurariu). Alţii însă au oscilat, în ceea ce priveşte localizarea exactă a acestuia, între Biserica Domnească de la Argeş, cu hramul „Sfântul Nicolae" (Pavel Chihaia, Răzvan Theodorescu, Flaminiu Mârţu, Constantin Rezachevici, Radu Ştefan Vergatti) şi o veche biserică, aflată la nord de fosta Curte Domnească, pe locul unde, mai târziu, la începutul veacului al XVI-lea, Neagoe Basarab avea să-şi ridice vestita ctitorie argeşeană (Nicolae Constantinescu, Cristian Moisescu).

Prin actul istoric de la 1359, principatul românesc dintre Carpaţi şi Dunăre a dobândit nu numai o organizare bisericească, dar şi o organizare politico-statală, prin faptul că a fost recunoscută de către Bizanţ şi prin faptul că s-au pus bazele binomului instituţional domn-mitropolit (stat-biserică). Prin înfiinţarea Mitropoliei Ungrovlahiei, Nicolae Alexandru ieşea în mod făţiş din relaţia de vasalitate faţă de regalitatea maghiară. Mai mult, patriarhul şi împăratul bizantin recunoşteau existenţa „de sine stătătoare" a principatului de la nord de Dunăre, fapt ce marca, în opinia istoricului Stelian Brezeanu, intrarea Basarabilor în „familia de principi" ai lumii creştine medievale europene. Până la moartea sa (16 noiembrie 1364), Nicolae Alexandru a rămas „mare şi singur stăpânitor domn", aşa după cum o dovedeşte chiar piatra sa de mormânt.

Din învăţături...

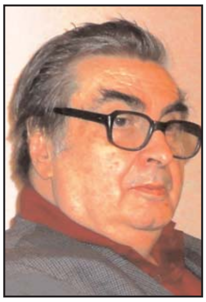


De aceea, şi noi, fraţii mei, dacă facem păcatul, să nu zăbovim cu pocăinţa, până nu îndreaptă Dumnezeu mânia sa spre noi, căci dacă le vom ascunde, ele ne vor răni, iar mai târziu, chiar dacă le vom îndrepta cumva, cu multă supărare le vom vindeca. Ci, când facem păcatul, îndată să alergăm cu pocăinţă către Domnul, după cum şi apostolul s-a grăbit, dar şi să plângem cu lacrimi, ca şi apostolul. Căci Domnul nostru este mult milostiv, nu se mânie până la sfârşit, nici nu ţine supărare în veci, ci ne va ierta şi pe noi, ca şi pe apostol. Deci, fătul meu, sau alt uns al lui Dumnezeu şi domn, sau dintre dregători, sau dintre bogaţi, sau dintre săraci, să ne învăţăm, fraţii mei, ca întotdeauna să facem fapte bune dumnezeieşti, ca întotdeauna să fim plăcuţi lui Dumnezeu. Căci Domnul nostru vede câtă bunătate şi smerenie a făcut pentru noi, iar noi pentru Domnul nostru ce bunătate am făcut sau ce smerenie am arătat? De aceea, când ne va chema Dumnezeu către sine, ca să vedem faţa sa împărătească şi luminată, cu ce obraz ne vom înfăţişa şi vom vedea faţa lui cea luminată, dacă din faptele lui cele bune nu am săvârşit nici una? Ci să nu ne lenevim cu totul, după slăbiciunea noastră şi după mulţimea lenei noastre, pentru că niciodată nu am lucrat pentru Domnul. Să nădăjduim însă în bunătatea lui Dumnezeu, pentru că este mult milostiv, şi oricine va merge la dânsul, nici cât de puţin nu se va îndepărta de el.

Istoria de lângă noi

Trăind sfârșitul comunismului

Dragoș VAIDA, Constanța VAIDA HALIȚĂ





Nu prezentăm o teorie privind Revoluția Română și nici măcar un istoric. Pentru primul subiect am citit puține încercări însoțite de demonstrații, iar pentru al doilea s-au alcătuit cronologii și liste de evenimente pe care nu le contestăm. Ne mărginim să ne referim la evenimente în măsura în care le-am trăit direct și să adăugăm câteva reflecții arătând de ce evocarea făcută poate contribui cu un plus de cunoaștere. Va rămâne pentru altă dată aprofundarea impresiilor pentru moment inevitabil răzlețe și doar punctate.

Avem un indiciu care ne permite să considerăm că *execuția din 25 decembrie nu a fost rezultatul unei hotărâri FSN* (Frontul Salvării Naționale) *colective*, că nu board-ul a luat decizia. Influențați de gustul televiziunilor pentru senzațional, suntem împinși să credem pe nedrept că realitatea și autenticul se reduc la ceea ce este „ultima oră". În contextul de care ne ocupăm, concentrarea excesivă pe ultimele zile din decembrie 1989 captează atenția în detrimentul înțelegerii procesului complex, cu ample consecințe pentru societatea noastră. Printre altele, susținem că uriașul miting antiFSN din 28 ianuarie 1990 a revelat puternica noastră opoziție anticomunistă, simpatia față de Occident și inapetența față de ceea ce ne venea de la Răsărit. Occidentul nu a înțeles această opțiune fundamentală a întregului popor, în toată amploarea ei, nu a știut nici măcar să profite de ea, de la prima vizită în România a Secretarului de Stat al SUA și până la orele de dirigenție acră oferite mai apoi. Securitatea însă a înțeles și a asigurat paza Guvernului, instalat în pripă sau poate pregătit din timp, ajutându-l să supraviețuiască.

Revoluția, treptat, s-a risipit, nimeni neasumându-și reprezentarea acesteia, în particular, *nici unul dintre cele trei partide istorice.* Au urmat fenomene neexplicate, printre acestea, mai târziu, *dispariția Alianței Civice,* marcată de ușurința celor care, în mod natural, trebuia să o mențină în viață.

Înainte de 1989, o serie de lucruri ni se întâmplaseră, l-am întâlnit pe Ceaușescu de trei ori și am fost în imediata lui apropiere în alte ocazii, am strâns observații și impresii care nu au ajuns să fie exprimate, de noi sau de altcineva, și care rămân să își găsească locul.

Evident, nu are rost să reluăm aici datele istorice cunoscute. De pe internet-Wikipedia extragem informația din acest paragraf, pentru fixarea momentului inițial. Se știe că pe 22 decembrie, în jurul orei 12:30, televiziunea a fost ocupată de revoluționari. La 12:51, Ion Caramitru și Mircea Dinescu, în mijlocul mai multor revoluționari, s-au adresat telespectatorilor și țării, anunțând fuga soților Ceaușescu și rostind cuvintele *Am învins!* Grupul lui Iliescu s-a deplasat la sediul CC al PCR, în jurul orei trei, s-au rostit cuvântări, apoi s-a întors la televiziune. S-a stabilit legătura cu generalul Stănculescu și, în jurul orei 23:00, a fost anunțată constituirea Consiliului FSN, organ al noii puteri instalate rapid.

Pe 22 decembrie seara ne aflam în Piața Palatului, sub balconul Comitetului Central, când la carul TV de lângă noi s-a anunțat și s-a văzut arestarea „prințișorului" Nicu, fiul lui Ceaușescu. Poporul a început să strige, cerând o judecată. La balcon a apărut Iliescu și în acel moment s-a auzit cererea „Și pe ea." Câteva momente Iliescu a lăsat impresia că nu înțelege ce se strigă și apoi ne-a spus „Vă promit un proces public". Se știe bine urmarea: n-a fost propriu-zis un proces și, în orice caz, nu a fost public. În seara zilei de 25, exact în momentul când s-a anunțat execuția, am luat telefonul și l-am sunat pe Ion Caramitru. Mi-a răspuns un fel de aghiotant care m-a asigurat că mesajul meu (D.V.) va ajunge la Caramitru. Am amintit de promisiunea făcută de Iliescu, spunând că Iliescu a mințit. Răspunsul m-a luat pe neașteptate, acea persoană intermediară în comunicarea noastră declarându-mi: „și noi suntem surprinși".

Cel mai important eveniment din ianuarie 1990 la care am participat, trup și suflet, a fost marea manifestație din 28 ianuarie. Ne referim la acest moment istoric, în registrul propriei noastre trăiri nemijlocite. Marele miting din acea zi din București, care s-a bucurat de o imensă participare, a fost prima manifestație populară, probabil și cea mai puternică, împotriva noii puteri instalate în România prin regruparea forțelor active înainte de 1989, dar mai puțin date în vileag, desemnate prin termeni ca „eșalonul al 2-lea" sau „criptocomuniști". Partidele noastre istorice, PNȚ-CD, PNL și PSD, care lansaseră chemarea, cereau populației să protesteze față de hotărârea Frontului de a candida la alegeri ca partid politic, în contradicție cu ceea ce Frontul declarase la 3 ianuarie. Într-adevăr, această transformare îi asigura Frontului o poziție privilegiată, în comparație cu cea a partidelor istorice, reînființate între 8 și 15 ianuarie. Se cerea autodizolvarea FSN.

De la bun început, când ne-am adunat *spontan* în fața sediului PNL, ni s-a strigat de la fereastră *să nu plecăm,* că tocmai în acele momente președintele partidului, Radu Câmpeanu, vorbește cu premierul pentru a stabili unde să mergem! A fost un moment de neuitată și autentică emoție când i-am văzut pe țărăniști, în frunte cu Corneliu Coposu, venind pe Magheru dinspre sediul lor din Piața Rosetti. Ne-am luat pur și simplu după ei. Acela a fost momentul în care PNȚ-CD s-a manifestat ca principală forță de opoziție față de un FSN care voia de fapt să asigure sistemului supraviețuirea și impunitatea cu orice sacrificiu, mai puțin metodele de conducere și puterea.

Paralel avea loc o demonstrație a simpatizanților FSN în Banu Manta. Afirmația vehiculată că a fost atacat sediul Guvernului era falsă. S-a cerut cu energie demisia acestui guvern. În seara zilei de 28



ianuarie au avut loc un fel de negocieri între reprezentanții FSN și cei ai partidelor politice, făcându-și loc ideea necesității înlocuirii CFSN cu un alt organism, care să ia startul odată cu partidele politice legal constituite.

Mai târziu, prin birourile sediului PNL era la mare căutare un domn care mi-a fost student la drept la FF și care părea a fi omul liberalilor pentru pașapoarte. Mi-a spus că este ofițer și că el și cu colegii lui au păzit Guvernul, înconjurând Palatul Victoria, în ziua marii manifestații antifesene din ianuarie. Surprinși de amploarea și vigoarea manifestației, liderii partidelor istorice au apărut la balcon pentru cuvântari. *Nu au fost ascultați* și a trebuit să plece, după o prestație mereu întreruptă de mulțime. Ulterior, președintele Radu Câmpeanu a anunțat retragerea liberalilor de la manifestație, cu începere de la ora patru. Noi am rămas până seara, când s-au petrecut câteva lucruri de ținut minte. Au apărut simpatizanții FSN, care și-au forțat intrarea în mulțime dinspre intrarea de azi la Guvern, introducându-și vehiculele între fațada clădirii și manifestanții din piață. A apărut la balcon Cazimir Ionescu, cu un discurs în care eram amenințați că vin muncitorii să ne disperseze. Tot atunci am văzut camioane cu studenți veniți să susțină demonstrația. L-am remarcat pe Vasile Damian, fiul disidentului arhitect profesor Ascanio Damian și al Martei Nicolescu, fiica marelui nostru profesor de analiză matematică, acad. Miron Nicolescu, semănând frapant cu ilustrul bunic.

Declarația președintelui liberal și încercările neizbutite ale liderilor de a ni se adresa au rămas fără urmări, atât în ceea ce privește numărul participanților, cât și doleanțele exprimate prin lozinci percutante și coerente, dovedind intuirea fără greș a situației. Pe scurt, atunci și ulterior chiar mai clar, mulțimea care protesta se prezenta unită de cereri care mergeau mult mai departe decât negocierile politice de anvergură limitată purtate de partide, în plus, susținute de unele personaje complet lipsite de charismă, exemplu Liviu Petrina (PNȚ-CD). Am rămas cu impresia că partidele istorice n-au știut și n-au putut să se exprime, să se constituie ca *exponente* ale Revoluției care făcuse posibilă revenirea lor în scenă. De la bun început, Revoluția nu a avut liderii ei, deși a avut o *declarație program, Proclamația de la Timișoara.* Îi putem adăuga acesteia textul lui Gabriel Liiceanu, *Apel către lichele*, a cărui forță a rezultat din concizşiune și stil, deși tocmai frumusețea textului a împins *Apelul* către zona unui estetism dezarmant.

Doamna Doina Cornea s-a plâns de multe ori de faptul că Ion Iliescu „a furat Revoluția", adică a deturnat-o de la obiectivele inițiale, în primul rând, dărâmarea comunismului. Ar trebui văzut dacă nu cumva o altă deturnare nu a fost operată, nu știm dacă involuntar sau nu, care, pornind de la apelul citat, a putut lăsa impresia că Revoluția a fost o mișcare animată mai mult de intelectuali umaniști. Înflăcărarea Revoluției s-a evaporat într-un elitism desigur elegant, dar ușor zadarnic.

Momente și situații surprinzătoare ca acelea relatate s-au repetat în cursul desfășurării evenimentelor, lăsându-ne clar impresia că ceea ce vedem ar putea să nu fie ceea ce era în realitate. Senzația aceasta de *ireal,* ca și violența și gravitatea întâmplărilor trăite, ne-au marcat mult mai profund decât ne-am putut da seama pe loc. Nu dintr-odată, dar totuși nu prea lent, am fost conduși să simțim că evenimentele pe care le trăiam ne vor schimba. Târziu am înțeles că nu vom fi *oameni normali* niciodată. Am dorit din răsputeri plecarea lui Ceaușescu și, acum, când aceasta se și producea, la câteva sute de metri de locuința noastră, trăiam o bucurie atât de mare încât nu o mai puteam asimila, o beție și o euforie dincolo de ceea ce un om poate trăi. Acum, când regimul se prăbușea, ni se furișa în suflet o îndoială că nu vom fi în stare să ne adaptăm în societatea care mijea sub ochii noștri, dilatându-ne inimile de speranță, dar simultan anulând reperele de până atunci. Revoluția a înlăturat zidurile temniței în care trăiam, dar, în același timp, sub ele, și motivările pe care le aveam. Dar nu așa face orice revoluție?

(Va continua)



Nevoia de românism

A fi român: bucuria de a construi



Nicolae MELINESCU

Valorile fundamentale ale românilor s-au impus, atât prin caracterul lor profund umanist, cât şi prin contribuţia la patrimoniul european şi universal. Cultura, tradiţia, limbajul şi credinţa creştin-ortodoxă au fost şi rămân pilonii românismului, cărora li se adaugă toleranţa, deschiderea faţă de curente, filosofii, atitudini şi credinţe ale altor zone sau familii etnice. Acceptarea lor cu bunăvoinţă şi chiar cu interes pentru nou-veniţi au făcut din România a doua casă pentru mulţi străini.

Doctorul Raed Arafat a studiat medicina la Universitatea din Cluj-Napoca. Iniţial, ca voluntar entuziast, a coordonat încă din 1990, timp de patru ani, Serviciul Mobil de Urgenţe şi Reanimare din cadrul Grupului de Pompieri Mureş al Spitalului Judeţean. Cu tenacitate şi pricepere, a reuşit să inaugureze pentru sistemul medical românesc unul dintre cele mai bine cotate servicii de urgenţă, iar azi SMURD este sinonimul ajutorului rapid care salvează vieţi în situaţii de risc. Un palestinian a venit în România să dea ţării de adopţie un serviciu cu care ţara se poate mândri prin performanţa profesională şi prin contribuţia la modernizarea actului medical.

Când alegi şi te hotărăşti să te stabileşti într-un anumit loc, înseamnă că te simţi bine acolo. Eu am ales să rămân în România pentru că aici m-am simţit bine cu adevărat. Am putut să fac ceea ce îmi place şi acesta a fost un motiv fundamental, pentru că în viaţă cred că trebuie să-ţi placă locul unde stai, să-ţi placă ceea ce faci, munca ta să fie satisfăcătoare şi să ai sentimentul că munca ta înseamnă ceva pentru tine şi pentru cei din jur. Toate acestea te pot convinge că te afli în locul ideal. Pentru mine, însă, nu a fost totul, pentru că am descoperit că pot să schimb ceva. Încet, încet, după ce am făcut specializarea [în anestezie şi terapie intensivă, n.a.] am fost convins că reuşesc să schimb ceva, oricât de mic este, oricât de puţin este, şi se vedea că reuşesc totuşi împreună cu colegii, cu toţi cei cu care lucram pe linia sistemului de urgenţă să schimbăm câte ceva în domeniul nostru. Progresele pe care le-am înregistrat s-au transformat într-o situaţie atrăgătoare pentru cineva care făcea ceea ce îl pasiona, pentru că în timp înregistrează schimbările pe care le-a generat. Eu am ales România fiindcă mă simt acasă, fără nicio discuţie şi, în acelaşi timp, pentru că pot să fac ceea ce îmi place şi pot să schimb ceva în bine, să particip la un progres în direcţia în care lucrez.

Integrarea într-un mediu profesional, etnic şi social nou, plasarea unui mod de trai într-o ţară de adopţie înseamnă conectarea graduală la toate aspectele emoţionale, profesionale, intelectuale şi tradiţionale. Este o schimbare de paradigmă care presupune asimilarea unei identităţi naţionale aparţinând sferei europene şi particularizată de propria cultură, de propria limbă, istorie ş.a. şi de propria religie. Cultura română bogată, diversă, specifică oferă în egală măsură un reper al spiritului şi al sufletului naţiunii şi conduce spre valorile perene ale europenismului şi universalismului.

La nivelul oamenilor, am descoperit că populaţia României este deschisă, tolerantă şi oferă căi de integrare; nu am cunoscut persoane sau comunităţi care să respingă nou-veniţii originari din alte zone geografice, cum este Palestina, în cazul meu. Totdeauna, eu personal m-am simţit binevenit. Faptul că am ajuns unde am ajuns din punct de vedere profesional în România este dovada că aceasta este o ţară deschisă, ştie să primească şi are o cultură a receptivităţii şi a toleranţei faţă de alţii şi a înţelegerii celor care trăiesc în preajma ei. Am reuşit să mă apropii nu numai profesional, ci şi sufleteşte de oamenii locului, am mulţi prieteni aici. Nu poţi să trăieşti, ca mine, treizeci de ani într-o altă ţară decât cea natală, fără să ai prieteni, oameni apropiaţi. Cultura română conţine şi anumite aspecte care, pot să spun, nu diferă mult de cultura locurilor mele de origine. Există multe similitudini şi acestea mi-au permis să mă simt acasă în România. Dacă ţin cont de modul de trai, de principiile morale, nu descopăr diferenţe foarte mari. Pentru unul ca mine, care sunt foarte deschis la a fi integrat şi a veni cu o preocupare proprie la care nu renunţ, este foarte uşor să se integreze în cultura şi în societatea românească.

Sunt concluziile unei experienţe îndelungate, pe parcursul căreia greutăţile au fost, evident, sublimate de trecerea timpului. Momente de încercare în procesul integrării pot fi reprezentate de coordonatele extraprofesionale în care comunicarea, ca parte fundamentală a integrării, a fost condiţionată de cunoaşterea limbii române, a istoriei şi a tradiţiilor româneşti.

Începi să cunoşti bine un popor când începi să îi înveţi şi să îi vorbeşti limba proprie. Atunci, orice barieră de înţelegere şi de percepţie dispare, pentru că automat se creează o cale directă de cunoaştere. Dacă vorbeşti şi înţelegi limbajul folosit în noul mediu te poţi conecta direct şi complet. Pentru mine, să vorbesc limba română a fost extrem de uşor, pentru că ştiam franceza când am venit în România. Prin asemănările structurale cu aceasta nu mi-a fost greu să învăţ şi să vorbesc româneşte. Ştiind limba poporului în mijlocul căruia am trăit, automat m-am apropiat de istoria lui, de originile lui, de evoluţia şi de greutăţile pe care a trebuit să le înfrunte. Iată de ce, prin limbă, am ajuns să cunosc mai bine inclusiv istoria poporului român în mijlocul căruia trăiesc



şi care m-a adoptat. Am descoperit că şi poporul român a trecut prin foarte multe suferinţe, prin foarte multe perioade grele. Toate aceste lucruri le-am aflat inclusiv prin discuţiile directe cu oamenii, cu reprezentanţii acestui popor, discuţii purtate în limba lor maternă. Şi, pentru că am menţionat istoria, pentru mine au existat două momente de maxim impact. Primul a fost în 1981, când am ajuns în România. Atunci am văzut o populaţie care nu putea să intre în legătură cu mine foarte mult din cauza restricţiilor regimului şi interzicerii legăturilor cu străinii. Nu puteam să fiu deschis, să am prieteni români, pentru că interveneau presiunile care le limitau prietenia cu străinii. Am întâlnit la început oameni condiţionaţi de măsuri extrem de incorecte şi inumane.

Doctorul Raed Arafat şi-a început şederea în România în cei mai sumbri ani ai dictaturii în agonie şi a fost martor direct al prăbuşirii regimului totalitar în timpul evenimentelor de la Cluj din decembrie 1989. Proaspătul absolvent în medicină s-a văzut confruntat cu un mediu violent şi confuz, foarte asemănător cu cel pe care îl cunoscuse în copilăria petrecută în Teritoriile Palestiniene. A trăit lunile şi anii de austeritate abuzivă, de lipsă a alimentelor, a căldurii şi a curentului electric. Chiar dacă studenţii străini erau izolaţi în oaze cosmetizate, realitatea nu putea fi mascată într-atât încât să nu cunoască şi ei starea reală de victimizare a populaţiei autohtone.

Un moment foarte important pentru mine a fost să-i văd pe oamenii în mijlocul cărora trăiam schimbând acea stare de fapt la sfârşitul lui '89. Indiferent cum a fost caracterizat, acesta mi s-a părut un eveniment extrem de important, decisiv pentru mine. Atunci am hotărât să rămân în România, altfel as fi plecat odată studiile încheiate. Cert, pentru mine, decizia să rămân în România a fost legată de schimbarea regimului, a viziunii României şi a modului în care România avea să evolueze. Pentru mine, aceste două momente, cel în care am ajuns în România şi cel în care am asistat la schimbarea majoră din 1989, au fost extrem de importante în istoria pe care am trăit-o nemijlocit. Bineînţeles că în evoluţia istorică a ţării am descoperit multe alte repere semnificative, cum au fost Unirea, participarea la războaiele mondiale. Toate consecinţele pentru România sfărâmată şi apoi reîntregită au făcut din România o ţară care nu diferă ca experienţă colectivă de alte ţări din lume, inclusiv din Orientul Mijlociu. O populaţie care trăieşte asemenea experienţe nu aş numi-o călită, ci, mai degrabă, încercată, care totdeauna îşi pune întrebarea „de ce mi se întâmplă tocmai mie asemenea necazuri şi când nu o să mai trecem prin momente grele?"

Un mediu complex, cu asemănări şi deosebiri faţă de cel de origine şi un context în care tenacitatea, dar şi flexibilitatea în raporturile cu nativii pot să netezească drumul spre integrare. Pentru noul venit un ultim domeniu foarte important, dar şi extrem de sensibil, mai ales în lumea actuală, este credinţa. Multe dintre tulburările şi traumele ultimelor decenii au fost provocate de deosebiri confesionale, de fundamentalism şi de extremism.

Eu nu diferenţiez oamenii după religia lor. Am prieteni evrei, musulmani, catolici şi creştin-ortodocşi. Eu cred că, indiferent de rit, orice religie zice un singur lucru: să faci bine! Cine interpretează altceva în orice religie comite o greşeală împotriva acesteia. Din punctul meu de vedere, nu cred că o anumită confesiune îndeamnă oamenii să facă rău. Fiecare trebuie să respecte credinţa altuia şi nu văd nicio problemă şi nicio piedică să poţi trăi într-o societate în care majoritatea este de altă religie. Există momente în care mă simt integrat, în sensul că particip la anumite sărbători, la anumite evenimente, la Crăciun, la Paşti. Multe le celebrez prin muncă, pentru ca să se poată bucura de ele colegii mei şi familiile lor. Chiar simt, trăiesc atmosfera de sărbătoare. Şi în locurile mele de baştină comunitatea creştină şi cea musulmană trăiesc în armonie. În Palestina există arabi creştini, în Siria, de unde era mama mea, sunt mulţi creştini şi-mi amintesc cum ne vizitam de sărbătorile unora şi ale celorlalţi. Este o situaţie normală şi pentru mine nu a existat o problemă să trăiesc într-o ţară care nu are o majoritate musulmană, ci una creştină. Ideea e să te raportezi la oameni şi nu la religii, pentru că oricare ar fi aceasta, îi vei găsi pe unii cu care nu poţi comunica, dar foarte mulţi cu care poţi fi prieten, de care te poţi apropia mult, chiar dacă nu aparţin aceleiaşi confesiuni.

Doctorul Raed Arafat a avut, prin natura profesiei, şansa să cunoască specialişti din toată lumea. S-a apropiat de experienţa franceză în medicina de catastrofă, a participat la monitorizarea sistemului de urgenţă din Tadjikistan, a fost expert al Băncii Mondiale, a ţinut cursuri în Austria, Noua Zeelandă, Grecia şi Danemarca, a fost reprezentantul Ministerului român al Sănătăţii în relaţia cu Organizaţia Mondială a Sănătăţii, a fost certificat pe specialităţi ale medicinei de urgenţă în Italia, în Statele Unite, în Scoţia, în Bulgaria, în Norvegia şi, evident, în România. Experienţa acumulată şi-a găsit materializarea în douăsprezece lucrări la care a fost autor sau coautor şi în treisprezece articole publicate de cele mai prestigioase reviste internaţionale de specialitate.

Oriunde am mers am fost prezentat ca venind din România şi aşa am fost perceput: Arafat din România, chiar dacă numele nu este românesc, lumea îmi cunoştea originea. Atâta timp cât am trăit şi activez în această ţară sunt asimilat, integrat şi în străinătate am fost tratat ca român. Nu am fost considerat niciodată altfel. Am făcut la un moment dat un stagiu în Elveţia sub coordonarea unui medic valoros care m-a testat cu mai multe întrebări de specialitate şi după ce am făcut mai multe gărzi mi-a spus: „Nu credeam că în România se învaţă aşa de bine. Felicitări, e foarte bine!" Şcoala medicală românească ne-a pregătit pe mulţi foarte temeinic, mai ales prin aspectul practic. Sigur, se putea să treci prin facultate fără să te străduieşti prea tare. Cine dorea, însă, să înveţe avea ce şi de la cine. Dacă îţi propuneai să ieşi un medic foarte bun era absolut posibil. Pentru mine studiile de la Cluj au constituit o oportunitate extraordinară.

→

Cherchez la femme!



Mais où sont les neiges d'antan?

Paula ROMANESCU

Tot astfel îngânam mai an celebrul vers al lui Villon – poetul acela trecut pe sub umbra spânzurătorii și mutat în umbră, nu înainte de a ne fi lăsat dâra de lumină care să-i marcheze trecerea prin lume – când, răsfoind un album de artă universală, mi-am oprit privirea asupra tabloului *Balconul* de Eduard Manet. În prim plan, Berthe Morisot – modelul privilegiat, femeia dragă (?!) pictorului, devenită soția fratelui acestuia (căile Domnului, cine să le-nțeleagă!), Berthe al cărei chip ne-a fost lăsat zălog de frumusețe de mai toată pictura impresionistă, Berthe – pictorița formată la școala marilor săi contemporani închinători la acel „Impression soleil levant".

Îmbătrânesc tablourile, Doamne, iar lumea oarbă crede că-i stăpână pe timpul imobil care le ține intacte! Le cumpără, le vinde, le-nchide sub zăvoare, le fură, le expune în muzee pentru-ntâlnirea cu veșnic grăbiții trecători (grăbiți s-ajungă unde?).

Din când în când, din ce în ce mai rar, asupra lor adastă vreo privire iscoditoare foarte ș-atunci cei exilați în lumea de culoare, prinși în rame-celule cu-ntreaga lor poveste de veșnicii de-o clipă, par să întrebe: Mai știți de noi? Eram în alte vremi asemenea vouă, cu aceeași lumină-n priviri, cu un părelnic tremur de suflet (ca și voi), cu-aceleași bucurii mărunte, simple, cu-aceleași vanități, cu tot atâtea rosturi și nerosturi. Ce mai știți despre noi în timpul care ziceți că-i al vostru când ne-ntâlniți deodată privirea cea de dincolo de timp? Și-atunci, noi, care încă ne mai ținem în taina din acel „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată", noi am răspunde poate: Noi suntem vii cu-adevărat!

Iată *Balconul* lui Manet și, acolo, trei ocupanți: două femei și un bărbat. O recunoaștem deja pe Berthe, în rochie albă, privind undeva în josul străzii (al grădinii?), cu *chapeau*-ul ei înalt, garnisit cu pene, cu fața mângâiată de *plein-air,* dar și de faima ei de pictoriță trecută prin școala lui Corot și înscrisă pe drept în valul înalt al contemporanilor săi confrați. În spatele ei – fericitul mire (oare cum îl chema?) cu trabucul între degete și o femeie cu o tocă minusculă pe creștet ținând sub brațul adus la piept o umbrelă închisă. Pare a aplauda. Pe cine? Ce? La ce s-or fi uitând? O fi cumva vreo paradă militară? În stânga, jos, un vas cu crizanteme (este toamnă prin urmare!). Iată și un cățel sub scaunul pe care stă Berthe și, undeva în fundal, abia ghicită în brunurile adânci ca anonimatul, servanta cu un ceainic de porțelan… Nevăzut și totuși foarte prezent – Eduard Manet – autorul tabloului. Câți ani să fi trecut de atunci? Calculeze fiecare cum îi e voia și putința. Dacă-i avem în vedere și pe împotmoliții la examenul de bacalaureat din liceele noastre intrate în faliment educațional și instructiv, calculul ar cam trebui făcut pe degete, la abac (nu derivă de la bac), la calculator (adică tot cu degetele) sau prin copiere de la vreun expirat… Tabloul cu pricina a fost făcut în anul 1868. A îmbătrânit de tot.

Și iar mă încearcă un soi de tristețe de neînțeles: Îmbătrânesc tablourile, Doamne, cu lumea lor de altădată! Cine să-mi fi murmurat acest gând? Din care timp? Lumea bună a… vagabonzilor prin muzeele lumii și aceea chiar cu mult mai bună a călătorilor cu ochii și mintea „pe hărți și stampe", aflase cum că prin anul 1950, personajele din *Balconul* lui Manet fuseseră „văzute" de un pictor belgian – René Magritte (1898-1967) – și că, dintre toate cele cu viață însemnate acolo, nu mai rămăsese decât vasul cu flori (o, perenitatea efemerului!), iar din decor – obloanele ferestrei și grilajul de fier al balustradei. În locul celor patru personaje – patru sicrie de lemn păstrând cu exactitate forma trupurilor de antan și poziția modelelor originale alese de artist. Mica necuvântătoare pare să se fi pierdut în neant (că doar nu vor fi trecut între timp pe sub balcon niscaiva hingheri vajnici cu șbilțul lor izbăvitor…).



Balconul de Manet al lui Magritte este „traducerea a la Thanatos" a Balconului văzut de Manet cu 82 de ani mai înainte. Cam cât o viață de om care va fi traversat toate anotimpurile și care s-a întors în neantul din care se va fi ivit cândva…

De aceeași „interpretare" se va bucura și *Juliette* (Madame Récamier, 1777-1849), în al cărei Salon parizian se aduna toată floarea cea simandicoasă a nobilimii franceze care nu-l agrea deloc pe „soldățoiul" Bonaparte, care le băgase în cap altor soldați că „în raniță fiecare poartă bastonul de mareșal"… Portretul ei, aflat astăzi la Luvru, a fost realizat prin anul 1800 de pictorul Jacques-Louis David. Ea era, deci, în plină înflorire a tinereții, în jurul ei roiau admiratorii farmecelor sale (intelectuale nu în ultimul rând!), între care scriitorul Benjamin Constant ori matematicianul-fizician Ampère, membru al Academiei Franceze. Este încă departe vremea în care celebra doamnă Récamier, suferindă de reumatism (în plin romantism!), ședea ore lungi pe… canapeluța anume proiectată pentru ea, în așteptarea dragului ei Chateaubriand, care o adora, părăsind-o, totuși, în 1848 (cu un an înainte de stingerea ei), spre a răspunde imperioasei chemări a temutei doamne în negru – cea cu unealta cu ascuțiș de bisturiu sub care se aștern cuminți ierbile și… trestiile gânditoare la vremea sorocită.

Și tot Magritte rămâne răstălmăcitorul tabloului lui David și tot în anul-balanță al veacului de curând devenit trecut.

Pe aceeași canapeluță („recamier", nu?), suprarealistul René Magritte a plasat un sicriaș roz (ca viața?!) din care lunecă molatic și duios ca o fluturare de batistă în semn de adio mătasea rochiei de culoarea mierii de salcâm a Julietteі, strecurându-se dincolo de… lemnul trupului ei, peste marginea lemnului satinat al canapelei. La căpătâi (al cui?) – același sfeșnic înalt de bronz, același bol în care vor fi ars cândva esențe de smirnă cu fum albăstrui.

Lucrarea aceasta se află la Muzeul Național al Canadei.

În 1967, *Madame Récamier de David* (marca Magritte) avea să fie turnată în bronz. Și tot atunci „pleca" și pictorul belgian să se alăture acelor umbre dragi care-au tăcut de mult.

Dar noi, neștiuții, trecem printre ele, rătăcim prin muzee și, câteodată, din ce în ce mai grăbiți, prindem a le descifra mesajul de dincolo de zare, de după…

Nu, nu-mbătrânesc tablourile, Doamne! Doar omul.

Să nu ne întristăm, plânsul desfigurează, făcându-ne chipul de nerecunoscut.

Nu credeți? Vedeți *Femeia care plânge*, semnată de Pablo Picasso.

De ce-o fi plângând? Ei, dar asta e altă poveste.

Mă consider norocos că am studiat medicina acolo. Pot afirma că școala românească este respectată și acum, iar medicii noștri sunt apreciați în afară. În medicina de urgență, România este considerată o țară de referință, aș putea spune. Suntem apreciați pentru că noi am dezvoltat specialitatea încă de la începutul anilor '90 și ne plasăm la același nivel cu Anglia, cu Statele Unite. Au venit la noi colegi americani, au lucrat cu noi și au fost foarte impresionați. Medicii noștri au fost solicitați la diferite proiecte și specialiștii noștri în urgențe sunt acceptați foarte ușor în Marea Britanie, în Irlanda și în alte țări. Pentru noi este o pierdere, dar, în același timp, este o dovadă de apreciere a standardelor noastre profesionale. Pasiunea mea a fost primul ajutor și urgența. Am ales o specialitate care mă punea în fața unei decizii care trebuia luată rapid și corect. Este o provocare și, în funcție de abordarea ei, poți salva vieți. Există și pierderi, eșecuri, dar și foarte multe succese. Este o specialitate în care medicul reprezintă pacientul ca avocat în fața altora. De multe ori ne luptăm pentru ca un pacient să fie internat, să fie tratat cât mai bine chiar dacă este sărac, fără posibilități sau este singur pe lume. În medicina de urgență un asemenea caz este apărat și problemele lui sunt rezolvate. Este o specialitate foarte umană, foarte practică, nu este de rutină, în fiecare zi aduce ceva nou.

***Membru al guvernului** ca Secretar de Stat, Șef al Departamentului pentru Situații de Urgență, doctorul Raed Arafat a declarat oficial că este fără apartenență la organizații politice, partide etc., în prezent sau în trecut. Din afara jocului politic consideră că poate să facă mult mai mult în conlucrarea profesională cu toți politicienii care au sprijinit inițiativele în domeniu.*

În momentul în care m-aș polariza ducându-mă în politică aș pierde foarte mult din autoritatea de care dispun pusă în slujba unei idei din afara filosofiei politice și aceasta este medicina de urgență. Odată intrat în politică, automat primești o etichetă și trebuie să susții o platformă ideologică, contrară convingerilor proprii, uneori. Când oamenii au ieșit în stradă ca să susțină proiectul meu nu m-am așteptat la reacția lor. Nu am fost de acord cu privatizarea serviciului de urgență și mi-am înaintat demisia pentru că aveam un punct de vedere opus, pe care nu îl puteam susține în interiorul sistemului politic. Sprijinul oamenilor obișnuiți m-a făcut să mă simt extrem de mândru, pentru că asta mi-a dovedit că munca de atâția ani nu a fost în zadar și a fost recunoscută de cei care au văzut importanța serviciului nostru. A fost un moment extrem de important pentru medicina de urgență, pentru că a fost apărarea ei în fața tendințelor de a o liberaliza. Multe publicații din lume au apreciat poziția noastră. Specialiștii din Statele Unite și din alte țări au fost de acord că liberalizarea și privatizarea medicinei de urgență nu prea funcționează. Chiar dacă în unele țări asta s-a întâmplat, cauza a fost influența politicului – pentru că practicienii medicinei de urgență nu sunt de acord. Noi am reușit să salvăm ceea ce am realizat și să ducem mai departe acest sistem. Asta se datorează oamenilor, ceea ce pe mine mă face să mă simt mult mai responsabil.

***Un specialist cu asemenea convingeri,** cu un palmares profesional impresionant, cu activități de voluntariat generoase, cu contribuții recunoscute și prin cele nouă decorații majore din țară și din străinătate, a făcut din românism crezul său etic și filosofic personal, pentru că în România și nu altundeva și-a construit cu multă muncă, perseverență și originalitate nu doar o carieră, ci și un întreg mod de viață.*

Românismul, pentru mine, înseamnă să fiu mândru că sunt român, să mă mândresc cu identitatea de român, dar nu la modul abstract, „suntem români" și gata. Nu așa, ci prin fapte, prin lucrurile și realizările pe care le putem demonstra, prin acțiuni care dovedesc că românismul îmi permite să vorbesc despre ceea ce realizăm, despre ceea ce facem bine, îmi permite să aduc, ca român, ca entitate, contribuții la evoluția nu numai a României, ci a culturii și civilizației omenirii. Asta înseamnă pentru mine românismul și mândria de a fi român. Înseamnă bucuria de a construi ceva, de a dovedi că am realizat ceva, de a participa la bunăstarea și evoluția tuturor celor care trăiesc mai aproape sau mai departe de noi. Numai așa îmi pot permite să spun că sunt onorat de românismul meu. Să fiu mândru că sunt român înseamnă să mă pot prezenta cu tot ceea ce fac și cu impactul lucrurilor realizate de mine asupra altora nu numai din România. Faptul că țara asta l-a avut pe Eminescu, tradus în atâtea limbi, cunoscut în foarte multe locuri din lume, că l-a avut pe Enescu, a cărui muzică este interpretată pe toate meridianele, alimentează calitatea de a fi român, de a argumenta că România a participat la evoluția culturii, a muzicii și, de ce nu, a medicinei de urgență, nu numai în folosul românilor, ci pentru toți oamenii, în general.

Ion Dodu Bălan



Ion Dodu Bălan s-a născut la 5 octombrie 1929, în comuna Vaidei, judeţul Hunedoara. Începe liceul la Orăştie şi-l termină la Bucureşti (1949). În 1953 absolvă Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. Doctor în filologie în 1968. Asistent (1954-1959), lector (1959-1967), conferenţiar (1968-1969), profesor (din 1970) la Catedra de literatură universală, apoi la cea de literatură română (1984-1990), rector al Universităţii din Bucureşti (1989-1990), lector la Universitatea din Toulouse, Franţa (1967-1969). Vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste (1969-1977), membru supleant (1969-1979) şi membru plin (1979-1989) al Comitetului Central al PCR. Reprezentant de frunte al protocronismului literar românesc. După Revoluţie, profesor la Facultatea de Litere a Universităţii „Spiru Haret" din Bucureşti. A lucrat în redacţiile revistelor *Viaţa românească, Tânărul scriitor* şi *Luceafărul.*

A debutat în revistele *Avântul* şi *Viaţa Românească* în 1953 şi editorial în 1955, cu studiul *Influenţe folclorice în poezia noastră actuală*. A publicat recenzii, studii literare, monografii istorico-literare, versuri. Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române (1971), Premiul Uniunii Scriitorilor (1974) etc.

Dintre volumele publicate: *Influenţe folclorice în poezia noastră actuală* (1955); *Delimitări critice* (1964); *Octavian Goga* (1966, ediţii ulterioare în 1971 şi 1975); *Valori literare* (1966); *Condiţia creaţiei* (1968); *Cuvintele au cuvântul* (1971); *Ethos şi cultură sau Vocaţia tinereţii* (1972); *La Politique culturelle en Roumanie* (1974); *Copilăria unui Icar* (1974); *Artă şi ideal* (1975); *În focarul timpului* (1977); *Neliniştea fântânii* (1978); *Constelaţii diurne* (1979); *Resurecţia unui poet: Aron Cotruş* (1981; ed. II 1994); *Arbori pentru veşnicii* (1981); *Ţara omeniei şi oamenii săi* (1983); *Ioan Slavici sau Roata de la Carul Mare* (1985); *Pietre pentru templul lor* (1985); *Peisaj interior* (1986); *Ei l-au cunoscut pe Aurel Vlaicu* (1986); *Repere critice* (1988); *Momente ale liricii româneşti în secolul XX* (2000), *Istoria literaturii române. Epoca veche şi premodernă* (2001; ed. II 2003).

(Surse: internet şi Aurel Sasu, *Dicţionarul biografic al literaturii române*, Paralela 45, 2006)

– *Vasăzică, aţi ieşit cu Labiş la un şpriţ.*

– La mai multe. Nicolae Labiş era un tip foarte volubil şi foarte generos. Câştiga destui bani pe poezii şi făcea mai mereu cinste. Lucrul care m-a legat cel mai mult de el a fost propunerea lui de a scrie împreună o istorie literară pe personalităţi, în care să intre şi cei excluşi. Discuţia a pornit la o cherhana pe Griviţa. El scria planul, sumarul acestei istorii. Mai era cu noi şi Dumitru Carabăţ, omul de film de mai apoi. Ultima întâlnire cu Labiş s-a petrecut chiar cu o zi înainte de moartea lui, la spitalul în care era internat, Spitalul de urgenţă, „Agrippa Ionescu" de acum. M-am dus la el cu Lucian Raicu şi o poetă, Zizi Munteanu. Era tot îmbrăcat în gips, alb ca un înger. A doua zi s-a stins. Am mers şi la înmormântare, care a fost cam cu cântec, în sensul c-au venit la cimitir foarte mulţi... supraveghetori.

– *Pe cine dintre marii scriitori aţi mai cunoscut?*

– Pe Sadoveanu. L-am vizitat acasă de ziua lui. M-a intimidat prin ţinută. Era impozant. Suferise o paralizie, se chinuia să vorbească. A fost apoi Arghezi. L-am întâlnit prima oară la Uniunea Scriitorilor, iar după asta la o recepţie la Ambasada Ungariei. Andriţoiu i-a povestit ce-am păţit în facultate din pricina poeziilor lui. Arghezi nu mai publicase nimic din '47. Era interzis. Vindea în piaţă cireşe şi legume, ca să poată trăi.

– *Dumnezeule mare, ce vremuri!*

– Primele poezii, după această lungă întrerupere, i-au apărut într-o revistă militară, care i-a dat ca drepturi de autor un camion cu lemne de la armată! Imediat după asta am mers cu poetul Ion Horea la Mărţişor ca să-i cerem nişte poezii pentru revista la care lucram. L-am găsit împreună cu pictorul Camil Ressu. M-a întrebat dacă fumez. I-am spus că da, dar că îmi este ruşine să cer ţigară de la un om atât de mare ca el. Eu vreau să cer de la tine, m-a lămurit Arghezi, râzând. I-am oferit o ţigară. Iar când a apărut Paraschiva cu cafeaua, a împins scrumiera în faţa mea. Nu avea voie să fumeze şi se ferea să fie văzut de ea. Ne-a dat atunci 5 poezii. Cum eram cu maşina redacţiei, l-am adus şi pe Camil Ressu în oraş. Una dintre poezii a fost respinsă de cenzură. Se numea „Cucu". Am învăţat-o pe dinafară.

(Dintr-un interviu luat de Ştefan Mitroi, iunie 2013, accesibil la adev.ro/moiykp.)



De la critica de recuperare la critica de formulă universitară

Aureliu GOCI

Anul 1980 poate fi socotit momentul recuperării lui Aron Cotruş pentru poezia românească, prin apariţia unui volum de versuri, anticipat chiar şi de o monografie critică, semnată de un înalt funcţionar al culturii socialiste.

În procesul de reactualizare şi reincludere în literatura română a clasicilor interzişi, marginalizaţi, nepublicaţi, Aron Cotruş revine printre ultimii, după Octavian Goga, Nicolae Iorga, Nichifor Crainic, Pan Vizirescu. Dintre scriitorii importanţi, doar Radu Gyr şi Sandu Tudor n-au fost publicaţi individual în volum decât foarte târziu, iar în prezent ecranarea lor nu poate avea decât motivaţii inerţiale şi nu resentimente politice. E o anomalie şi o obtuzitate culturală „să reabilitezi" abia acum, în acest secol şi după schimbările politice majore, scriitori importanţi, prea „flexibili" din punct de vedere estetic pentru canonul comunist, dar dacă acest lucru nu a fost făcut, el trebuie fără îndoială realizat. De aceeaşi soartă au avut parte, din nefericire, şi capitolul ediţiilor critice, şi cel al seriilor de opere complete din creaţia celor mai importanţi scriitori români.

Aron Cotruş a avut norocul întâlnirii cu un critic atent şi de mare sobrietate – prof. universitar Ion Dodu Bălan (*Viaţa şi opera unui poet exilat: Aron Cotruş*, Ed. Altip, Alba Iulia, 2014) – originar din aceeaşi zonă a Transilvaniei, şi care a făcut o pasiune pentru poezia socială, începând cu Octavian Goga. Contrar celor ce se spun despre critica universitară, scriitura profesorului Ion Dodu Bălan nu refuză imaginea sugestivă şi nici metafora plasticizantă. De altfel, rigurosul profesor a scris proză şi poezie, fără vreo discriminare. Alături de distincţiile sale caracteristice care apar în textele critice şi monografice – sobrietate şi rigoare – aplicate pe o documentaţie exhaustivă, Ion Dodu Bălan a adăugat strălucirea unei pasiuni, a unei afinităţi genetice datorate poate faptului că este născut în apropierea meleagurilor lui Aron Cotruş, ceea ce conferă o congeneritate electivă şi pasională textelor domniei sale.

Iată câteva afirmaţii cu greutate despre specificul poeziei lui Aron Cotruş, spuse în contexte simple, fără sublinieri didactice: „Cuvintele şi versurile sale emană căldură, prospeţime şi autenticitate, fiindcă sunt rupte din realitatea concretă a vieţii. Tocmai din această neşlefuire voită reies calităţile filonului de metal preţios, scos din adâncurile simţirii populare. Prozodia şi limba sa poetică nu-s o simplă inovaţie formală, ci o chestiune de esenţă. (...) În ciuda aparenţelor de uniformitate, varietatea ritmică din poezia lui Cotruş este surprinzător de bogată, de la cele molcome, amintind legănarea tristă a carului tras de boi, de la cele nostalgice, sugerând trecerea ireversibilă a timpului, până la cele sprinţare, năvalnice, dezlănţuite în ropote şi cavalcade de ură şi mânie, de revoltă şi luptă; sensuri dramatice, profunde, se îngemănează cu imagini vârtoase, nealambicate, de o impresionantă naturaleţe."

Pornind de la prezentarea destinului dramatic al poetului „izgonit de oficialităţi", exilat, dar rămas „în sufletul neamului ca poet al minerilor, al tipologiilor reprezentative, de la miner la proletarul agricol, până la eroul faptei, Horea, şi la regele spiritual, Eminescu", Ion Dodu Bălan afirmă calităţile poetice cotruşiene – în poezia religioasă, ca rapsod al dezmoşteniţilor – şi detectează „elemente expresioniste în opera lui Aron Cotruş", ceea ce va face, în opinia exegetului, ca opera cotruşiană să revoluţioneze până şi poezia revoluţionară românească.

Prof. Dodu Bălan observă cu subtilitate că „versul lui Cotruş se supune (...) unor legi optice, ca un cristal de lentilă; el luminează sensurile cuvintelor după aşezarea lor în frază. Ca în balada populară, adeseori, la Cotruş, un singur cuvânt formează un vers. (...) Asemenea cuvinte sunt, în arhitectonica poemelor, ca nişte cuie enorme într-o construcţie ţărănească din lemn, fixând şi ornamentând totodată edificiul epic, ideea centrală a discursului liric: *ascult/ prin al veacurilor împietrit tumult/ aud –/ multitudinare ropote/ iuţi, sălbatice tropote,/ dangăte stinse de clopote...*"

Bibliografia operei lui Aron Cotruş este impunătoare, aşa cum reiese şi din studiul monografic al prof. Dodu Bălan, şi ea a fost tradusă, chiar în timpul vieţii poetului, în maghiară, germană, engleză, poloneză, spaniolă şi portugheză, iar volumul *Horia* a apărut în 1938 în ediţia cu numărul 35.

Poezia cotruşiană performează un spirit ascensiv, montan, eterat, dar şi cu duritatea pietrei, ceea ce nu exclude spiritul rătăcitor al omului blestemat să nu-şi găsească o patrie, după ce a fost nevoit să-şi părăsească ţara de baştină. Plecarea nu este tratată în manieră simbolistă, conţinând nevoia de evadare romantică, ci plecările blestemate, tragice: *O, plecările, plecările / din toate porturile şi din toate gările,/ pe toate mările, spre toate depărtările* (...)

Prof. Ion Dodu Bălan a realizat o construcţie monografică solidă, exhaustiv informată, de ţinută universitară, înrudită structural cu cartea dedicată lui Octavian Goga, cu peste patru decenii în urmă. Ea se bazează pe efortul de a defini şi abstrage *repere* şi *delimitări,* concepte cheie pentru un demers exegetic care încearcă cu maximă claritate să poziţioneze opera unui scriitor în istoria literaturii române. O lungă perioadă de timp, profesorului de la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, deţinând şi funcţii înalte în instituţiile culturale, i-a revenit sarcina să „reabiliteze", să reactiveze, să readucă în actualitatea literară operele unor scriitori care fuseseră interzişi sau marginalizaţi în perioada cea mai grea a comunismului. Profesorul a realizat aceste deziderate cu performanţă şi competenţă, lucru dovedit de faptul că monografiile şi studiile sale dedicate lui Octavian Goga şi Aron Cotruş rămân cele mai profunde şi rezistente referinţe biobibliografice despre aceşti scriitori. Să adăugăm şi faptul că folclorul a reprezentat, de asemenea, una dintre preocupările sale de bază, căreia s-a dedicat cu pasiune până la punctul în care a ajuns să scrie el însuşi poezie.



Întemeierea Țării Românești prin Arta Masonică



Cristian COCEA

În 1852, la Iași, Vasile Alecsandri publica volumul intitulat *Balade adunate și îndreptate*, un material folcloric uimitor, cuprinzând titluri precum *Miorița, Mănăstirea Argeșului* și *Toma Alimoș*. A fost un moment istoric – după ce sute de ani circulaseră de la gură la ureche, cântecele bătrânești și poeziile populare ale românilor treceau în pagini de carte. A fost un gest salvator, într-o lume care începuse să se risipească, o parte din comoara gândirii și simțirii strămoșești ajungea la adăpost. A fost și un îndemn la construcția culturii române moderne. De la Alecsandri încoace, folclorul a inspirat literați, istorici sau filosofi precum Eminescu, Iorga sau Constantin Noica.

Care este adevărata Mănăstire a Meșterului Manole?

Între baladele culese și adnotate de Alecsandri, *Mănăstirea Argeșului* ocupă locul central. Poate *Miorița* să o concureze ca bogăție a sensurilor și dramatism. Dar *Mănăstirea Argeșului* are ceva în plus. În timp ce *Miorița* se desfășoară „undeva" și „cândva", într-un spațiu românesc imprecis și într-un timp aproape mitic, al transhumanței, *Mănăstirea Argeșului* explică legendar una dintre cele mai frumoase construcții din Valahia. O biserică pe care o putem vizita și azi. Povestea e cunoscută. Pe Argeș în jos, la ordinul lui Negru-Vodă, nouă constructori, conduși de meșterul Manole, încearcă să ridice o mănăstire nemaivăzută. Numai că n-au spor. Ce lucrează ziua, noaptea se dărâmă. Domnul este mânios și amenință că le ia viața. Manole are o revelație – este nevoie să aducă o jertfă umană. Cea dintâi femeie (soră sau soție), care le va aduce mâncare, va fi zidită în temelii. Aceasta se dovedește a fi chiar soția meșterului Manole – sacrificiul funcționează, mănăstirea este terminată. Ca să se asigure că nu vor face o altă biserică mai frumoasă, Negru-Vodă îi jertfește și el pe constructori, lăsându-i pe acoperiș, după ce le dărâmă schelele. Meșterii sar, cu aripi de șindrilă, însă zborul e imposibil. Pier toți, în frunte cu Manole. În locul prăbușirii sale izbucnește un fir de apă. Mănăstirea ne încântă și astăzi.



Pe Argeș în jos, pe un mal frumos, Negru-Vodă trece cu tovarăși zece...

Dar despre care mănăstire vorbim? În perimetrul Curții de Argeș există două biserici, ridicate de Basarabi, la două sute de ani distanță. Prima este „Sfântul Nicolae Domnesc", zidire de secol XIV, cea de-a doua, mult mai cunoscută, aparține lui Neagoe Basarab și a fost construită în secolul al XVI-lea. Despre aceasta se spune că este Mănăstirea Meșterului Manole.

De fapt, ar fi mult mai corect să credem că legenda se referă la prima – „Sfântul Nicolae Domnesc". De ce? Pentru că nu-l putem identifica nicicum pe bunul Neagoe Basarab cu Negru-Vodă din legendă. Personaj misterios, Negru-Vodă este întemeietorul Țării Românești, Descălecătorul, iar acțiunea baladei se plasează tocmai în momentul întemeierii, deci cu cel puțin două sute de ani înainte de Neagoe. Istoricii consideră că Biserica „Sf. Nicolae Domnesc" a fost terminată pe la 1352, deci în timpul lui Nicolae Alexandru, fiul lui Basarab I. În plus, misteriosul mormânt nr. 10, descoperit la un metru adâncime sub nivelul actual al clădirii, precum și alte artefacte, ne fac să credem că acolo au fost lăcașuri de cult și mai vechi, poate din timpul lui Seneslau (1247). Oare nu vorbește legenda despre zidul vechi, al unei zidiri prăbușite, pe care Negru-Vodă îl caută, ca să ridice peste el noua mănăstire? În fine, ca ultim argument, să remarcăm stilul curat bizantin al Bisericii „Sf. Nicolae" – plan în cruce greacă înscrisă, echilibru al proporțiilor. Așa ceva n-am mai văzut decât la Biserica Chora din Constantinopol. Nu e exclus ca Basarab I să fi adus un meșter Manole de prin acele părți, pentru a marca simbolic apartenența la Ortodoxie a noii sale țări, sfidând catolicismul suzeranului ungur.

Cum să dai suflet unei construcții

Să revenim însă la baladă. Folcloriștii au remarcat încă din secolul al XIX-lea că motivul central – jertfa pentru stabilitatea construcției – circulă în tot spațiul balcanic, cu variațiuni. Câteodată meșterii trebuie să ridice un pod, altă dată o cetate. În unele cântece, victima sacrificiului plânge și blestează, în altele cere să i se lase o crăpătură în zid, prin care să-și alăpteze copilul nou-născut. Indiferent că avem de-a face cu o origine macedo-română sau grecească, e limpede că balada s-a elaborat într-un mediu de zidari, care a conservat „secrete de breaslă" și un simbolism al construcției care vine dintr-un trecut foarte îndepărtat. Pornind de aici, Mircea Eliade face un pas înainte în hermeneutica materialului folcloric și analizează scenariul sacrificiului ritual din punctul de vedere al istoricului religiilor. În lucrarea *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, savantul amintește de scheletele descoperite în fundațiile palatelor din India și Orientul Apropiat, de efigiile îngropate în ziduri, de sângele cu care druizii stropeau temeliile. Eliade înțelege că are de-a face cu un procedeu magic de transfer al sufletului unei vietăți în trupul unei construcții, pentru a o transforma în „corp arhitectonic". Meșterul imită Creația, care este imolarea unei Ființe Primordiale. În miturile Indoneziei și ale Oceaniei, plantele alimentare, rasele umane și clasele sociale iau naștere din substanța unei fete tinere care se jertfește voluntar. În poveștile africane, munții sunt oasele Uriașului primordial, iar norii sunt creierii lui. Prin astfel de paralelisme, Eliade plasează în neolitic originea mitului jertfei creației.



Manoli, Manoli, Meștere Manoli! Zidul rău mă strânge, viața mi se stinge!

Există însă o interpretare mult mai aprofundată a legendei Mănăstirii Argeșului, pe care o găsim la autori care se inspiră din concepția tradițională a maestrului René Guénon, inițiat francez din prima jumătate a secolului al XX-lea. Acești autori, printre care-i amintim pe Vasile Lovinescu și Mircea A. Tămaș, sunt mult mai atenți la elementele de originalitate ale baladei românești, pe care le explică într-un cadru conceptual, care contrazice, de multe ori, ortodoxia istorico-științifică. Care este acest cadru? Simplificând la maximum, îi vom spune „istoria ca degradare". Cu alte cuvinte, contrar accepției comune, gânditorii tradiționaliști consideră că progresul este un mit. Societățile nu evoluează, ci involuează, părăsind tipul primordial de organizare în jurul Sacrului. Sacrul este Principiul din care toate derivă, Cauza Cauzelor, Misterul de început. Sacrul este Dumnezeu, sub orice nume. Revelându-se, Sacrul creează lumea și organizează societatea. O societate tradițională are în centru autoritatea spirituală, căreia i se supune puterea temporală. Oamenii își găsesc locul firesc, conform însușirilor specifice, într-un sistem de caste foarte stabil. Existența fiecăruia este ordonată de marile ritmuri cosmice. Orice activitate emană sens, nu prin ea însăși, ci prin reflectarea unor acțiuni ale Creatorului. Sună complicat, dar nu e – amintiți-vă de bunicii de la țară și de modul lor de viață!

Să ridicăm puțin vălul mitului...

În aceste condiții, mileniul „lipsă" dintre retragerea aureliană din Dacia și întemeierea primelor țări românești nu mai pare o perioadă atât de întunecată. Valahii vor fi trăit în obști, pe văi de sub munte, la adăpost de puhoaiele populațiilor migratoare, fără să-și piardă obiceiurile strămoșești. Un văl subțire de creștinism se va fi așternut peste credințele lui Zalmoxis, cruci se vor fi ridicat lângă grotele sacerdoților daci. Pojghița de civilizație romană va fi fost uitată, alături de multe cuvinte latine. Decăderea municipiilor ne-a scos din logica producției de artefacte. Într-o lume a lemnului și a lutului, ce urme materiale să găsești? Cât despre scrieri, ca la alții, ce să mai vorbim? Scrisul apare la populațiile care fac comerț – cele mai vechi tăblițe din Sumer consemnează cantități de grâu și capete de vite. Dacii n-aveau nevoie să scrie – primeau învățătura prin viu grai, de la preoții lor, care probabil foloseau anumite hieroglife. Apoi, când timpurile s-au înăsprit și mai tare, învățăturile inițiaților s-au transmis sub formă de folclor – semințe ale unei cunoașteri străvechi, încapsulate în așteptarea unor vremuri mai potrivite.



Meșterii gândea și ei își făcea aripi zburătoare din șindrili ușoare!

Din această ocultare, neamul nostru iese prin secolul al XIV-lea. Întâi Muntenia, apoi Moldova se avântă în istorie, sub forme statale, rezultate în urma unui sacrificiu ritual. Dragoș vânează bourul, într-un ritual cavaleresc, așezându-l în stemă. Negru-Vodă folosește Arta Masonică. Domnul și Marele Maestru funcționează în tandem, amintindu-ne că, în Vest, Cavaleria și Francmasoneria au ridicat catedralele. La fel s-a întâmplat, cu două mii de ani înainte, când Solomon și Hiram au colaborat pentru edificarea Templului. Principiul coboară în Materie și o organizează, dându-i Suflet. Simbolic, Ana lui Manole este „Sekinah", „Sophia", Fecioara vesnică, atributul feminin al lui Dumnezeu. Sacrificiul este necesar pentru pornirea Roții Istoriei. Dar ca noul ciclu de manifestare să dureze, ca statul care se naște să fie trainic, e nevoie nu numai de Frumusețe, ci și de Înțelepciune – Manole însuși este jertfit, alături de ceilalți meșteri, de către Negru-Vodă. E lesne de ghicit că atributul Domnului este Forța. Înțelepciune-Forță-Frumusețe – iată cele trei puncte care determină planul intrării în istorie a Țării Românești! Au existat cu adevărat Negru-Vodă, Manole, Ana? Nici nu mai contează. Important e rezultatul – suntem aici!

Sacrificii pentru întemeierea unui stat, simbolism transmis de la daci, Cavalerie și Masonerie, totul într-o poezie veche? Cititorul modern are tot dreptul să fie sceptic. Nu cumva batem câmpii? Ba da! Batem Câmpul Lung, Piciorul de Plai, Valea Argeșului, Originea Valahiei! „Pe Argeș în sus/ Cam prin Cărpiniș/ Și prin Aluniș/ Plimbă-mi-se, plimbă/ Cei nouă zidari/ De la Poenari"...

(Desene de Emil Chendea, din volumul *Meșterul Manole*, Editura Albatros, București, 1976.)

Radu Cârneci sau *omul cultural*



Marian NENCESCU

Ușor ca o aripă de înger, dar perseverent ca un călugăr eremit, poetul Radu Cârneci a împlinit 87 de ani (n. la 14 februarie 1928, în satul Valea lui Lal, comuna Pardoși, azi, jud. Buzău). În cazul său, nu atât vârsta în sine este de admirat, cât opera literară și culturală, întinsă pe mai bine de 65 de ani (după propria mărturisire, a debutat publicistic, cu poezie, în 1950, continuând să publice frecvent în presa vremii, până în 1963, când are loc debutul editorial cu placheta *Noi și soarele,* apărută la EPL, Colecția Luceafărul, cu o prefață de Marcel Breslașu). A publicat, la o socoteală sumară, peste 20 de volume de versuri originale (de *iubire*, de *încântare*, de și *despre natură*, de *inspirație istorică*, ori desprinse din *durerile secolului,* cu alte cuvinte, *de neam și de tradiție* – caracterizările aparțin, desigur, scriitorului), unele în mai multe ediții, a tălmăcit, pentru publicul românesc, din marea poezie de iubire a lumii, aducându-i aproape pe Shakespeare, Baudelaire, Léopold Sédar Senghor, Kahlil Gibran ori, dintre contemporani, pe Jean Joubert și Jacques Chessex, și a adunat, în antologii fără egal, versiunile în limbi străine ale *Mioriței* sau varietatea *Poeziei pădurii* (4 volume, 1999) sau a *Sonetului românesc* (3 volume, 2009), el însuși fiind un maestru al genului, publicând inclusiv o carte de „sonete” în vers alb, intitulată *Dorador* (Ed. Miracol, 2006, cu ilustrații de Dragos Morărescu, transpuse în limba franceză de poeta Paula Romanescu). Titlul volumului reprezintă un cuvânt inventat de Radu Cârneci, prin care încearcă să esențializeze ideea iubirii în spațiul cultural românesc.

Mai mult decât toate aceste performanțe editoriale, Radu Cârneci rămâne, esențial, un *om cultural*, un *animator*, dar și un consecvent *contributor* al actului artistic cotidian, un obișnuit al întâmplărilor și evenimentelor culturale, un veritabil sol al literaturii românești peste hotare și, cu prisosință, un bun și generos camarad al tuturor condeierilor, indiferent de vârstă și de poziția publică. Mai presus de toate, Radu Cârneci rămâne un *poet,* un „ambasador al lui Dumnezeu pe pământ”, cum obișnuiește să spună.

Literar vorbind, Radu Cârneci aparține, cu arme și bagaje, generației ’60, cea mai numeroasă și cea mai activă în plan public și artistic din toată literatura noastră postbelică. El face parte din cercul select al poeților „publicabili”, care s-au lăsat purtați de curentul primăvăratic de la mijlocul deceniului al șaselea, gata să rupă din masivul ghețar dogmatic, producând o rapidă și ireversibilă schimbare a peisajului liric al epocii. Din nefericire, astăzi puțini mai sunt în viață dintre poeții acelui „val” și e chiar un miracol că îi mai avem printre noi pe Ion Horea, Ion Brad ori pe Radu Cârneci.

Absolvent al Liceului „Regele Ferdinand”, din Rm. Sărat, Radu Cârneci urmează Silvicultura (după ce a frecventat, sporadic, și Facultatea de Litere, din București, sedus de cursurile „divinului critic”, G. Călinescu), atras probabil de stabilitatea profesiei, dar și, după cum avea să se destăinuie mai târziu, de o unică și arzătoare pasiune pentru doamna Emi, pe atunci, studentă la Silvicultură, care îi va deveni, în timp, statornică soție și muză. Din 1958 ocupă exclusiv funcții de cultură, inițial la Bacău (unde înființează, între altele, revista *Ateneu,* în 1964), iar după 1972, la București, fiind, temporar, secretar al U.S.R. și, permanent, publicist-comentator la *Contemporanul,* revistă de la care se și pensionează, în 1990.

După Revoluție, conduce publicația *Neamul românesc* (1990), apoi revistele *Orion* (pe care a înființat-o și a păstorit-o până în 1998) și *Ariel* (publicație pentru copii și tineret, 1995-96). Tot după 1990, alături de Victor Crăciun și de alți scriitori afiliați la *Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor,* participă activ la manifestările care au loc la Chișinău și în alte localități de peste Prut, având ca scop împlinirea idealurilor culturale începute de Nicolae Iorga, fiind răsplătit cu Diploma de excelență a U.S. din Moldova (2009), dar și cu Marele Premiu Internațional Grigore Vieru, pentru poezie (ediția a II-a 2009). În țară, deține Premiul Mihai Eminescu al Academiei Române, pentru volumul *Cântând dintr-un arbore* (1971), și Premiul Mihai Eminescu, al Mănăstirii Putna, pentru *Cântarea cântărilor* (ediția a II-a, 1994). Este cetățean de onoare al Bacăului (din 1998) și membru al Organizației Mondiale a Poeților (1992), iar lista distincțiilor poate continua.

De-a lungul vremii, puțini au fost criticii care să nu se fi pronunțat asupra creației și operei sale, de la Vladimir Streinu și Perpessicius, la contemporani. Emblematice rămân însă cuvintele Mitropolitului Ardealului, Antonie Plămădeală, care nota în *Telegraful Român* din septembrie 1986: „Despre Radu Cârneci am scris, așa, câte două-trei cuvinte și l-am citit pe apucate. Nu mai merge: trebuie citit sistematic pentru că este, într-adevăr, un poet important”...



Desigur, fiecare dintre volumele de versuri ale lui Radu Cârneci merită atenție, dar culmea creației sale rămâne *Cântarea cântărilor*, „parafrază modernă a celebrului text din Vechiul Testament”, cum o numește cu modestie autorul, în realitate „o simbioză între traducător, omul de știință și artist… o muncă analitică de nuanță științifică”, cum o definește acad. Alexandru Balaci (*Gânduri la Cântarea cântărilor*, Revista *Armonia*, 1995). Apărută în 1973 la Editura Cartea Românească, cu ilustrații originale de Sabin Bălașa, cartea a produs, chiar înainte de publicare, oarecare emoție, tipografia oficială a P.C.R., cea mai bună din țară la acea vreme, refuzând „cu aspră fermitate” să publice „o carte cu icoane și cu femei goale”, cum li se părea activiștilor tradiționaliști pictura lui Bălașa. Este meritul lui Marin Preda de a-și fi asumat cartea în forma inițială, iar faptul că U.S.R. nu i-a acordat Premiul național meritat, ține, desigur, de conjunctură.

Ulterior, volumul mai cunoaște două ediții, una în 1994, îmbogățită cu o *Addenda*, incluzând textele originale, în ebraică, greacă veche și latină, precum și prima versiune românească, inclusă în *Biblia de la București*, din 1688 (zisă și *Biblia lui Șerban* [*Cantacuzino*]), în varianta propusă de pr. Vasile Radu și Gala Galaction, precum și textul stabilit în 1944 de Patriarhul Nicodim, numit și „patriarhul Bibliei”. În fine, cea mai completă și mai actualizată ediție, cu ilustrații, aparat critic și Cuvânt înainte de Mitropolitul Bartolomeu al Clujului și Feleacului (Valeriu Anania, după numele său mirean), a apărut în 2009, la Ed. Hasefer din București și cuprinde nu mai puțin de 16 variante ale textului biblic, apărute în spațiul cultural românesc, inclusiv interpretarea „artistico-literară” pe care Radu Cârneci o dă Cuvântului lui Dumnezeu. („Am împlinit această carte unică din *Iubire pentru Marea Iubire,* ca pe o taină venind de foarte departe, către un departe fără sfârșit” – sublinierile aparțin lui Radu Cârneci.)

În *Vechiul Testament,* zis și Biblia evreiască, *Cântarea cântărilor* este cuprinsă în despărțitura a treia, după cărțile Psalmilor, a Pildelor și a lui Iov. În Biblia grecească, în *Vulgata* latină, ca și în Biblia slavonă, aceeași culegere face parte din rândul cărților semnificative, după alte opere ale lui Solomon: Cartea Pildelor și Eclesiastul. Titlul însuși conduce spre ideea că avem de-a face cu o serie de *Cântări* ale lui Solomon, teză cu care Sinagoga iudaică și vechea Biserică creștină sunt de acord. Mai mult, înțelepții Bibliei recunosc superioritatea textelor invocate, față de alte cântări similare, din timpurile mesianice (Cartea lui Moise, a Deborei și a Anei), numindu-le când „șir de mărgăritare”, când „șir de pietre scumpe”, iar învățatul creștin Origen lărgește interpretarea iudaică, dându-i un sens creștin.

Potrivit lui Valeriu Anania, creștinismul a preluat poemul, în special în virtutea *succesiunii nou testamentare*, ca și pe temeiul autorității istorice, iar scriitorii și părinții bisericești au văzut în el „metafora legăturii intime dintre Hristos și Biserica Sa” (*Eternitatea Marelui Cânt, op. cit.*, p. 6). Ideea pleacă de la Apostolul Pavel, care îl identifica pe Hristos drept Mire (singurul Bărbat desăvârșit), iar pe Biserica sa cu „o fecioară neprihănită”. Există, desigur, și interpretări mai puțin pioase, care văd în *Cântarea cântărilor* un poem erotic, profan, un *epitalam* (cântec/orație de nuntă), care nu scad însă cu nimic valoarea simbolică a textului. De altfel, literatura a preluat și interpretat adesea acest motiv, fie în exegeze de tip academic, cum este studiul masiv, de 529 de pagini, al lui Paul Claudel (*La Cantique des Cantiques,* Paris, 1948), fie în „ambiguități poetice”, unde *eros*-ul nu este decât un vehicul formal pentru *agape*, cum a procedat Vasile Voiculescu într-unul dintre *Sonetele închipuite după Shakespeare,* atunci când rostea: „Mi-e dor de tine, Doamne, ca de o fată”.

Pe linia, așadar, a interpretării libere a dialogului dintre Mire și Mireasă, în fapt, „o taină pe care o slujim de o viață cu totală devoțiune” (R.C., *op. cit.*, p. 13), se situează și poemul lirico-dramatic, în 7 cânturi, al lui Radu Cârneci, mai puțin o traducere, chiar și aproximativă, a textului biblic, cât o re/interpretare, originală și deschisă a temei, fără a păstra neapărat rigorile cuvântului divin. Consecvent propriului crez artistic, Radu Cârneci transformă creația clasică într-o unică și intensă *poezie de iubire*, esențializând această temă eternă. Ca argumente în sprijinul demersului său, regăsim deopotrivă poemul poetului spaniol Juan de la Cruz (1542-1591), intitulat *Noaptea ascunsă a sufletului* (reprodus în *Addenda, ibidem*, p. 323), ori poemul *Elegie pentru regina din Saba,* a lui Sédar Senghor (inclus în volumul *Elégies majeures,* 1979), dar, mai ales, textul scris în 1869, într-un straniu limbaj italienizat, de Ion Heliade-Rădulescu și dedicat nunții (*inclitul conubiu*) Principelui Carol I cu Elisabeta de Wied (nuntă domnească cum nu mai văzuseră Bucureștii de la nunta prințului George Bibescu, din noiembrie 1845, eveniment, de asemenea, celebrat printr-un poem de același autor al *Sburătorului*).

Analizând „la cald”, cum se spune, poemul, Aureliu Goci identifica, într-un articol din 1973, publicat în *Ramuri,* calitățile muzicale și implicit teatrale ale operei (valorificate din plin, în 2002, într-un spectacol-aniversar, organizat în Studioul de concerte al S.R.R. și intitulat *Heraldica iubirii*) și, cu precădere, ecourile de *romanță* ale versurilor, situate așadar la antipozii solemnității de tip ecleziastic. Edificator este dialogul final dintre Mire și Mireasă, în care cuplul se întâlnește cu Divinitatea: „Ci vino, dar, și să intrăm în faptă;/ Femeia ta, iar tu Bărbatul meu!/ De mii de ani Edenul ne așteaptă;/ Mireasă veșnic, veșnic Dumnezeu”...

Sintetizând și păstrând proporțiile, *Cântarea cântărilor* a lui Radu Cârneci este, pentru perioada când a fost scrisă, *Levantul* Epocii de aur.

Într-un frumos volum aniversar (*Biblioteca de sentimente,* Editura Anamarol, 2014), Radu Cârneci anunță că are în pregătire încă un volum de suflet: antologia *Mari poeți ai iubirii.* Este încă o dovadă că *Orfeu îndrăgostit* nu și-a epuizat lira. Ar fi și păcat. La 87 de ani poetul e încă un adolescent: „Purtam fularul roșu/ pe umăr fluturând/ ca vultur de putere/ ivindu-se în gând/ și visuri îndrăznețe/ mă înfloreau, eram/ un vârf în codrul tânăr/ un răzvrătit Adam” (poema *Fularul roșu*, inedită, 2011).

Cărți și autori



Un imn închinat culturii lumii

Lucia OLARU NENATI

Doina Cernica este cunoscută ca ziaristă specializată în jurnalism cultural, aceea care realizează pagina culturală săptămânală a ziarului *Crai Nou* din Suceava. În primul rând, se cuvine un cuvânt de apreciere pentru un cotidian regional care publică asemenea pagini într-un peisaj general ocupat de orice altceva decât de cultură.

Apoi, pagina Doinei Cernica este, de ani buni, o adevărată revistă de cultură în sine, cu drepturi egale cu ale suratelor consacrate. Acolo se răsfrânge viața culturală a orașului, a județului, a întregii Bucovine (și a celei istorice) și nu numai, într-un mod exemplar, cu accente corecte, puse pe acele evenimente care merită a fi cunoscute, totul cu o elevație dublată de sensibilitatea și implicarea afectivă care definesc, ca un exemplu de uz didactic, categoria inteligenței afective aflate azi la mare preț.

Aceleași calități recognoscibile ca o amprentă personală (vezi *mogramul indivizilor,* apud M. Eminescu!) se regăsesc și în cărțile sale. De pildă, cartea *Fetița și vulpea argintie* este una dintre acele cărți pentru copii, rarissime, ce-și pot găsi loc în patrimoniul clasic al genului, ceea ce s-a și adeverit prin premiul internațional (Trofeul Tolkien) dobândit de varianta franceză a cărții. E o poveste care „rimează" parcă deliberat, ca o replică peste vreme, cu *Micul Prinț* al lui Exupéry, dar poartă patina autohtonității românești. E o carte de o mare intensitate a trăirii, care se transmite cititorului pe care îl captivează fără greș, dar îl și îmbogățește cu un mesaj de o înaltă valoare etică și-l sensibilizează cu o undă de superior umanism.

Citind recenta sa carte *Cititoarea, călătoarea* (Editura Mușatinii, Suceava, 2014), gândul m-a dus mai întâi la Vasile Alecsandri, dar nu la poet, nici la clasicul dramaturg, ci la acea latură a sa mult mai puțin cunoscută, dar, după opinia mea, de o mare valoare: literatura de călătorie, prin care ne-a adus aproape zări depărtate și exotice, cu o măiestrie deosebită și cu o știință a surprinderii esențialului semnificativ din traiectoria parcursă. Doina Cernica se înfățișează aici în definiția relevată de titlul cărții sale.

Ea scrie despre călătoriile sale, dar acestea au o organică legătură cu lumea cărților. Începând cu anii copilăriei, în care s-a întâlnit cu această lume mirifică din care păstrează amintiri de-a dreptul mitice, continuând cu identificarea reperelor livrești și culturale, în toate destinațiile călătoriilor sale, fie acestea Troia homerică, Istanbulul cel copleșitor de bogat în comori magnifice și în amintiri istorice și culturale, Lisabona, capăt al lumii europene, dar și tărâm sfințit de mari scriitori precum Antonio Lobo Antunes și Fernando Pessoa, apropriată nouă, românilor, prin osârdia marii doamne Micaela Ghițescu, Volga rusească dimpreună cu universul livresc desenat de Șolohov și, nu în ultimul rând, spațiul al neadormitei amintiri despre vitejiile și jertfele Stalingradului, Debreținul văzut împreună cu originalul pictor Vigh Istvan, Murano – insula miriadelor de irizări, Londra cea cețoasă și populată cu amintirea personajelor dickensiene, dar și locaș al neasemuitului Muzeu de Istorie Naturală, Florida și însorita Atenă, leagănul filosofiei lumii, Alsacia „vrăjitoarelor bune", dealurile vântoase ale Surorilor Brontë, „femeile acelea geniale, închise într-o sărăcăcioasă casă parohială dintr-un sat de lande din Yorkshire..." cum le-a numit Doamna Zoe Bușulenga, spațiul memorial al scriitoarei Marguerite Yourcenar, comorile muzeelor magnifice ale Romei, cu Forul Roman, cu veșnic uimitoarea și mereu via Capelă Sixtină și cu urmele pașilor eroului nostru național al cărții, coborât într-o dimineață de pe Columnă – Badea Cârțan, Verona tragicei iubiri dintre Romeo și Julieta, Capri sau Insula cărții, adică a acelui univers inubliabil și ideal numit San Michele, dintr-o carte citită cu venerație în anii tineri, sau minunile nenumărate și greu de contabilizat ale Franței și câte, câte altele. În conclavurile internaționale ale literaților ca, de pildă, CEPAL (Centrul European pentru Promovarea Artelor și Literaturii) de la Thionville, Franța, autoarea se integrează firesc și neconvențional, primind prestigiosul Trofeu Tolkien și devenind o participantă organică a lumii literare internaționale în care ea, împreună cu companionii săi, au și funcția de-a marca acolo prezența României.



Toate călătoriile sale mărturiesesc o nesecată iubire față de valorile culturale din toate zările, o cultură fermă și grațioasă, dar, mai ales, o știință aproape savantă de-a face ca cititorul să nu „sară" peste paginile descrierilor cum, din păcate, se întâmplă adesea, ci să privească și el cu aceeași curiozitate și pasiune locurile sacre, bisericile, statuile, teritoriie intrate în geografia livrescă, picturile, adică să parcurgă și el, odată cu *cititoarea, călătoarea,* acele călătorii de îmbogățire inestimabilă a spiritului, dar și a sufletului. Căci aici nu e vorba de cultură uscată, paradă de informații elitiste, ci de o participare afectivă, emoțională, delicată, dar și pasională, o apropriere a tuturor locurilor privite și „furate" pentru totdeauna cu ochii și sufletul.

E, de fapt, un superb imn de slavă, maiestuos ca o *Odă a Bucuriei,* dedicat culturii acestei lumi, ca o mulțumire pe care autoarea o închină parcă pentru șansa de-a trăi într-o lume plină de astfel de comori, pe care ea știe, iată, să le vadă cu ochii și cu sufletul și să le arate cu iubire și celorlalți.

La loc privilegiat se află, firește, regiunile dureroase ale pământului românesc înstrăinat: Bucovina cea grea de amintiri ca o hlamidă de purpură și aur, loc unde fiecare piatră de caldarâm doare neobosit, Basarabia luptătoare și nesupusă, Hotinul marilor noștri domnitori, aflat acum într-o țară străină în care originile solid românești nici nu se mai pomenesc pe vreo prezentare turistică.

Pretutindeni realitățile culturale se împletesc cu reperele livrești asimilate organic, așa încât locurile sunt mereu recunoscute ca niște lucruri *déjà vu,* cunoscute aprioric prin avangarda lecturilor, iar acum doar confruntate prin suprapunerea realului peste imaginarul ce-l precedă.

Dar, parcă mai presus de toate, și de evocarea și memoria locurilor geografice și de pasiunea multiculturalității, plutește un aer... poetic care îmbracă, precum un abur argintiu, fiecare capitol, transformându-l dintr-o istorisire de călătorie într-un poem inedit, cald, suav, mereu încheiat cu o asociere insolit-metaforică neașteptată, care încântă, surprinde dar se și impune ca „nec plus ultra", fiind adică acceptat instantaneu de cititor ca unica și cea mai potrivită copertă de încheiere a acelui poem.

Pe coperta – cea reală – a cărții, criticul Alex Ștefănescu scrie: „În extremitatea nordică a țării, la Suceava, trăiește și scrie o scriitoare talentată deghizată de o viață în ziaristă". Citind cartea, cred că această aserțiune, ca de obicei inspirată a criticului, poate fi prelungită prin remarcarea faptului că sub același deghizament de ziaristă, trăiește și scrie și o poetă, chiar dacă ea nu se exprimă în versuri.

Lacrima Anei



Lucian Costache s-a născut la București, la 30 octombrie 1952. A absolvit Facultatea de Filologie (română-franceză) la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași. Profesor la Liceul „Regina Maria" și la Liceul „Grigore Ghica Voievod" din Dorohoi (până în 1991), apoi la Colegiul Național „Ion C. Brătianu" din Pitești (a fost elev al acestui liceu pe care l-a absolvit în 1971). A debutat cu proză scurtă în 1971. A publicat versuri, traduceri, critică literară, eseu, cronică plastică, articole de opinie în numeroase reviste. A condus, între 1987 și 1993, Cenaclul (optzecist, postmodernist) *Septentrion* din Dorohoi, a fondat ziare (*Curierul de Dorohoi*) și reviste de specialitate (*Ion Pillat*, reviste ale Colegiului „Ion C. Brătianu"), a primit mai multe premii literare (ale revistelor *Convorbiri literare* și *Tribuna*), diplome de excelență, titlul de fiu al Argeșului.

Dintre volumele publicate: *Septentrion* (colectiv, 1995), *Ochi de Dumnezeu* (versuri, 1995), *Elogiu Regelui. Poetul* (eseu bilingv, 1995), *Mihai Eminescu. Chipurile poetului* (critică literară, colectiv, 2000; ediția a doua 2002), *Français des affaires* (curs universitar, Univ. „Constantin Brâncoveanu", Pitești), *Poeții banilor* (poezii, 2006), *Sub-Urbia* (poezii, 2006), *Fantasteria* (poezii, 2006), *Miniaturi* I (poeme scurte, 2006), *Sublima Fantasteria* (poezii, 2009), *Mihai Eminescu. Eseuri deschise. Chipul de aer și chipul de lut* (critică literară, 2009), *Miniaturi* II (reflecții, tablouri și poeme scurte, 2009), *Mathilde și fata din Grădina Albastră* (roman, 2011), *Prima stație înainte de Paradis* (roman, 2012).

Poemul alăturat este inedit.

Ană, dragă Ană

– Ană, de ce ți-a înzidit Manole trupul în altar,
de ce ți-a pus trupul cel viu
sub varul pereților?
– Ca să se sloboade sufletul în turla Bisericii.
– Ană, dragă Ană, de ce ți-a prins Manole pântecul
între cărămizi,
de ce a pus brâu de piatră,
cu mâinile lui,
peste mijlocul tău?
– Ca să se înalțe cântecul din pântecul meu
în clopotul Bisericii.
– Ană, Ană dragă, de ce ai împietrit sub îngeri și sub icoane,
de ce nu s-a uscat sub coaja culorilor
ploaia lacrimilor tale?
– Ca să mă însoțească înaripații până în ceruri,
deasupra crucii de pe Biserică.
– Ană, dragă Ană, Ană dragă, de ce ți s-a stins viața
și viața din tine de ce s-a curmat?
De ce ai ținut în tine durere fără de grai,
ca să nu audă nimeni osânda –
și ochii tăi de ce s-au închis, ca să nu vezi ofranda?
– Ca să se zămislească cealaltă viață.
Ca să nu moară Manole.
Ca să se înalțe și să trăiască Biserica.

Nemuritoarea limbă română



Maria VAIDA

Au nu am fost și nu-s feciorul tău
care – mai mult ca viața – te-a iubit,
acuma când te lași sorbit de hău,
poporul meu, de ce m-ai părăsit?!
(N. Dabija, *Psalm*)

Volumul lui Florian Copcea, *Scriitori români din Serbia,* Ed. MJM, Craiova, 2014, este o carte care completează sursele bibliografice referitoare la literatura română din Serbia, parte a literaturii universale contemporane, dar prezintă și aspecte biobibliografice ale unora dintre autorii incluși în volum. Aranjat în ordine alfabetică, dorind să realizeze un „mini-tablou exhaustiv", volumul e, de fapt, un dicționar al scriitorilor români din Serbia care include 9 scriitoare și 18 scriitori, prezențe culturale remarcabile în presa literară de ieri, de azi, oameni talentați și implicați în actul cultural românesc. Doar simpla lor enumerare arată excepționala selecție făcută de Florian Copcea: Marina Ancaițan, Marioara Baba, Mariana Dan, Brândușa Juică, Felicia Marina Munteanu, Maria Nenadic, Virginia Popovici, Ileana Ursu, Ana-Niculina Ursulescu (doamnele, întâi, nu?) și: Slavco Almăjan, Ioan Baba, Olimpiu Baloș, Vasa Barbu, Vasile Barbu, Petru Cârdu, Nicu Ciobanu, Ioan Flora, Radu Flora, Pavel Gătăianțu, Livius Lăpădat, Valentin Mic, Ion Miloș, Vasko Popa, Adam Puslojic, Costa Roșu, Ionel Stoiț, Mihajlo Vasiljevic. Dintre aceștia, un loc aparte îl ocupă Adam Puslojic, prieten de suflet al regretaților îngeri Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, Mircea Micu, prieten drag al multora dintre noi, de fapt, chiar și al celor care-l cunosc numai pe cale livrescă. Este și cazul autorului care deschide ordinea articolelor prezentului volum, Slavco Almăjan, cunoscut și recunoscut în spațiul cultural românesc drept creator al unei viziuni mitopoietice originale. În volumele sale de poezie, proză, eseu, dramaturgie, Slavco Almăjan rescrie și reinterpretează ficțiunea, pentru că: „zborul pietrelor este purtător de tragedie/ zise aripa lovită prin surprindere" (*Ofensă în stil clasic*). Inventiv și premeditat filosofic, Slavco Almăjan este un poet care se prezintă în ipostaza paradoxală a unui Demiurg pedepsit a suporta relativitatea eternității.

Autorul volumului *Scriitori români din Serbia* descoperă discursuri lirice ezoterice și hiperrealiste în creația lui Ioan Baba sau o voluptate a contrastelor în poezia Marioarei Baba, spre exemplu: „Eu sunt Maria trecătoarea/ cu un stol de porumbei pe umăr/ un poem îmi veghează veșnicia" (*Dubla ființă a naturii*). Titlul volumului *Porțile orașului* ne duce cu gândul la volumul de debut al poetului Gheorghe Pituț, *Poarta cetății,* după cum poemul *Dansul muzei* are, în opinia noastră, o trimitere la imaginarul fabulos al scriitorului Ion D. Sîrbu în romanul său celebru *Lupul și Catedrala:* „Poezia e o haită de lupi înfometați/ care deschid porțile orașului/ cu urletul lor..."(*Dansul muzei*). Poezia regretatei autoare ne relevează un univers al candorii în versurile pentru copii, dar demonstrează un vădit spirit proustian, veșnic în căutarea unui timp pierdut și regăsit în spațiul poetic al întregii sale opere. Olimpiu Baloș este, în opinia lui Florian Copcea un poet vetust, de esență eseniană, iar creația sa reflectă condiția sacerdotală a poeziei, meditațiile filosofice sunt antologice, pe când Vasa Barbu are un limbaj esopic și o intensitate ideatică. Vasile Barbu realizează o depoetizare deliberată a tradiționalismului ortodox, fiind un poet al sacrului, cult, instruit, iubitor de neam și bun român, având cultul istoriei și utilizând un limbaj preponderent arhaic care fascinează lectorul inocent sau competent, iubitor de poezie românească.



Un regretat poet, Petru Cârdu dezvoltă angelic poetica zborului prin aspectele abstract-ludice ale verbalizării. Mai ales în această direcție tematică observăm apropieri de poeții din țară, din care Petru Cârdu a tradus încă din vremea studenției: Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ion Caraion, Gheorghe Pituț, Gabriela Melinescu, St. Aug. Doinaș. Asemeni unui Icar modern, poetul Petru Cârdu se desprinde în zbor de sub semnul alterității, mai ales cu volumul *Pronume* din 1981. Uneori, poetul Petru Cârdu realizează propriul cod intim prin deconstrucție retorică, alteori o demitizare a actului creației, atingând adesea granițele antipoeziei, biciuind sarcastic și cinic versul, stigmatizând universul creat, increat sau re-creat în toposul poemelor: „Mă gândesc să fac mari considerații/ pe marginea nimicului/ la ședința de luni am să discut despre Casandra/ la punctul doi am să stărui asupra poeților romantici/ care s-au retras din manualele școlare/ și despre iubitele lor care s-au cufundat în vârsta îngerilor..."(*Metoda Casandra*).

Perspectiva pe care Florian Copcea o proiectează asupra creației lirice sau dramatice a scriitorului Nicu Ciobanu este deosebit de interesantă. Pentru autorul care debutează cu volumul *Păsări neînșeuate* în 1981, poezia este un strigăt ca în celebrul tablou al expresionistului Munch, unde eul liric intră în esența tineresc-eternă a ființării. Trăsătura ludică a creației lui Nicu Ciobanu devine element existențial, ființa poetică realizând ieșirea din timpul concret și intrarea implicită într-un *timp fără timp*, acela al tăcerii care ne precede. Tema ochiului este antică, de la Aristotel la Platon și Empedocle, prin urmare, ochiul este sinonim unui cosmos, iar invers, cosmosul este un ochi imens, deci vorbim despre cosmicitatea ochiului. Tema aceasta generoasă conjugă în poezia lui Nicu Ciobanu toate simbolurile, situându-se sub auspiciile gândirii heideggeriene, preferată de poeții noștri șaizeciști, deși poetul aparține generației optzeciștilor. În chip prometeic, creatorul de formație filosofică se situează în opoziție cu Dumnezeu, alături de care eul său călătorește spre ținutul lipsit de lumină, în increat, spunem noi, parafrazând Geneza. Ideea trinității se manifestă la scriitorul Nicu Ciobanu prin simbolurile esențiale: ochi, lumină, necuvânt. Ochiul este demiurgic și creator de spații siderale, lumina devine actul zămislirii universale, iar necuvântul este clipa suspendată, atribuită creatorului liric înaintea Rostirii (*Fiat lux!*). Necuvântul ar fi, în opinia noastră, semnul orbirii, și se știe că individul condamnat la cecitate are avantajul de a dobândi o vedere de rang mai înalt, aceea a vizionarului, profetului, ca Tiresias, Homer, Orfeu, Oedip ș.a. În această ipostază se situează și scriitorul Nicu Ciobanu, un creator de primă mărime în spațiul literaturii române contemporane.

Salvarea noastră este prin poezie, unde putem dobândi armonii paradisiace, cum spune Adam Puslojic, fapt pentru care nu suntem de acord cu afirmațiile autorului de la p. 29: „Recunoaștem, există riscul ca toate constrângerile impuse de transmodernism să grăbească moartea poeziei". Munca scriitorului Florian Copcea este meritorie și generoasă, stabilind punți culturale între malurile vremelnice ale teritoriilor românești. Felicitări! Până *atunci* ne hrănim cu substanța necuvintelor stănesciene și îl invocăm pe Eminescu să ne judece.

Sensibilitate lirică și gândire filosofică

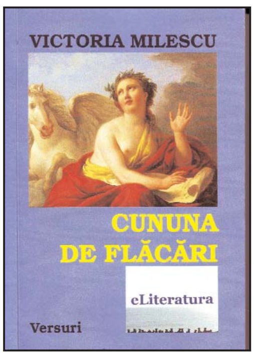


Ion C. ȘTEFAN

Fiecare carte de versuri a Victoriei Milescu reprezintă pentru noi o surpriză. Poeta face parte din categoria acelor creatori care nu scriu în virtutea unor porniri culturale, sau a unui talent nativ, care îi ajută să se exprime cu ușurință, ci își construiesc fiecare volum cu inspirația unui arhitect și cu măiestria unui sculptor. Astfel, cărțile sale nu prezintă doar o acumulare reușită de imagini artistice, ci o îmbinare, pe orizontală și pe verticală, a unor idei inedite, exprimate metaforic și sugestiv.

Iată, din noul său volum, *Cununa de flăcări,* apărut de curând (Editura eLiteratura, București, 2014), reprezentând o selecție din volumele *Conspirații celeste* (2008), *Dreptatea învingătorului* (2010) și *Sub steaua câinelui* (2012), doar câteva versuri: „Toate prietenele mele sunt profesoare/ toate prietenele mele vorbesc tare când ne întâlnim/ la câte o cafea, o serbare, o înmormântare,/ asurzim aerul/ noi, profesoarele, de fapt, nu mergem, plutim/ printre generații, promoții/ căutându-ne foștii elevi/ să le predăm fericirea/ materia pe care am scăpat-o din vedere" (*Noi, profesoarele*).

Poezia realizează, în doar câteva versuri, un portret moral specific unei anumite categorii profesionale, adică mai mult decât în romanele, luate laolaltă, dedicate cadrelor didactice, ca:



Dragul nostru Alex de George Șovu, *Învățătorii* de Șerban Nedelcu, *Apostol* de Cezar Petrescu.

Densitatea comunicării este impresionantă: pe orizontală, versurile oscilează între 5 și 12 silabe; pe verticală, desprindem tensiunea comunicării – un portret specific: profesoarele vorbesc mult și tare, participă la diferite sindrofii și se ocupă de educația unor generații succesive de copii și tineri, cărora au uitat să le predea fericirea. Ultima informație este șocantă: schimbă întreaga noastră concepție despre această categorie, mai ales că începutul poeziei pare concret, prin enumerarea câtorva prenume de prietene, cadre didactice, astfel încât ceea ce părea narativ devine liric.

Poeziile Victoriei Milescu trec printr-o schimbare de timbru atât de repede și neașteptat, datorită intensității sufletești a ideii inițiale.

Iată un alt exemplu: „M-ai văzut și mă certi/ cum certi păsările cu zborul/ heruvimii –/ cu mulțimea de aripi/ în care se rătăcesc/ chiar și puternicii zilei/ nimic bun în afară de a trăi/ nu-mi reușește/ și tu știi și mă ierți/ cum ierți ierburile/ pentru veșnica înverzire" (*La rădăcina ploii*). Aici întâlnim un monolog transformat într-un dialog imaginar, printr-o îmbinare eminesciană între astral și terestru, spre care sentimentele poetei abia mai bat din aripi, dovedind o impresionantă decență.

Sau: „Ninge/ ninsoarea pare că plânge/ pare că strigă și iartă și caută/ elixir/ din cămară-n cămară/ sub candelabre/ chipul tău se desface de ceață/ ninge/ peste cheia lăsată pe masă" (*Seninul singur*).

Din textele citate, observăm că autoarea își exprimă sentimentele cu o mare discreție, într-un cadru pe care anume îl construiește, pentru a fi înțeleasă mai bine, fără a se afișa în fața cititorilor.

Mai deducem că, vorbind despre recenta sa carte, este suficient să analizăm doar câteva exemple, pentru că întregul ei volum este încununat de astfel de creații, îmbinând sensibilitatea lirică evidentă, cu o filosofie convingătoare a vieții, caracteristică doar marilor creatori, în rândurile cărora o situez și pe Victoria Milescu, având o încredere deplină în talentul ei.

La curtea epigramei



Epigrama în literatura rusă (I)

Elis RÂPEANU

Duhul satiric a dominat literatura rusă cultă încă de la nașterea ei, situată în secolul al XVII-lea. Ca și în alte țări europene, s-a tradus din epigramiștii greci și, mai ales, din Marțial, dar e important de specificat că, în Rusia, traducerea literară ca ramură de sine stătătoare s-a impus abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, și astăzi, de exemplu, sunt considerate opere rusești traducerile lui Krîlov (1769-1844) din La Fontaine sau baladele traduse de Jukovski (1783-1852), poetul rus al sentimentalismului preromantic, care a tălmăcit și din Schiller, Goethe, Uhland și Scott. Un mare interes îl prezintă traducerile anonime, în rusă, ale epigramelor celui mai mare poet polonez al secolului al XVI-lea, Jan Kohanovski (1530-1584).

Literaturile rusă, ucraineană și bielorusă s-au dezvoltat aproape împreună. Ucraineanul Velicikovski l-a tradus pe Owen în slava veche încă din secolul al XVII-lea; epigramele lui originale au circulat sub formă de manuscris. Bielorusul Simeon Pototki și polonezul Kohanovski au creat multe „fraski" (un fel de epigramă în polonă). În plus, epigramei moștenite din Antichitate i se dădea un înțeles mai larg decât îi dăm noi astăzi. Astfel, ca în tot Evul Mediu, au circulat nu numai epigrame – catrene sau distihuri –, ci și *povestea epigramatică*, opusă *epigramei-blitz*. Gustul pentru epigramă se datorează curentului baroc, primul curent din literatura rusă.

În perioada romantismului și a sentimentalismului, se atenuează caracterul satiric al epigramei, fiind practicate mai ales *versurile de album*, dând speciei un caracter exclusiv de salon.

Epigrama e înnobilată de pana lui Pușkin, care-i dă un caracter combativ nou. El afirmă: „Mă înclin în fața operei *Faust*, dar apreciez și o epigramă". Poetul aduce chiar o noutate: epigrama-portret. Nu e exclus ca epigrama să fi jucat un rol important în destinul lui Pușkin. Țarul nu l-a iertat pe poet, care, pe lângă alte păcate, îl avea și pe acela de a-și îndrepta săgețile lui epigramatice împotriva celor care înconjurau persoana sa sacrosanctă și chiar împotriva lui personal.

Poet romantic, Alexandr Sergheevici Pușkin (1799-1837) a ars ca o torță în vremea sa. După războaiele lui Napoleon, între 1817-1820, când apare acel avânt al cugetării libere, scrie poezii cetățenești și, paralel, epigrame. Chiar țarul Alexandru spunea că a umplut Rusia cu versuri instigatoare și era hotărât să-l exileze în Siberia, dar Pușkin se bucura de prietenia poetului curții, Jukovski, și, în loc de Siberia, e deportat „în sud", la Chișinău și Odessa. A plătit, așadar, pentru epigramele sale, cu „Iujnaia Ssâlca" (exilul din sud). La Odessa era sediul guvernatorului Basarabiei, prințul Voronțov, care nu s-a înțeles cu Pușkin. Pentru o epigramă scrisă la adresa acestuia, poetul a fost exilat din nou pe domeniul Mihailovskoe. Iată epigrama rămasă celebră (în traducere literală): Lui Voronțov – *Pe jumătate lord, pe jumătate negustor,/ Pe jumătate deștept, pe jumătate cretin,/ Pe jumătate ticălos, dar e speranța/ Ca până la urmă să le-ntregească pe deplin.* Pușkin compara epigrama cu un *bold* – acesta, consideră el, îndeplinește două sarcini: străpungând dintr-o parte în alta un păianjen, îl omoară, dar îl și imortalizează, transformându-l într-un exponat al unei expoziții unice în felul ei. El mai compară epigrama cu o *banderilă* (cu ajutorul căreia taurul este înfuriat la culme în arenă), dar și cu o *oglindă* în care adversarul își recunoaște trăsăturile și, orbit de furie, își dă în vileag, celor din jur, prostia. E de părere că distrugerea fizică a adversarului nu aduce satisfacție, numai distrugerea morală aduce autorului satisfacția victoriei. Pentru Pușkin, epigrama este o chintesență a poeziei, în ea se concentrează calitățile cuvântului, care capătă o forță teribilă. Iată cum se adresează unui prozator: *De ce te mai frământi, scriitorașe?/ Dă-mi-o pe oricare din ideile tale poznașe:/ Pe vreuna-n capăt o voi ascuți/ Și c-o rimă înaripată o voi dichisi/ Și pe coarda-ntinsă o voi pune,/ Docilul arc îl voi încorda cu măiestrie,/ Apoi o voi trimite direct în misiune/ Și vai și-amar de inamic, ce va să-i fie!* Aici, Pușkin exprimă mai mult decât o profesiune de credință a epigramistului, el dă îndrumări privind maieutica poantei. Devenise un fel de mentor, în jurul căruia s-au adunat mulți mânuitori ai condeiului ascuțit. Dintre aceștia, demni de amintit sunt Sobolenski, prietenul său și sufletul saloanelor din Sankt-Petersburg, Banatînski și Viazemski. Acesta practică *povestea epigramatică*, pe care o consideră *mai comodă* pentru reflectarea lumii.

În legătură cu traducerea epigramelor, toți erau de părere că e o întreprindere grea: ceea ce într-o limbă poate suna fermecător, în altă limbă își poate pierde spiritualitatea, transformându-se în ceva banal și plictisitor. Pușkin îi avertiza pe prieteni asupra acestui pericol. Dar poeții ruși nu se temeau de acest lucru și, nu rareori, atingeau adevărate recorduri. Astfel, Lomonosov a abordat opera lui Marțial, Pușkin traduce din Voltaire, Batiușcov din Ecouchard-Lebrun, Viazemski din J.-B. Rousseau; au tradus din alte literaturi Jukovski, D. Davîdov, Lermontov, D. Minaev ș.a. Multe dintre traducerile lor au fost încorporate în zestrea poeziei rusești, precum binecunoscuta strofă tradusă de Lermontov, din Schiller: *Împarte cu mine știința ta/ Și-ți voi mulțumi anticipat, prietenește,/ Dar, după cum văd, sufletu-i oferta ta…/ Și-acesta la ce naiba-mi folosește?* Se traducea, mai ales, din franceză, mai rar din germană. Pușkin a tradus și din engleză, preferatul său fiind Byron. Marșak realizează o întreagă „Carte de epigrame" în care un loc de cinste îl ocupă creația lui Robert Burns, iar Vladimir Vasiliev traduce („creează după principiile originalului", cum va spune A. Tvardovski) din epigrama spaniolă.

Cu timpul, se pierd granițele dintre genurile literare. „Stihia epigramatică" invadează nu numai genurile mici, ci și pe cele mari. Demian Bednîi creează „micul foileton" în cadrul povești epigramatice, o adevărată armă politică. Criticul acelor ani, P. Mirețki (P.P. Kazmicev) spunea în 1913: „Aceasta nu mai e limba armonioasă de altădată. Nu, aceasta este o limbă vie, limba maselor populare, care a suferit cumplite zguduiri, e limba bogată, frumoasă, sprintenă, plină de nerv, deseori îndrăzneață, grosolană, care ne apropie de cupletele populare ale lucrătorilor din fabrici și uzine."

Epigrama a jucat un rol important în Revoluția din Octombrie. Este cunoscut faptul că, în timpul asaltului Palatului de Iarnă, marinarii au mers cu *strigături-epigrame* pe buze.

Epigrama (satira în general) înflorește și în perioada de început a puterii sovietice, după Revoluție și Războiul Civil și în întreg deceniul anilor '20. În această „perioadă de tranziție" a existat o relativă libertate, se produce o efervescență a tuturor genurilor literare. Era o viață culturală extrem de interesantă prin diversitate, competiție, chiar concurență între diverse grupări. Se limpezesc, totuși, două direcții: una a scriitorilor grupați în jurul revistei *Satyrikon* și alta care exprima interesele muncitorilor și țăranilor. Poeții de la *Satyrikon* se bazau pe tradiția din prima jumătate a secolului al XIX-lea și puneau accentul pe calitățile estetice ale epigramei, pe eleganța și cochetăria ei. Muza lui Nekrasov și democratismul poeților de la *Iskra* au fost mai apropiate de scriitorii proletari și țărani. Tendința ultimilor a prevalat în mod hotărâtor: țara avea nevoie de versuri care să demaște dușmanii dinăuntru și din afară ai noii orânduiri, într-o limbă accesibilă maselor largi. Un asemenea purtător de cuvânt de prim ordin a fost Maiakovski, personalitate care a dominat vremea sa. Înzestrat cu un talent excepțional de poet și grafician, înnoiește poezia și se consacră *afișului* care, în acea perioadă, devenise una dintre cele mai populare și eficiente forme de luptă ideologică. Începând ca „poet de afis", încă dinainte de Revoluție, Maiakovski atinge apogeul la „Ocna Rosta" (un fel de AGERPRES al nostru), în timpul războiului civil, când, pentru o mai mare operativitate, satira sovietică trebuia să se manifeste în stil telegrafic. A publicat nenumărate epigrame și caricaturi. Scoțând epigrama pe piață, poetul prezenta imaginea dușmanului de clasă fără trăsăturile lui individuale, pentru ca demascarea să fie înțeleasă de orice cititor și ascultător nepregătit. Exemplul lui Maiakovski l-au preluat și alți scriitori. [Sursa principală de informații: *Russkaia epigramma* (cu prefață de V. Vasiliev), Hudojestvennaia literatura, Moskva, 1990.]

(Urmare din pag. 6)

E un subiect ce poate fi urmărit în zeci de limbi: ce s-a întâmplat cu cuvintele împrumutate de aceste limbi din franceză? Ceea ce constatăm că s-a întâmplat în limba română este un fenomen unic. Iar acest fenomen – o mai spunem o dată, denotă inventivitate, inteligență, creativitate, istețime etc. În „proporție de masă"!... Nu trebuie să ne stânjenească acești termeni. Sunt termenii potriviți. Iar adevărul pus astfel în evidență nu strică să-l spunem de mai multe ori, căci a fost până acum prea puțin luat în seamă!

Nu mă îndoiesc că în fiecare limbă găsim dovezi de creativitate, inventivitate, inteligență... Dacă ar poposi vreodată niscai extratereștri pe Terra, e lucru sigur că se vor minuna cât de isteți se dovedesc a fi oamenii prin structura și regulile de funcționare ale limbajului uman. E un subiect pe care l-am discutat cu alte ocazii, trecem deocamdată peste el și ne întoarcem la dovezile că românii sunt deștepți foc, iar lucrul acesta se vădește și prin graiul lor, prin anumite particularități ale acestuia!

Ca să închei ideea dezvoltată mai sus, trebuie să observăm că ceva asemănător s-a întâmplat încă din antichitate, în limba latină devenită grai dunărean, daco-român: sunt câteva cuvinte latinești care s-au păstrat în limba română sub două forme, ușor diferite fonetic, dar și semantic: *tată – tătâne, lume – lumină, oaspe – oaspete, jude – județ...* E vorba de substantive imparisilabice, a căror rădăcină la nominativ se deosebea ca număr de silabe de rădăcina de la celelalte cazuri. În general, în limbile romanice substantivele latinești s-au păstrat cu forma lor de acuzativ. Autohtonii romanizați, de pe tot întinsul Imperiului Roman, învățând latinește care cum a putut, au simplificat „la greu" morfologia atât de complicată a limbii latine. Așa că, reducând flexiunea nominală la o singură formă, au avut de ales între nominativ și acuzativ și au ales, în toate limbile romanice, forma de acuzativ, caz folosit mai des decât nominativul, se pare.

Dacă ne raportăm la ce s-a întâmplat în limba română cu neologismele mai sus comentate, ne tentează ipoteza că, tot așa, vorbitorii limbii latine din Dacia pentru care cuvintele respective erau cuvinte împrumutate, sunt autorii acestei găselnițe: au păstrat și pe *lumen*, dar și pe *luminem*, devenit *lumină*. Și pe *tata,* dar și pe *tatanem*, devenit *tătâne*... Și cine erau acești „vorbitori al limbii latine pentru care cuvintele respective erau cuvinte împrumutate", precum neologismele din secolul al XIX-lea? Acestia erau autohtonii geto-daci care împrumutau de fapt limba latină în întregul ei!...

Pe jumătate glumesc, pe jumătate sper să fie ceva adevărat în concluzia / ipoteza că în tratamentul special de care au avut parte neologismele mai sus comentate am avea de-a face cu o „atitudine" moștenită de la daci... Că ei au avut primii ideea de a distinge semantic între două variante morfo-fonetice.

Dacă mă înșel, ar trebui să găsim și-n alte limbi romanice dublete de tipul *lume – lumină, jude – județ*. Din nominativul *lumen* avem *lume*, din acuzativul *luminem* avem *lumină*. Din *judex* avem *jude*, iar județ din forma de acuzativ *judicem*...

Oare să aibă răsunet și peste două mii de ani anumite deprinderi lingvistice ale dacilor? N-ar fi acesta singurul caz... Am mai identificat asemenea „răsunete", dar numai în materie de fonetică: persistența unui genotip dacic care, în anumite împrejurări, răzbate în vorbirea unor semeni de-ai noștri. De data aceasta însă ar fi o situație cu totul excepțională, de aceea nu ne grăbim să proclamăm ipoteza unei origini atât de îndepărtate.

El Cid - campion pe stil vechi



Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG

Aici zac Rodrigo Diaz, Campeadorul, decedat în Valencia la 1099, și soția sa Jimena, fiica contelui Diego de Oviedo, de nobilă stirpe. Peste toți se oglindește onoarea celui care în oră binecuvântată s-a născut – sunt cuvintele înscrise pe mormântul Cidului, în Catedrala Gotică din Burgos. (1) Tot acolo este expusă și una dintre vestitele săbii ale Cidului, legendara *Tizona*, despre care se spune că ar fi aparținut regelui Marocului și că ar fi fost fabricată în unul dintre cele mai vestite ateliere ale Cordobei.

Oră norocoasă sau moment oportun?

Lăsând la o parte incontestabilele calități de negociator și luptător viteaz, pe care de bună seamă eroul național al Reconquistei le-a avut, nu e niciun secret faptul că apariția sa în istorie nici că se putea produce într-un context mai nimerit. De parcă talentul său de viitor bun strateg s-ar fi manifestat încă din pântecele mamei, și-a ales clipa cea mai propice pentru a vedea lumina zilei, intrând pe poarta triumfală în conștiința conaționalilor săi și devenind liderul incontestabil, viteazul cel mai iubit de spanioli și de sudamericani.

De ce? se-ntreabă mulți până astăzi, conștienți că personajul istoric real a fost cu totul altfel decât legenda care, încetul cu încetul, s-a țesut în jurul său. Nu puține sunt vocile care susțin, bazându-se pe incontestabile izvoare istorice, că Cidul a fost un mercenar ca mulți alții, un gentilom cu statut social mediu, crud și deloc perfect, care a luptat atât de partea maurilor, cât și de cea a creștinilor, în funcție de ce se impunea pe moment. Asupra unui singur amănunt sunt însă cu toții de aceeași părere, anume că niciodată n-a prădat explicit pentru bani, ci și-a luat numai cele trebuincioase întreținerii trupelor, lucru care nu l-a împiedicat să acumuleze averi considerabile.

De departe, povestea Cidului aduce cu legendele altor cavaleri vestiți ai Europei, precum Richard Inimă de Leu, Regele Arthur sau, de ce nu?, Vlad Țepeș. Deosebirea majoră dintre Cid și Dracula constă în faptul că, în cazul lui Țepeș, legenda a deviat spre violență, rezultând mai sângeroasă decât realitatea, în timp ce eroul național spaniol a dobândit trăsături îndulcite, pe alocuri chiar cu fler romantic.

Spre deosebire de celălalt idol spaniol, vestit mai mult pentru duhul blândeții, Don Quijote, personaj care nu a existat decât în imaginația genialului Cervantes, Cidul a fost un om în carne și oase, care a trăit între anii 1043 și 1099, într-o perioadă istorică extrem de bulversată, de importanță capitală pentru conturarea Spaniei în forma ei actuală. Erau vremurile în care majoritatea ținuturilor peninsulei se aflau sub stăpânire maură, iar populația autohtonă trăia într-o neîntreruptă asuprire, prădată la intervale regulate de hoardele de musulmani, nădăjduind în zadar într-o eliberare miraculoasă și în unirea sub un stindard unic. Era un popor risipit, care nici măcar nu avea un conducător capabil să înfăptuiască o atare faptă nemaiîntâlnită, de vitejie.

Chiar dacă Cidul nu a fost chiar conducătorul predestinat prin naștere pentru misiunea eliberării și fondării statului de drept, originea sa „obișnuită”, dintr-o familie „normală”, de mici nobili, dintr-un orășel fără mari pretenții, calificându-l cel mult pentru simpatia concetățenilor, menirea de lider eliberator și-a asumat-o ca rol istoric, poate tocmai pentru că poporul l-a recunoscut ca fiind unul dintre fiii săi direcți. Un motiv în plus pentru care legenda s-a menținut până astăzi, făcând ca ochii fiecărui spaniol de rând să scapere plini de mândrie la auzul numelui Campeadorului.

Pentru cuvântul Campeador, care înseamnă deopotrivă luptător și învingător, nu există o traducere exactă, dar cea mai potrivită accepțiune modernă ar putea fi poate cuvântul campion. Este evident că personajul întruchipează năzuințele cele mai intime ale fiecărui patriot, ideea salvării de sub jugul musulman, recunoștința pentru redarea demnității poporului și pentru întregirea teritoriilor dezbinate de mauri, admirația pentru curajul și vitejia neînfricată și, nu în ultimul rând, respectul necondiționat față de legi și față de autoritatea suzeranului unic.

Să nu uităm că spaniolii, prin definiție, au fost și rămân un popor fidel ideii de monarhie, așa cum și Cidul, la vremea sa, s-a subordonat fără crâcnire regelui, chiar și în momente de cumpănă, când era conștient că greșește.

Au existat de altfel momente când Cidul se bucura de o popularitate atât de mare, încât i-ar fi fost ușor să se declare el însuși principe autonom, dar legenda spune că a preferat să fie vasalul regelui, slujindu-i cu credință, până la moarte. Cronicarii vremurilor susțin însă că și-ar fi permis independența. Aleagă fiecare ce-i vine mai la-ndemână!

Dreptate au și unii și alții, dar nu se cade să judecăm vremurile de acum o mie de ani după preceptele morale din zilele noastre. Erau vremuri sângeroase, o epocă turbulentă, în care lupta pentru supraviețuire și supremație se dădea pe față, învinșii fiind eliminați după fiecare bătălie. Pe atunci nu se luau ostatici. Excepție de la regula aceasta a făcut doar Cidul, care și-a permis să-i elibereze pe prizonierii mauri, surprinzându-și contemporanii.



Crutările practicate de el au fost luate în derâdere de mulți care au încercat să-l denigreze, pretextând că ar fi prea milostiv, dar avantajele nu au întârziat să apară. Foștii dușmani islamici s-au transformat treptat în parteneri de tratative și vecini pașnici, respectând și recunoscând granițele impuse de Campeador. Conceptul de drepturi ale omului oricum ar fi fost luat în râs pe atunci, căci creștinismul nu era nici pe departe așa de răspândit pe teritoriul provinciilor iberice precum era religia musulmanilor, considerată ca fiind mai avansată și mai civilizatoare decât manierele brutale ale neciopliților conducători din tabăra cu cruce pe scut.

Cea mai cunoscută operă care descrie faptele de vitejie ale Cidului este epopeea *El cantar del mio Cid,* scrisă de un autor necunoscut, care, nu la mult timp după moartea eroului, a dat formă scrisă întregii proze orale propagate pe această temă. Povestea vădește dorința de a nu lăsa nemenționat niciun amănunt, prin încercarea de a fi cât mai exactă și fidelă adevărului istoric. Cu toate acestea, conține numeroase informații despre care se crede că ar fi fost reinterpretate în interesul înfrumusețării rezultatului final. Este una dintre cele mai reprezentative mostre de literatură medievală spaniolă, conținând, cel puțin din punct de vedere cantitativ, mai mult de jumătate din totalul epicii eroice a acestui popor. Lungă proza, lungă și istoria îndelungatei, anevoioasei Reconquiste; lungi sunt și fețele bieților elevi obligați prin programa școlară s-o parcurgă, ca lectură obligatorie.

Pentru a cultiva interesul copiilor, dar și al adulților contemporani, au fost editate cărți cu versiuni prescurtate, în pas cu vremurile, unele cu ilustrații deosebit de frumoase. Ba, nu de mult, în anul 2003, a fost lansat și un interesant film de animație, *El Cid – La leyenda.* Generația tânără de astăzi s-a familiarizat însă cu Cidul mai ales prin intermediul răspânditului joc pe calculator *Age of Empires II.*

Numeroase sunt operele de artă care au la bază legenda neînfricatului Campeador. Pentru adulți și pentru cei nefamiliarizați cu limba castiliană, încă din Evul Mediu s-au scris cărți, s-au compus opere și piese muzicale, s-au montat spectacole și filme de succes. Nici vremurile moderne nu s-au lăsat mai prejos. Demnă de menționat este și admirabila descriere a faptelor de arme ale Cidului, publicată de scriitorul român Alexandru Mitru în ciclul *Din marile legende ale lumii,* în 1963.

Printre cele mai cunoscute prelucrări și adaptări se numără însă tragicomedia *Le Cid*, scrisă de clasicul francez Pierre Corneille, piesă a cărei premieră în anul 1636 a marcat cotitura decisivă pentru consacrarea autorului, provocând un scandal de proporții în lumea literară, conflict intrat în istorie sub titlul *La querelle du Cid.* Expresia „La valeur n'attend pas le nombre des années” (valoarea nu așteaptă numărul anilor) se bucură de popularitate enormă, dar puțini știu că provine din această piesă de teatru, fiind replica plină de mândrie a adolescentului Rodrigo, dornic să se avânte în luptă, în ciuda vârstei sale încă fragede.

În spațiul hispanic, opera literară principală din care s-au inspirat majoritatea autorilor moderni este *Las mocedades del Cid* (*Tinerețea Cidului*), de Guillén de Castro (1618). Cunoscute sunt și operele compozitorilor Jules Massenet de la 1885 și Claude Debussy (1893), precum și balada poetului german J.G. Herder (1805).

Neuitat rămâne însă filmul monumental al lui Anthony Mann, cu starurile de cinema Charlton Heston și Sofia Loren în rolurile principale, pe muzica vestitului veteran hollywoodian Miklos Rozsa, peliculă turnată în 1961. Cu un buget de 6,25 milioane de dolari, filmul a adus până în ziua de astăzi încasări de peste 30 de milioane și trei nominalizări Oscar, pentru cea mai bună muzică de film, cea mai bună temă melodică de fond și cel mai reușit scenariu.

Indiferent că sunt de natură literară, muzicală sau cinematografică, mai toate operele dedicate Cidului îl reprezintă ca întruchipare a idealului nobilului cavaler precursor al cruciaților. Aceasta explică de ce sunt trecute elegant sub tăcere serviciile pe care le-a prestat diverșilor sultani mauri, subliniate fiind cu precădere calitățile sale de apărător al creștinismului și învingător al cotropitorilor musulmani.

În Spania a apărut în anul 1926 cartea de referință *La España del Cid* (*Spania Cidului*), rezultatul muncii filologului și istoricului Ramón Menéndez Pidal, care și-a dedicat practic întreaga viață acestui subiect. În posesia sa s-a aflat multă vreme manuscrisul original al *Cantar*-ului, iar el însuși este considerat de posteritate ca fiind depozitarul celei mai ample baze de date pe această temă. Nu întâmplător, Pidal (1869 - 1968) a contribuit personal în calitate de specialist-consultant la ecranizarea filmului de mare succes de la Hollywood. Cu toate acestea, nici el nu s-a putut sustrage tentației de a înflori datele istorice, de dragul de a furniza poporului spaniol un erou pe măsura idealurilor sale cele mai înalte.

Numele adevărat al eroului a fost Rodrigo Díaz de Vivar; s-a născut în anul 1043 în localitatea Vivar (după scrierea de pe atunci, Bivar), nu departe de orașul Burgos, și a murit pe 10 iulie 1099, în Valencia. Supranumele El Cid, derivat din cuvântul arab *as-sayyd*, sinonim cu răspânditul *sîdî*, care înseamnă stăpân, conducător, i-a fost atribuit pe baza renumelui dobândit în perioada în care a fost conducătorul trupelor de mercenari care operau în zona Levante a Spaniei de astăzi, prin părțile din jurul Valenciei. Potrivit cronicarilor, după moartea tatălui său, Rodrigo a crescut la curtea regelui Ferdinand al Castiliei și Leonului, fiind educat împreună cu fiul moștenitor Sancho. Odată cu decesul suveranului, la 1065, teritoriile regale au fost distribuite între cei trei fii ai săi, Rodrigo rămânând alături de Sancho. În calitate de purtător de stindard, tânărul Rodrigo se face remarcat prin faptele sale de vitejie, fiind supranumit încă de pe atunci el *Campeador* sau *campi doctor,* nume derivat din latinescul *campio* (duelist, luptător corp la corp).

În urma uciderii mișelești a regelui Sancho în lupta de la Zamora (1072), urcă pe Tronul Leonului și Castiliei fratele și oponentul său, Alfonso al VI-lea. Potrivit legendei, Campeadorul l-ar fi somat să jure că nu ar avea nimic de-a face cu asasinatul fratelui său, jurământ pe care Alfonso îl face cu oarecare greutate, păstrând din acel moment o poziție circumspectă față de noul său vasal.

La pas prin satul global

Campeadorul îi jură credință, dar nu se mai bucură de aceleași privilegii la Curtea regală ca mai înainte. Noul purtător de stindard al regelui, nobilul García Ordonez, devine adversarul său politic cel mai aprig, reușind mai târziu, prin intrigi și tertipuri necurate, să obțină alungarea sa de la Curtea regală și trimiterea lui în exil.

Încep aici complicatele aventuri de arme ale charismaticului Cid, care brăzdează țara-n lung și-n lat, însoțit de tot mai mulți luptători, care i se alătură din pură admirație și proprie convingere. Practic, întreaga epopee *Cantar del mio Cid* este dedicată descrierii acestor aventuri, a localităților pe care le eliberează treptat de sub dominația maură, a incursiunilor neașteptate, a mișcărilor abile de trupe și pacturilor înțelepte pe care le încheie cu alți conducători de oști. Titlul baladei epice, *El Cantar del mio Cid,* se traduce aproximativ prin „Cântecul Cidului meu”, cuvântul „mio” fiind un echivalent arhaic al actualului pronume posesiv „mío” din spaniola modernă, dar fără accent pe i (un fel de „mieu” românesc vechi). Laitmotivul întregii acțiuni este continua subordonare a Cidului intereselor regelui său, pe care prin faptele sale de vitejie și prin bogățiile câștigate prin luptă dreaptă de la dușmani încearcă să-l convingă să-l cheme înapoi din exil.



În paralel cu bătălia, se derulează povestea romantică a Cidului, frământat de dorul fierbinte de soția sa, Jimena, care-l așteaptă cu credință, într-o mănăstire din patrie. Dorul de casă pare a fi totuși sensibil inferior dorinței aprige de luptă cu orice preț, cât mai mult și în cât mai multe locuri. Acest amănunt al omniprezenței mai mult sau mai puțin inventate a Cidului, despre care se spune că ar fi călătorit practic pe tot teritoriul Iberiei levantine, este de mare avantaj pentru unii turoperatori moderni, care exploatează popularitatea eroului, oferind excursii pe urmele sale, prin cele mai neașteptate locuri. Se spune, de exemplu, că Cidul ar fi sărbătorit Crăciunul în parcul Elche, cel mai mare crâng de palmieri din Europa, inclus în patrimoniul cultural universal al UNESCO, pâlc care astăzi are peste 600.000 de palmieri, dar pe vremea Campeadorului ar fi avut chiar două milioane. Traseul turistic se întinde pe o lungime de 2000 de kilometri, între Burgos și Alicante, iar nu mai puțin de opt provincii ale Spaniei își sărbătoresc an de an Cidul lor personal, organizând târguri, turniruri, reprezentații de stradă și manifestări culturale publice.

Circumstanțele neobișnuite care precedă căsătoria lui Rodrigo Díaz de Bivar cu nobila Jimena Díaz – Cidul fiind nevoit din motive de onoare să-l omoare în duel pe viitorul său socru – nu fac decât să intensifice atracția irezistibilă pe care o simțim față de eroul controversat. Elemente de detaliu, precum barba hiperbolică pe care și-o lasă să crească în perioada „haiduciei”, jurându-și să nu se despartă de ea decât dacă ar fi iertat de rege, sabia sa legendară, cu numele de *Colada*, și bidiviul arab *Babieca*, intrat în legendă în rând cu cei mai vestiți cai din istoria lumii, completează legenda, conferindu-i acea tușă finală, indispensabilă oricărei legende cu adevărat indimenticabile. Nu sunt de ignorat nici incidentele neobișnuite, precum momentul în care Cidul îmblânzește un leu scăpat din captivitate, uzând doar de vocea sa puternică și de privirea pătrunzătoare, sau episodul în care, pelerin fiind, oferă unui cerșetor lepros apă de băut din propria sa butelcuță. Într-un cuvânt, povestea dispune de toate elementele necesare unui mit care se respectă.

Dintre toate imaginile de neșters din memoria colectivă, cea mai impresionantă rămâne însă, indiscutabil, viziunea fantasmagorică a Cidului călare în luptă, deși era deja mort. Campeadorul, urcat în șa și sprijinit prin proptele ascunse pe sub veșmânt și armură, este purtat spre victorie de armăsarul său credincios, reușind prin acest tertip postmortem să-și impulsioneze oștile și să alunge hoardele de atacanți îngroziți, care cred că ar fi înviat din morți. Nu există spectator al acestei scene din film care să nu fi simțit un fior adânc și o admirație care trec dincolo de limitele micilor inadvertențe istorice.

Înainte de moartea sa relativ timpurie, la o vârstă totuși destul de înaintată pentru acele vremuri (56 de ani), Cidul se stabilește la Valencia și, împreună cu soția sa Jimena, domnește în calitate de judecător și stăpân (*Señor*) asupra regatului său, care era subordonat formal Curții regale. Ca un adevărat „warlord”, cavalerul războinic judecă și conduce cu mână fermă, dovedind adesea cruzime și duritate aproape neomenească. Ce-i drept, face față cu vârf și-ndesat sarcinii de a respinge sistematic atacurile maurilor din Dinastia Almoravizilor asupra zonei Levante, dar, în același timp, favorizează intrigile, uneltirile și spionajul și ordonă pedepse deosebit de inumane, cu tortură, pentru cei care îndrăznesc să se ridice împotriva sa.

Nu-i de mirare că izvoarele documentare cele mai vechi în care este menționat Cidul, rămase din secolul al XI-lea și al XII-lea, de la cronicarii Împărăției Al Andaluz a Almoravizilor, îl descriu în termeni extrem de peiorativi, folosind apelative precum *tagiya* („tiran”, „trădător”), *la'in* („blestemat”) sau *kalb ala'du* („câine inamic”). Potrivit surselor islamice, succesul Cidului s-a datorat în mare parte și talentului său de a exploata din punct de vedere politic incompetența, lipsa de consecvență și disensiunile ivite în rândul conducătorilor musulmani contemporani cu el. Fără-ndoială, calitățile sale belice sunt admirate, dar istoriografia arabă îl încondeiază definitiv drept „câine galez”, „de Dumnezeu blestemat”, lucru pe care Cidul mai mult ca probabil că l-a interpretat drept compliment.



Pe de altă parte, Cidul activează și în calitate de justițiar la Curtea lui Alfonso, implicându-se în proceduri de mediere a litigiilor dintre nobili. Cu ajutorul comunității evreiești din Valencia, pe care reușește să o atragă de partea sa, instaurează un regim împăciuitor, tolerant cu toate religiile practicate de către supușii săi, dar favorizează pe față crestinismul, atrăgând intenționat misionari catolici, fondând și sponsorizând biserici în localitățile populate până la acea oră de mozarabi.

Talentul său politic se manifestă și în alianțele pe care le inițiază căsătorindu-și fiicele cu nobili de spiță regală, moștenitori ai tronurilor Navarrei și Aragonului. Nu întâmplător se spune că, sub aspect genealogic, regele actual al Spaniei s-ar înrudi cu însuși Cidul Campeador. Legenda spune însă că, înainte de mariajele acestea, fiicele Campeadorului ar fi fost căsătorite cu doi nobili favorizați de regele Alfonso, stăpânul Cidului. Aceștia s-ar fi comportat scandalos, tratându-le ca pe niste sclave, pentru simplul fapt că nu ar fi provenit dintr-o pătură socială la înălțimea lor, de infanți. Firește că Cidul s-a răzbunat pe infatuații infanți, salvându-și copilele practic în ultima clipă și reabilitându-le. Cel puțin așa spune legenda...

Nu doar scriitorii, ci și pictorii l-au reprezentat pe Cidul Campeador în ipostaze eroice, stilizându-l ca erou în cele mai diferite ipostaze. Goya, de exemplu, l-a desenat în cadrul ciclului ilustrativ al tauromahiei (1777) în postură călare, ca toreador creștin neînfricat. Alte pânze care-l reprezintă sunt expuse la Madrid, în Muzeul Prado (*Întâia ispravă a Cidului,* ulei pe pânză, de Juan Vicens Cots, 1864) și în Palatul Senatului (*Jurământul de la Santa Gadea*, pânză de Marcos Hiráldez Acosta, 1864) sau la Teatrul Național de Operă din Paris (afișul pictat de Georges Clairin pentru opera compozitorului Jules Massenet). Georges Bizet a compus în 1873 o operă în cinci acte cu titlul *Don Rodrigue*, inspirată din legenda Cidului, operă considerată ca fiind de mare valoare muzicală, dar care, din păcate, s-a pierdut aproape în întregime, la fel ca și libretul *Rodrigue et Chimène* al lui Claude Debussy.

În multe localități ale Spaniei există statui care-l reprezintă pe Cid, dar există câteva și în străinătate, cum este cazul celei instalate în parcul Balboa din San Diego, USA. Biografia exhaustivă a Cidului, scrisă și publicată de specialistul englez în istorie medievală Richard A. Fletcher sub titlul *The Quest of El Cid* (*În căutarea Cidului*, London, Hutchinson, 1989) a obținut pe bună dreptate elogii și distincții literare, autorul admițând însă că n-a făcut decât să noteze acribic tot ce a putut culege din decursul a 500 de ani de istorie despre modul în care un cavaler castilian din secolul al XI-lea s-a transformat în eroul care nu a fost.

Adevăr istoric încolo și-ncoace, indiferent de inadvertențe, rămâne veșnic valabil faptul că Cidul a reușit cu sau fără voia sa să imprime o amprentă fermă în memoria colectivă a omenirii, exercitând o fascinație nemaiîntâlnită. Furnizând spaniolilor și popoarelor sudamericane, educate în spirit castilian, acel ideal de care cu toții avem nevoie pentru a ne orienta în viață, profilul său de erou exemplar contribuie la consolidarea încrederii fiecăruia dintre noi într-o lume în care viața să merite să fie trăită, fără compromisuri, dar și fără dreptul de a atenta la demnitatea celor cu care conviețuim.

Note

1. Originalul, în castiliană: „Aquí yacen Rodrigo Díaz, el Campeador, muerto en Valencia en 1099, y su esposa Jimena, hija del conde Diego de Oviedo, de regia estirpe. A todos alcanza la honra del que en buena hora nació.“

2. Alături de cronica *Historia Roderici*, scrisă într-o latină destul de searbădă stilistic în secolul al XII-lea, epopeea *El cantar del mio Cid*, datată surprinzător de exact la 1235, constituie izvorul cel mai vechi de informație despre Cid. Manuscrisul, aflat în posesia Bibliotecii Naționale din Madrid, se pretinde însă a fi o copie după originalul întocmit de un oarecare *Per Abbat*, la 1207.

3. *Le Cid* a fost unul din cele mai mari succese din istoria teatrului francez, atât de răsunător încât Louis XIII de Bourbon l-a ridicat imediat pe tatăl lui Corneille la rang nobiliar, transformându-i astfel implicit fiul în nobil prin naștere. Mulți s-au grăbit să imite autorul, scriind continuări ale piesei (de exemplu, *Nunta Cidului* sau *Moartea Cidului*). Rivalii literari ai lui Corneille s-au grăbit să-l denigreze, acuzându-l că ar fi încălcat regulile moralei literare („bienséance“). Conflictul a luat o asemenea amploare încât, după luni întregi de insulte și amenințări, însuși cardinalul Richelieu a fost nevoit să intervină, interzicând duelurile. La cererea sa, Academia Franceză a elaborat o sentință nu tocmai măgulitoare pentru Corneille, dar cât de cât împăciuitoare pentru toate părțile implicate.

4. „Je suis jeune, il est vrai; mais aux âmes bien nées, la valeur n’attend pas le nombre des années”, Pierre Corneille, *Le Cid*, act II, scena 2.

5. „...fu acest nemernic [Rodrigo] la vremea sa, prin suma abilităților sale de încrâncenat, dârzenia nemăsurată și nebuneasca sa îndrăzneală, unul dintre cele mai impresionante făpturi ale Domnului”, Ibn Bassam, *Yazira*, 1109.

6. Potrivt ordinii rangurilor de la acea vreme, familia Cidului intra în categoria *infanzón*, categorie inferioară celei de *infant* deținute de ginerii săi dintâi, rang echivalent unui conte de pe atunci.

7. Richard A. Fletcher (28 martie 1944 – 28 februarie 2005), istoric, specialist pentru epoca medievală, fost profesor la Universitatea din York.

Primele contacte oficiale chino-americane. Rolul României



Ion PĂTRAȘCU

Istoricul, stadiul actual și evoluția relațiilor dintre Republica Populară Chineză și Statele Unite ale Americii au fost și au rămas o temă de mare interes la nivel planetar. Aceasta pentru că este vorba de două națiuni cu istorii și civilizații diferite, care și-au pus și continuă să-și pună amprenta asupra lumii, fiecare în felul său, în raport de elementele definitorii proprii. De aceea, privită din perspectivă istorică, reconcilierea chino-americană s-a constituit într-unul dintre cele mai remarcabile evenimente ale perioadei postbelice, cu consecințe determinante asupra mersului istoriei.

Însă, procesul de apropiere dintre cele două țări nu a fost ușor. Când au făcut pasul spre o înțelegere mutuală, cele două părți porneau de la interese și poziții ireconciliabile. De notat doar faptul că, pe lângă diferențele majore cultural-istorice, cele două popoare aveau și filosofii diametral opuse în domeniul relațiilor internaționale. Astfel, spre deosebire de Statele Unite, China nu a fost niciodată o țară belicoasă, ci mai degrabă victimă a unor agresiuni din afară. Ea a fost cea care, începând de la jumătatea secolului al XIX-lea, a fost supusă unor acte de cotropire și umilire din partea unui grup de state, precum Anglia, Franța, Japonia, Germania, Rusia, Italia și, desigur, Statele Unite, lucru de neiertat pentru poporul chinez. El nu avea cum să uite nici atitudinea SUA față de China în ajunul, în timpul și ani buni după cel de Al Doilea Război Mondial. Cum să uite el faptul că, în cadrul planurilor de împărțire a lumii în sfere de influență și dominație, Stalin și Roosevelt decideau la Ialta, în anul 1945, ca o Chină naționalistă (condusă de partidul naționalist al Kuomintangului) să intre în sfera de influență a Statelor Unite, în schimbul unor concesii făcute Uniunii Sovietice în alte zone geografice?

Pe baza acestui târg de la Ialta, americanii și-au stabilit și obiectivul politico-strategic față de China: *dezvoltarea unei națiuni independente și stabile... cu o atitudine prietenoasă față de Statele Unite.* Acest obiectiv a luat forma unor planuri strategice concrete. De amintit doar faptul că cele patru miliarde de dolari, acordate forțelor naționaliste ale lui Cian Kai-shek, au întreținut unul dintre cele mai mari războaie civile din istoria omenirii.

Istoria, însă, nu s-a scris după rețeta Stalin – Roosevelt. Din acest război civil au ieșit victorioase forțele comuniste, conduse de Mao Zedong, iar țara ajunge în tabăra celor care o vânduseră americanilor, respectiv Uniunii Sovietice. America a rămas doar cu o parte din China, cu insula Taiwan, unde se refugiase Cian Kai-shek, insulă pe care SUA au transformat-o într-un avanpost antichinez. Apoi, evenimente precum războiul din Coreea și intervenția americană în Vietnam au menținut cele două țări separate, chiar inamice, pentru mai multe decenii.

A intervenit, însă, un moment în care rațiunea a prevalat în politica celor două țări. Ele au înțeles, în fine, că, pe lângă divergențe, au și interese convergente sau comune. Atunci, geopolitica a precumpănit asupra altor considerente. Așa se explică și înțelegerea la care ajungea președintele american Richard Nixon: *Pur și simplu, nu ne putem permite să lăsăm China pentru totdeauna în afara familiei națiunilor... nu se poate ca, pe planeta asta mică, un popor numărând un miliard de oameni, cu un potențial unic, să trăiască într-o mâniată izolare.* Și tot el făcea afirmația, șocantă pentru acea perioadă, cum că: *Uniunea Sovietică reprezintă tabăra mai periculoasă și ar fi împotriva intereselor americane dacă China ar fi zdrobită într-un război chino-sovietic.* De cealaltă parte, în condițiile acutizării disputei ideologice chino-sovietice, Beijingul a înțeles și el necesitatea deblocării relațiilor cu Statele Unite și folosirii *cărții americane* în opoziția sa față de Uniunea Sovietică. În fond, această încercare de reconciliere atesta viablitatea unui concept confucianist, pe care, după 25 de secole, chinezii îl defineau astfel: *Recunoscând diversitatea lumii, noi trebuie să vedem similitudinile existente în diversitate.* În legătură cu această nouă gândire a Washingtonului și Beijingului, cunoscutul om politic și diplomat american Henry Kissinger sublinia în cartea sa *Despre China: Nixon dorea ca America să privească dincolo de orizontul războiului din Vietnam... Scopul lui Mao era să-i facă pe sovietici să ezite înainte de a lansa un atac militar împotriva Chinei.* În aceeași ordine de idei, premierul chinez Ciu Enlai îi spunea lui Henry Kissinger că *restablirea prieteniei dintre poporul chinez și cel american constituie o atitudine necesară în vederea dezvoltării unui nou echilibru internațional.* Și, în mod sigur, acesta era motivul pentru care președintele Mao Zedong considera apropierea dintre China și SUA drept un *imperativ strategic.* Venise, deci, momentul ca cele două puteri să înțeleagă că *ele erau prea mari pentru a fi dominate, prea speciale pentru a fi trasformate și prea necesare una alteia pentru a-și permite o izolare reciprocă,* sublinia același Henry Kissinger. Tot el aprecia că adevărata dramă a acelor vremuri *nu erau raporturile dintre America și China, ci relația fiecăreia în parte cu Uniunea Sovietică.*





Pornind de la aceste considerente geostrategice, conducătorii celor două țări au început căutarea celor mai adecvate căi diplomatice și a unui mediator calificat și bine poziționat pe arena internațională, care să le ușureze primele contacte oficiale, fără ca vreuna dintre ele să-și *piardă onoarea*, cedând în fața celeilalte. Pentru început, au fost avute în vedere trei canale de comunicare: Franța, Pakistan și România, renunțându-se la cel inițial, de la Varșovia, perceput drept un *dialog al surzilor.* Având în vedere preferințele Beijingului, părțile au folosit canalele pakistanez și român, fiecare având rolul său bine definit. Dacă ar fi după Henry Kissinger, canalul pakistanez ar fi fost determinant. Cel puțin așa reiese din volumul său *Despre China.* Este o apreciere subiectivă, determinată de faptul că pe acea rută s-au desfășurat toate vizitele sale secrete sau publice la Beijing. Șefii săi aveau, însă, o altă opinie, pe deplin obiectivă.

Faptul că cele două mari puteri au apelat la sprijinul României în vederea demarării primelor lor contacte oficiale se explică, în cazul Chinei, prin relațiile de prietenie și ajutor reciproc dintre popoarele român și chinez, iar în cazul Statelor Unite ale Americii, prin eficiența dovedită de țara noastră în medierea unor conflicte regionale, din Orientul Mijlociu sau Orientul Îndepărtat. Washingtonul avea în vedere precedentul din anul 1965, când Israelul a apelat la România pentru a media negocierile israelo-arabe. Apoi, pentru SUA, România era partenerul ideal pentru a mijloci negocierile americano-vietnameze. Atât președinte Lyndon Johnson, cât și succesorul său, Richard Nixon, evidențiau faptul că România a fost cea care a oferit cheia pentru deschiderea unor negocieri directe între SUA și Vietnam, *reușind performanța de a convinge cele două părți să se așeze la masa tratativelor și să se asculte reciproc.* Apreciind rolul deosebit jucat de prim-ministrul român, Ion Gheorghe Maurer, în facilitarea acestor canale de comunicare, Richard Nixon mai sublinia: *El a deschis uși care, altfel, ar fi rămas închise pentru totdeauna.* România era implicată în acest joc geostrategic datorită creditului politico-diplomatic de care se bucura în acei ani. Ea juca, pe atunci, *în prima ligă a politicii externe globale,* după cum apreciau specialiștii în relațiile internaționale.

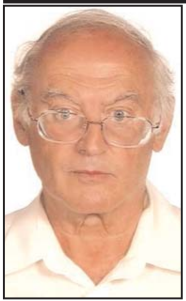
Washingtonul și Beijingul s-au adresat României și datorită faptului că ea se pronunțase deschis, încă din anii '60, pentru o reconciliere chino-americană. În acest demers, îl întâlnim din nou pe Ion Gheorghe Maurer care, prin anul 1965, îi declara ambasadorului american la București: *America nu ar trebui să ignore China, pe care Bucureștiul o consideră mai puțin agresivă și mai demnă de încredere decât URSS.* La scurt timp, același demnitar român lansa la Beijing o idee magistrală a politicii externe românești: *În urma stabilirii de relații normale între SUA și Republica Populară Chineză, echilibrul mondial se va modifica în avantajul comunității internaționale, soarta acesteia încetând să mai fie discutată și hotărâtă doar de Statele Unite și Uniunea Sovietică.*

Dorința Washingtonului de a normaliza relațiile cu China Populară era tot mai explicită și se concretiza în mesaje clare, transmise conducătorilor chinezi tot prin intermediul premierului român. Astfel, președintele Lyndon Johnson apela direct la România: *În cazul în care servește și intereselor dumneavoastră, noi am aprecia dacă ați juca un rol de mediator între noi și China.* Apoi, pentru Beijing, premierul român prelua următorul mesaj: *SUA nu vor război cu China, nu vor să schimbe sistemul de guvernare din China... Tot ce vrem este să facem comerț cu China, să mergem împreună, în măsura în care aceasta este posibil... Considerăm că, pe termen lung, nu avem interese în conflict. Avem interes în stabilirea comunicării diplomatice și politice cu China, să începem relații cu poporul chinez, relații lipsite de presiuni din afară și de chestiuni de prestigiu.*

În faza finală a acestui proces de mediere, tot premierul Ion Gheorghe Maurer a dus la Washington vestea că noul președinte, Richard Nixon, era invitat să facă o vizită oficială în Republica Populară Chineză. Referindu-se la înțelegerea privind această vizită, premierul chinez, Ciu Enlai, sublinia că *anunțul nostru va zgudui lumea.* Și, într-adevăr, vizita stabilea un record nemaiîntâlnit: în interval de un an, diplomația chino-americană a plecat de la un conflict ireconciliabil și a ajuns la vizita președintelui SUA la Shanghai. Aprecierea îi aparține lui Henry Kissinger, care mai adăuga: *reintrarea Chinei în jocul diplomatic global, precum și noile opțiuni strategice ale Statelor Unite au dat mai multă vitalitate și flexibilitate sistemului internațional... și au deschis calea remodelării ordinii mondiale în condițiile Războiului Rece.* Întâlnirea Ciu Enlai – Nixon de la Shanghai a avut nu doar o încărcătură istorică deosebită, dar s-a constituit și în ceea ce s-ar putea numi o *scuză retroactivă.* Strângerea de mână dintre cei doi conducători repara afrontul suferit de liderul chinez, în anul 1954, la Conferința de la Geneva cu privire la Coreea și Indochina, unde secretarul de stat american John Foster Dulles a refuzat să dea mâna cu Ciu Enlai.

→

Orizont SF



Prozatori interbelici

Mircea OPRIȚĂ

Pe numele adevărat Gheorghe I. Mihăescu, **Gib I. Mihăescu** s-a născut la 23 aprilie 1894, în Drăgășani. Biografii apreciază că studiile secundare și liceul le-a lungit peste măsură, mutându-le de la Craiova la Slatina, Râmnicu-Vâlcea și din nou la Craiova. Cele superioare, de drept, i-au fost întrerupte și ele de participarea sa pe front în Primul Război Mondial. A colaborat la *Viața literară, Adevărul literar și artistic, Viața Românească, Gândirea* – revistă pe care o va întemeia el însuși la Cluj, împreună cu Cezar Petrescu și cu Adrian Maniu. Scrie nuvele, piese de teatru, romane (*Rusoaica, Femeia de ciocolată, Dona Alba* etc.), între care și romanul care ne interesează pe noi, *Brațul Andromedei* (1930). S-a stins din viață prematur, la 19 octombrie 1935 în București. Ca literatură, critica a considerat *Brațul Andromedei* un roman neizbutit, însă există în el unele motive vehiculate și în SF, bunăoară cel al astronomului atras la modul cvasimagic de tainele cerului. Autorul însuși era un astronom amator, înzestrat cu o lunetă personală prin care cerceta Luna și stelele. Tot astfel e personajul Andrei Lazăr, profesor de provincie obsedat, însă, mai mult chiar decât de tainele astrale, de himera tehnică numită *perpetuum mobile*. La nivel literar, scrierea este o dramă de provincie, cu mari pasiuni neîmplinite, precum cea pentru mișcarea eternă și, în plan amoros, pentru răpitoarea Zina Cornoiu, pe care o pierde în momentul unei demonstrații tehnice eșuate. Mașinăria destinată să funcționeze la nesfârșit adună în structura ei știutele piese artizanale cu care și alții s-au străduit în decursul timpului s-o facă: roți metalice, contragreutăți, cabluri, funii, pistoane, curele de transmisie, osii, fuse, bile, totul plasat într-o plăsmuire mecanică de dimensiuni impresionante. Mai interesantă, poate, decât alcătuirea tehnică în sine este relația de îndrăgostit fanatic pe care o dezvoltă inventatorul față de ea:

„Doamne, și nu dorea chiar mișcarea veșnică; nu mergea cu visul chiar până acolo! S-ar fi mulțumit doar cu atât, o mișcare continuă de câteva săptămâni, zile sau ceasuri fără ca păcura sau petrolul să-i servească la altceva decât la unsul încheieturilor, iar ca unică forță motrice: aerul, aerul înconjurător, abundent, inepuizabil, atras meșteșugit din zăcământul uriaș de deasupra în inepuizabilele pistoane; – la un cap pompe de comprimare, la celălalt voinice mașini pneumatice, acționându-se reciproc… Aerul, omorâtorul lent și sigur al oricărei mișcări mecanice, el însuși suflet al mașinei!"

Înainte de eșecul care pe inventator avea să-l coste în cele din urmă chiar viața, mașina mișcării eterne îi furnizează cinica iluzie că ar funcționa, în sfârșit, fără greș:

„Andrei Lazăr aștepta calm și sarcastic privind țintă roata cea mare; ea de obicei dădea cea dintâi semnul oboselei premature, al începutului de veșnic repaos. Spițele negre de fier unite acum în discul alburiu al repedei mișcări începeau să se desemneze una câte una, reale și vârtoase, în multitudinea de spițe imaginare și șterse, creată de învârteală. Și curând, curând, tot ce era imagine zbura și doar crucea aceea neagră în cercul greu al cadrului se mai legăna la dreapta și la stânga, spre a se fixa în cele din urmă masivă și sfidătoare, cu unul din brațe spre podea. […] Dar astăzi – nebunie sau minune drăcească – crucea era disc invizibil strâns în cercul de fier, crucea dispăruse și-n locul ei curgea mișcarea veșnică."



Alături de Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Victor Eftimiu și alți câțiva reprezentanți ai domeniului *mainstream* din perioada mai veche a literaturii noastre, Gib I. Mihăescu a fost inclus de Ion Hobana în antologia *Vârsta de aur a anticipației românești,* spre a ilustra inițiative SF încă sărace, dar nu tocmai inexistente. În complicata ei structură, născocirea tehnică descrisă în *Brațul Andromedei* anticipează dispozitive din etapa tehnicistă a genului, iar interesul vicios al eroului pentru propria sa creație mecanică va fi regăsit și el în comportamentul inventatorilor din ficțiunile SF ale anilor '50 din secolul trecut.

Cu numele din acte Ion Theodor Minculescu, **Ion Minulescu** s-a născut la 6 ianuarie 1881 în București, decedând la 11 aprilie 1944, tot în capitală. Poet, prozator, dramaturg, și-a făcut studiile liceale la Pitești și București. După 1900, a condus reviste de orientare simbolistă, iar în cariera socială a ocupat funcții importante la Ministerul de Interne și la Ministerul Cultelor și Artelor, fiind la un moment dat și director al Teatrului Național din București (1926). Dintre volumele sale de versuri, au cunoscut o certă notorietate în timpul vieții sale *Romanțe pentru mai târziu* (1908), *Strofe pentru toată lumea* (1930), adăugându-li-se, în același registru al popularității, romane precum *Roșu, galben și albastru* (1924) și *Corigent la limba română* (1928). Povestiri cu implicații fantastice în maniera lui Apollinaire vom găsi în culegerea intitulată *Cetiți-le noaptea* (1930), de unde cel puțin un text a fost considerat de Ion Hobana interpretabil și prin grila genului nostru, încât l-a preluat în antologia *Vârsta de aur a anticipației românești.* Este vorba de povestirea *De vorbă cu Necuratul,* unde un personaj cu calități enigmatice, domnul Damian, joacă rolul diavolului, ori mai degrabă un diavol cumsecade și pus pe farse nevinovate intră în pielea unui ins modern, constructor de mici spectacole ale iluziei, dar și surprinzător de exact în previziunile sale. Ubicuitatea este prima trăsătură șocantă cu care impresionează omul de rând: domnul Damian își trimite la distanță imaginea, fiind prezent pentru interlocutorii săi, în același moment, ba la Câmpina, ba la Brașov, ba la Sinaia sau Predeal. Nesfiindu-se de revelarea unor detalii tehnico-științifice, cumpărătorul de umbre umane alege această explicație „savantă" în locul procedeelor fantastice pe care le aștepta auditoriul.

„– Dragii mei, trebuie să știți că eu sunt un om foarte ocupat. Afacerile mele nu-mi dau răgaz să mă pot odihni un singur moment. Ba, ceva mai mult chiar, sunt cazuri când în același moment trebuie să mă găsesc în mai multe locuri. Cum aș putea dar face față tuturor nevoilor, dacă nu mi-aș transmite imaginea în diferitele locuri unde prezența mea ar fi necesară în același timp? Procedeul este foarte simplu – un fel de ou al lui Columb, mai ales astăzi când telegrafia fără fir nu mai constituie un mister pentru nimeni. Aparatul este invenția mea.

Și domnul Damian își băgă mâna în buzunar și scoase un obiect de metal rotund și mare cât un ceasornic obișnuit de bărbat. Îi deschise capacul și ni-l arătă, invitându-ne să ne apropiem mai mult de dânsul. În locul cadranului obișnuit era o oglindă convexă, iar axa minutarelor era înlocuită printr-un buton identic cu al soneriilor electrice.

– Acesta este aparatul radiator, ne explică dânsul. Oglinda reflectează imaginea, butonul stabilește contactul cu curentul electric pe care îl am înmagazinat în concavitatea oglinzii și undele herziene mă duc mai repede decât trenul până la aparatele înregistratoare, care sunt acestea.



Și domnul Damian băgă mâna din nou în buzunar și scoase un fel de ținte de planșetă pe care le înfipse una într-un stâlp de telegraf, alta într-un copac și alta mai departe, într-un gard ce împrejmuia un loc viran.

– Aparatele, cari sunt plasate mai din vreme în locurile unde știu că este nevoie de prezența mea, înregistrează imaginea și o proiectează pe pământ, dându-i expresia realității și toate gesturile reflectate în oglinda aparatului radiator. După cum vedeți, nimic mai simplu și mai natural."

În registrul faptelor plauzibile, chiar dacă manifestate ca fenomene inexplicabile prin formalismul rutinat al autorităților oficiale, intră și alte capacități demonstrate de personaj. Într-o vreme a neutralității profitabile pentru marile îmbogățiri de peste noapte, domnul Damian anticipează intrarea României în război și unirea Transilvaniei, lucruri care, avansând în sensul propriilor sale explicații anterioare, îl îndeamnă pe Hobana să se întrebe: „De ce n-ar fi domnul Damian în posesia unui mijloc de a explora timpul?" Asemenea interpretări speculative depășesc însă contextul. Ne putem mulțumi deocamdată cu explicațiile vag tehniciste date de personajul nuvelei, capabile să risipească pretențiile miraculosului de a lua în stăpânire exclusivă această proză lucrată, ca subiect și atmosferă, după regulile fantasticului. Pătrunderea autorului pe terenul anticipației științifice este, totuși, mai mult întâmplătoare decât rezultat al unei cochetării conștiente cu genul nostru.

În fond, prin asemenea demersuri diplomatice, România își făcea simțită prezența în jocul strategiilor globale. În eforturile sale pentru o libertate sporită de mișcare pe plan intern și, mai ales, extern, ea și-a asumat și riscuri serioase, care veneau cu precădere din parte structurilor integraționiste în care a fost aruncată după cel de Al Doilea Război Mondial. Uniunea Sovietică era profund îngrijorată de perspectiva normalizării relațiilor chino-americane, cu consecințe previzibile nu doar pentru relațiile sale bilaterale cu SUA și China, dar și pentru rolul ei de mare putere. De aceea, liderul sovietic, Leonid Brejnev, își avertiza aliații credincioși că *o înțelegere între America și China ar reprezenta cea mai serioasă amenințare posibilă... care trebuie împiedicată cu orice preț.* Moscova nu putea tolera nici rolul asumat de România de canal de comunicare între Beijing și Washington, situație care-i scăpa controlului. Și, astfel, relațiile româno-chineze sunt considerate drept o axă periculoasă, care devine, încă din anii '60, obiectiv important al unui război secret, coordonat de la Moscova de KGB și îndreptat împotriva celor două țări *neascultătoare.* Înainte de Brejnev, Nikita Hrușciov a vrut să pună în aplicare un plan diabolic, despre care vorbește și istoricul american Larry Watts în cartea sa *Fereste-mă, Doamne, de prieteni.* El amintește de vizita în Asia a unei delegații de stat, conduse de Gheorghe Gheorghiu-Dej, pentru care a fost împrumutat un avion sovietic. Din dispoziția liderului de la Kremlin, avionul a fost deviat peste teritoriul Chinei, fără drept de survol, în speranța că va fi distrus de chinezi, iar URSS își va realiza un dublu scop: *scotea România din joc, pentru că avea relații bune cu Mao și, în același timp, arăta lumii cât de barbar era liderul chinez.*

Totuși, România, prin realismul său politic, tenacitate și abilități diplomatice, și-a îndeplinit cu brio rolul de mediator, înregistrând un pas major în eforturile sale de desprindere de sub controlul Moscovei. Timp de aproape trei decenii, România a știut să folosească contextul geostrategic regional și mondial. Se spune că politica este arta posibilului. A fost posibil, într-adevăr, pentru că, la acea vreme, România putea conta pe garanții politice, economico-financiare și tehnologice din partea Chinei, a Occidentului și a unor parteneri influenți din Mișcarea de Nealiniere.

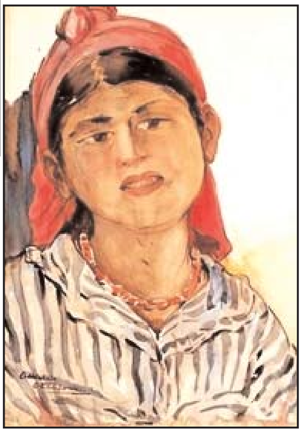
Este evident că, prin această acțiune temerară de mediere a primelor contacte oficiale între Republica Populară Chineză și Statele Unite ale Americii, România își evidenția poziția de factor activ, dinamic și imaginativ pe plan regional și mondial. De aceea, ea își merita pe deplin elogiile și mulțumirile, adresate public în anul 1971 șefului statului român, de către președintele Richard Nixon, *pentru contribuția sa la normalizarea raporturilor chino-americane.*

Ars longa...

Otilia Michail Oteteleșanu

Când vorbește despre *dinastia artistică Oteteleșanu,* critica de specialitate are în vedere faptul că sunt extrem de rare cazurile când trei generații ale aceleiași familii se dedică artelor plastice. A existat chiar un moment când iubitorii de pictură s-au întâlnit cu operele Otiliei Michail Oteteleșanu, ale nepoatei sale Măriuca Emilia Oteteleșanu și ale fiilor acesteia din urmă, Mihail și Matei, în cadrul unei expoziții de familie (Expoziția *Trei generații,* Galeria Orizont, 2007). Din păcate pentru artă, între timp, generația tânără s-a orientat spre profesii care să le asigure un trai decent. De aceea, la expoziția vernisată în ziua de 23 iulie 2014, la Galeria Artelor de la Cercul Militar Național, admiratorii de frumos și-au încântat ochii și sufletul doar cu lucrări, toate de excepție, ale primelor două generații. Despre ele și aprecierile de care s-au bucurat și se bucură doresc să-i informez pe cititorii revistei.





Se cuvine să începem cu Otilia Michail Oteteleșanu (1885-1974), nume cu rezonanță istorică. Ea a avut o mamă cu sânge nobiliar polonez, Eugenia Răut, și drept tată, un renumit medic aromân, Vasile Michail. Apoi, prin căsătoria cu Șerban Oteteleșanu (1915), ea intră într-o celebră familie a boierimii oltene, coborâtoare din frații Buzești, generali ai lui Mihai Viteazul.

Otilia a fost un copil superdotat, începând cu muzica și desenul. Nicolae Grigorescu i-a apreciat desenele, atunci când s-a întors din războiul cu turcii, din 1877-78, unde îl cunoscuse pe tatăl Otiliei, medicul Michail. El a încurajat-o pe tânără să urmeze calea artelor. Cu muzica este o altă poveste. Când a intrat sub protecția Curții Regale a României, regina Elisabeta (Carmen Sylva) oferă burse Otiliei și fratelui ei, Emil, pentru a urma studii de muzică, pian și compoziție. Ajunsă la Berlin, Otilia decide, însă, să urmeze cursurile Școlii de Arte Decorative (Clasa emailuri), pe care le completează cu cele de pictură, la Academia de profil Julian din Paris. Pe când se afla la Berlin, dădea concerte cu Emil în casa prietenului ei Ion Luca Caragiale, căruia i-a pictat și ultimele două portrete.

Revenită în țară, Otilia devine pictoriță a Casei Regale. Despre etapa care a urmat, criticul de artă Marius Tița sublinia, la vernisajul expoziției (23 iulie 2014), că, astfel, *ea a trăit istoria familiei regale și a României Mari, pe care le-a imortalizat în fragile alcătuiri de acuarelă sau profunde picturi pe pânză... ea a fost de față atunci când s-au născut Balcicul și Branul, ale căror imagini, realizate de ea, fac parte din tezaurul artistic și istoric al românilor.*

În bună măsură, hazardul ne permite, astăzi, să luăm cunoștință cu valoroasa moștenire lăsată de Otilia Michail Oteteleșanu și păstrată cu sfințenie de nepoata sa, Măriuca Emilia Oteteleșanu. La acest tezaur a ajuns, aproape întâmplător, Tudor Octavian, scriitor, critic de artă și jurnalist, cunoscut în cercurile artistice drept un împătimit al recuperării istoriei și repunerii în drepturi a unor nume mari ale culturii românești. Lui i se datorează apariția volumului *Pictori uitați* și a albumului *Un artist al Casei Regale – Otilia Oteteleșanu.* Așa a fost scoasă la lumină, ne spune Tudor Octavian, opera Otiliei, *ignorată după 1945, un adevărat tezaur, care a fost tot timpul sub ochii noștri și nu l-am văzut.* Continuându-și gândul, scriitorul ne asigură că este vorba de *povestea unei mari valori, pierdute în jocul crud al istoriei,* fenomen numit de domnia sa *orbire națională.* Fără îndoială că apariția acestui album a fost o mare revelație în lumea artei. Era scoasă din negura uitării o pictoriță cu o solidă formație academică, cu adeziune evidentă la clasicism, cu înclinații spre observația laborioasă, detaliu și vibrație romantică. O artistă apreciată la timpul respectiv atât pe plan național, cât și internațional. La aceste aprecieri, criticul de artă Marius Tița aducea o mărturie din presa vremii: *Expoziția doamnei Oteteleșanu este o baie de estetică vizuală. Pleci de acolo, ducând în minte, în suflet și în ochi pânze din care se desprind colțuri ale României de altădată... cu ce are ea mai bun și mai frumos, cu lumina ei minunată, cu căldura și cu parfumul trecutului și al tradiției ei.* De aceea, se cuvine să subliniem faptul că albumul lui Tudor Octavian este un îndemn adresat cititorului de a revizita trecutul și a nu-l uita.



Autoportret



Otilia și Șerban Oteteleșanu, în ziua nunții

În fond, este vorba de povestea de viață a unei mari artiste, care și-a început cariera sub protecția și prietenia reginei Carmen Sylva și a încheiat-o (din 1950, n.n.) *într-o detenție de lux, când a lucrat numai pentru Patriarhia Română și Comitetul Central al Partidului, dobândind, în schimb, eliberarea din închisoare a soțului ei, Șerban Oteteleșanu* (Tudor Octavian).

La Patriarhia Română, Otilia și-a început munca în anul 1950, în calitate de consilier artistic. Specialistă fără egal în emailuri, Otilia a întemeiat Atelierul de email al Institutului Biblic, pe care l-a condus până la vârsta de 80 de ani.

Cu talentele ei multiple – muzică, pictură de șevalet, acuarelă, arte decorative, în special emailuri, Otilia s-a apropiat cu mult har și de arta plastică monumentală, de ambientul urban și ecleziastic. Ea a semnat, de exemplu, patru dintre cele mai elegante și mai originale icoane împărătești în email, care se află pe catapeteasma din Catedrala Patriarhală. Și încă ceva. În colecția Castelului Peleș se păstrează un manuscris cu *Fericirile* din Noul Testament, decorat de regina Carmen Sylva, în colaborare cu Otilia.

Desigur, ar mai fi multe de spus, însă cred că este bine să ne rezervăm o întâlnire și cu nepoata sa, Măriuca Oteteleșanu. Deci, pe data viitoare. (Ion Pătrașcu)







Număr ilustrat cu lucrări de Otilia Michail Oteteleșanu.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Acad. Alexandru SURDU – București
- Petre DAN-STRĂULEȘTI – prof. univ., București
- Cristian BĂDILIȚĂ – teolog și scriitor, Franța
- Ion COJA – scriitor, București
- Teodor MAVRODIN – istoric, Pitești
- Ștefan DINA – economist, București
- Ioan TODEA – istoric, București
- Claudiu NEAGOE – conf. univ., Pitești
- Dragoș VAIDA – prof. univ., București
- Constanța VAIDA HALIȚĂ – arhitect, București
- Nicolae MELINESCU – publicist, București
- Paula ROMANESCU – scriitor, București
- Aureliu GOCI – scriitor, București
- Cristian COCEA – scriitor și ezoterist, Pitești
- Marian NENCESCU – scriitor, București
- Lucia OLARU NENATI – scriitor, București
- Maria VAIDA – scriitor, Cluj-Napoca
- Ion C. ȘTEFAN – scriitor, București
- Elis RÂPEANU – scriitor, București
- Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG – scriitor, Spania
- Ion PĂTRAȘCU – diplomat, București
- Mircea OPRIȚĂ – scriitor, Cluj-Napoca